

1798

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Ecclesiastică.

A

SÂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMÂNE.

ANUL AL XXII-lea, No. 7.

OCTOMBRIE.

TABELA MATERIILOR

	Pag.
1 Viața unui îmbunătățit călugăr român Irinarh Roset	608
2 Unitatea Bisericeii	633
3 Conciliul de la Florența	645
4 Causele urei creștinilor ortodocși asupra armenilor și ale credințelor religioase ale acestora.	663
5 Andrei Șaguna	675
6 Ulm'a Viața și doctrina sa	685
7 Necrolog	711
8 Donațiuni	713

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1898

CUVIOSUL ȘI PUSNICUL IRINARH ROSET, DIN FOCȘANI.

Născut la 1771, adormit în Domnul la 1859, Decembrie 26. Intemeietorul Mănăstirii Horaița și al Mănăstirii Ortodoxe din muntele Tabor.

VIAȚA UNUI ÎMBUNĂTĂȚIT CĂLUGĂR ROMÂN IRINARH ROSET.

Aă fost și întrecut, cum ne spune Dosotheiă Mitropolitul Moldovei, în Prológele sale, sunt și în present și vor fi și în viitor ómeni cu viaăă sfântă, cariă aă atins acel grad de curăătenie și trupescă și sufletescă din neamul nostru Romănesc. Scrierea ce o publicăm este o dovadă vie. Dacă neamul nostru nu numără în Martirologiă, în Vieăele Sfinăilor, mulăi bărbaăi sfinăi, cuviosi și pusnici, cauzele sunt multe și deosebite. Mai întâi aceste locuri aă fost vecinic bântuite de noróde streine, barbare și păgâne. Aăa s'aă întâmplat sub Geăi, Goăi și Huni, când în trei persecuăii ce aă pornit aceătia asupra neamului acestor locuri, în plin secolul al patrulea, multe miă de creătini aă fost martirisaăi și în țările nóstre și în oraăele din drépta Dunărei, începând de la Vidin și până în Marea Négră. Numărul mare al martirilor de pe acele timpuri de grea restriăte în aceste țări, abea ni l'aă păstrat Martirologiile vechi ¹⁾. Avem cu tóte acestea și câte-va vieăi de ale martirilor localnici, ca *Nichita Romanul*, đis și Romănul în cărăile nóstre bisericesti, *Mercurie Martirul*, *Sava Martirul*, supranumit Gotul, Săntul Theotim din Tomi (Constanăa), *Elefte-*

¹⁾ Veăi Biserica Ortodoxă Romăná anul XXII. No. 4. pag. 385 — 390.

rie *Martirul* etc., etc. ¹⁾. De la aceste timpuri adică din secolul al IV, până la al doilea descălicat al Românilor în vetrele lor străbune, au mai fost și alți sfinți și martiri, cu totă siguranța dar din lipsă de istorici și din nepuțința de a străbate și a se așeza pe aceste locuri ómeni învățați și luminați nu ne-au rămas nimic scris sau însemnat de cine-va. Că vor fi fost și din aceste vremuri vitrige și aspre tare pentru neamul nostru, despre acesta nu ne îndoim, pentru că numai barbarii și păgânii au stăpânit șesurile acestor locuri, rămânând strămoșilor noștri refugiu în nevoi și în necazuri numai munții Carpați cu peșterile, văile și crăpăturile lor, ca loc de locuințe. Câți Români din neamul nostru vor fi suferit martirul său vor fi avut o viață sfântă, numai Dumnezeu singur știe, pentru că peșterile, râpele, văile, dealurile și prăpăstiile, râurile și pădurile nu au glas ca să ne spună! Așa după secolul al IX putem dice că au mai putut Români, vechii creștini, a mai răsufla de góna și bântuire din pricina legii lor creștine. Multe legende despre asemenea martirisări și despre ómeni cu viață sfântă ni s'au păstrat în gura poporului din Munții Carpați. Am auzit și eu asemenea amintiri cîuntite și mi s'au arătat multe locuri grele de străbătut, multe stânci găunóse în care se povestește că ș'au petrecut viața punicescă cutare sau cutare persónă. Dovezi scrise însă n'avem și nici putem avea, pentru că sălbaticii și barbarii păgâni erau stăpânii locului. De la descălicare încóce apoi întâlnim iarăși bărbați sfințiți și sfinți pe aceste locuri, ca Nicodim de la Tismana, ca Nifon Patriarhul, ca sfânta Theofana fiica Domnitorului Român Ivancu Alexandru Basarab și mulți alții etc. aceștia și alții neștiuți în Muntenia; iar în Moldova au fost și mai mulți, după cum mărturisește Dosofteiu Mitropolitul: «Deci mulți sfinți se fac la Ruși, și până astă-zi se fac, că am văzut pre Arhimandritul Inokentie în Percesca de patru luni murit, și părea că-l din acest ceas adormit, și părea că-l scaldat, așa era de curat, nimica acru sau greu ceva, ca niște móște trupul lui. Că și în vremea decmú mulți sfinți sunt de petrec cu noi, care numai Dumnezeu îi știe la inima lor. Dară tocmai și din

¹⁾ Vezi Biserica Ortodoxă anul al XXII No. 4. pag. 370—385.

Români mulți sunt cari am și vedut viața și traful lor, dar nu s'au căutat, fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapia, am sêrutat și sfintele-l môte. Apucat-am în zilele nôstre părinți nali la bunătăți și podvig și plecați la smerenie adânc. Părintele Chiriac din Biserican gol și ticăloșit în munte 60 de ani, și Chiriac de Tazlău, Epifanie de Varoneț, Partenie de Agapia. Dar Ión de Rtsca, Arhiepiscopul cel sfint și minunat, Inochentie de Pobrata și Istatie. Ca Dumneđu sfinția sa nici un neam de rodul omenesc pe pământ nu lasă ne partnic de darul sfinției sale. Ce preste tot au tins mila sa s'au deschis tuturor ușa de spășanie ¹⁾.

Și acum în timpurile nôstre se găsesc între Români bărbați împodobiți cu viață curată și sfintă, petrecând în taină și fără șgomot totă viața în căință, în post și în rugăcune, cugetând și nopțe mai presus de cele trupesti și materiale, retrași în peșteri și munți și meditănd numai asupra lucrurilor Dumneđești. De felul acestora este și acest pusnic călugăr cuvios Român de neam și a căruia viață o publicăm acum. Manuscriptul ce cuprinde viața cuviosului *Irinarh Roset* este scrisă de către un ucenic al său. Arhimandritul *Nectarie Banul* la Lavra sf. Sava din Palestina. Manuscriptul, scris cu litere cirilice, imitând slova imprimată, l'a trimis înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat D. D. Iosif Gheorghian, care a avut bunătatea a ni-l încredința spre tipărire. Ucenicul lui *Irinarh Roset*, *Nectarie Banul* ne spune că ș'a îndeplinit o datorie fiască scriind ce a vedut la părintele său sufletesc, trăind împreună decimii de ani, și ce i s'a spus de către alți ucenici de mai înainte. Tot ucenic acestui Irinarh este și bătrânul Nifon, fondatorul Monastirei Prodromul din sf. Munte Atos. Imprimarea textului am făcut întocmai după original, care-l scris într'o limbă foarte simplă și populară, ceea ce dovedește că n'a adăugit, nici n'a înflorit nimic Nectarie; ci a spus lucrurile așa cum s'au petrecut. Viața acésta a cuviosului Irinarh are și interes istoric, căci ne spune câte-va fapte pe care nu le puteam ști de ațurea. Între altele vorbește de retragerea sa în munții Carpați, unde au pusnicit mulți ani, a-

¹⁾ Veđi Dosoteiă Mitropolitul. Prológele, luna Iunie în 9 zile.

poi că a înființat Monastirea Horaița și trecând în Palestina iarăși a început a rezidi Monastirea Ortodoxă din muntele Taborului, care era ruinată și distrusă de Turci la de 1263 sub Sultanul Bibar, căci Bochart vizitând locurile sfinte pe la 1283, cum și muntele Tabor, spune n'a văzut de cât ruine de vechi Bisericii creștine stărimate de Turci ¹⁾. Tot în scrierea acésta la pagina 56 ni se istorisește, dar foarte pe scurt, că în adevăr cel ce a întreprins restaurarea Bisericii Ortodoxe din muntele Tabor este acest pusnic Român Irinarh, scrindu-i greșit numele Ειρηνοφιλος—Irinofil— Iată acésta pericopă: «Din timp în timp visitaui evlavioșii închinători și cercetători acest munte, pe de oparte admirind frumusețea lui, iar pe de alta întristându-se din inimă pentru ruina și dărăpănarea locașurilor. Numai odată pe an obiceiul ortodoxii de prin prejur a se sui în el în ziua sfintei și slăvitel schimbări la față a Domnului și întru-nindu-se pe cresta lui săvârșiau sfînta liturgie pe ruinele vechii Bisericii Grecești, a cărei altar se conserva.... De curînd un monah Irinofil numit, din Lavra sfîntului Sava, strămutându-se în muntele Tabor petrecea în o peșteră a lui viață ascetică, unde a stat 18 ani, dar după proverb cu o rîndunică nu se face Primă-vara». Atîta amintire se face numai și lucrul se explică, pentru că Grecii nu voiaui să recunoscă unui Vlah onórea de a fi reînființat acest Irinarh acea Biserică din Tabor. În urmă încetând din viață Irinarh a fost terminată acea Monastire de către Patriarhul Ierusalimului Ciril al II. Daui la început și portretul acestui pusnic după un model trimis de Nectarie Înalt Prea Sfinției Sale și care pòrtă data 1834, lucrat în crelon. C. E.

Iată și Epistola lui Nectarie cu care trimite manuscrisul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat și care cuprinde lucruri de interes istoric o publicăm:

Înalt Preasfințite și prea milostive Stăpâne și a oilor lui Christos Păstorule Părinte Mitropolitule Iosife, cu smerite metanii pînă la fața pămîntului mă închin și sărut mâinile și picioarele Înalt Prea Sfințiilor Vóstre.

Și mă rog să nu vă îngreulați de mine streinul și săracul și bătrănul și bolnavul, că iaui îndrăznélă să scriu către Înalt Prea Sfinția Vós-

¹⁾ Veđi Τò Θαδωρ, ήτοι περιγραφή τοπογραφική και ιστορική του Θαδωριου Όρος υπό Ιεροδ. Βενιαμιν Ιωαννιδου. pag. 41—55.

tră, fiind-că vă știu de la anul 1866, de când v'ați dus de la Sf. Episcopie Hușinului la Sf. Monastire Neamțul ca să întâmpinați pe Măria Sa Carol, și m'am întâmpinat de eram și eu acolo și m'am îmbrăcat și eu împreună cu părintele Arhimandritul Timotheu, răposatul stariț și cu preoții și l'am întâmpinat. Și atunci v'am văzut și v'am auzit cântând în biserica mare, mi se pare că și acum răsună în urechile mele dulcele glas al Inalt Prea Sfinției Vostre. Și de atunci am început a vă pomeni la sfințele Liturghii împreună cu Patriarhii și Arhiepiscopii, și nu voi înceta a vă pomeni până nu voi înceta din viață.

O cerere îndrăznesc să cerți de la Inalt Prea Sfinția Voastră, ca să faceți milă să primiți această cârtică, care o am scris eu prostul și păcătosul, că am scotit că numai Inalt Prea Sfințiilor Vostre se cuvine să o închin, iar nu altuia cui-va și vă rog cu multă smerenie ca să bine-voiți și să porunciți să se dea în tipar, dacă veți judeca că este vrednică de dat și să se tipărească un trup de cârtișore câte vă va lumina Duhul Sfânt și să le împărțiți pre unde veți bine-voi, și să faceți milă și cu mine să-mi trimiteți vre-o două cârtișore pentru părinții români cari ne aflăm în lavra Sf. Savei, de ce cu numărul. Și să mai faceți milă și cu o soră a mea monahia Mersonie Banul cântăreță, care viețuește în sf. Monastire de feciore Gîrgenii, aproape de orașul Roman ca două sau trei clasuri, să-i trimiteți și ei vre-o două pentru ea și pentru monahiile care viețuesc acolo, că mi-au scris și m'au rugat ca să-i trimit Istoria Sf. M. Thavorul spre mângâierea ei și a maicelor cari viețuesc acolo, ca să știe și ea în ce stare se află acum Sf. Munte Tavorul, fiind-că n'au avut de cheltuială ca să vie să se închine sfințelor locuri, și eu iarăși n'am avut putere ca să o ajut, că cu sărăcie ne-am petrecut viața. Și fiind-că până acum nu o avem scrisă istoria nu i-am trimis, iar acum fiind-că am scris-o cât am putut din parte, și iaste împreunată cu viața starițului nostru, rog bunătatea Inalt Prea Sfințiilor Vostre ca să-i trimiți două cârticele pentru dînsa și pentru starița lor anume Xenia. Și de vă va vesti Duhul Sfânt trimiteți și la Monastirea Horaița una fiind-că-i zidită de sfinția sa părintele Irinarh, acesta căruia i-au scris viața. Și la schitul românesc Prodromul din Sf. Monastire a Athonului încă o cârtică, fiind-că și acel schit de ucenicul sfinției sale Ieromonahul Nifon iaste prefăcut. Încă mai rog bunătatea Inalt Preasfințiilor Vostre să trimită una părintelui Iuvenalie Ierom. Prodromitul, fostul iconom la Mitocul Prodromului la Iași, că acum iaste în chinoviat aici în Lavra Sf. Savei, și el m'au încredințat pentru Inalt Prea Sfinția Voastră că nu vă îngreunăți de așa lucru, și încă să bine-voiți. Și așa am luat îndrăznelă de am scris toate

aceste de mai sus, nădăjduind la Dumnezeu și la Inalt Prea Sfinția Văstră. Vă trimet Inalt Prea Sfințite și chipul starițului nostru. Și împreună cu istoria cea istorisită de mine românește și pre cea elinescă care o aū istorisit și o aū tipărit sfințil din Ierusalim ca să o citiți și să înțelegeți. Iar eū rog pe milostivul Dumnezeu din tot sufletul ca să vă înmulțescă anil vieții, și după mulți anil bunil și harnicil să vă facă parte cu Sfintul Ión Gură de aur și cu toți sfințil Patriarhii și Arhierel întru Impărăția lui Dumnezeu. Amin.

Al Inalt Preasfinților Văstre smerit duhovnicesc fiū
Arhimandritul Nectarie Banul
 din Lavra Sf. Sava, în 5 Iulie an. 1898.

Fă milă prea milostive Stăpâne și
 mă înștiințază de s'aū primit și s'aū
 pus în lucrare cererea saū nu.

La Preasfințitul Mitropolit D. D. Iosif. La București, în România.

*Viața și petrecerea în lumea acéstă vremelnică a
 cuviosului părintelui nostru Arhimandritului
 Irinarh Roset, duhovnicescul meū părinte.*

Ertăți-mă părinților și toți frații mei în Christos hristianil, caril veți ceti acéstă minunată viață și de folos celor ce iubesc faptele bune că iaū îndrăznělă să scriū și să povestesc cele ce am auđit din gura mai sus numitului părinte. Și cele ce mi-aū spus ucenicul lui cel mai întăit de cât toți ucenicil, Arhimandritul Ermoghen. Și cele ce și eū cel mai de pre urmă ucenic al lui, Arhimandritul Nectarie, am auđit și am vēđut cu ochil mei, viețuind împreună și slujindu-l 25 de anil, care l'am și îngropat în sf. munte—Thavorul.

Mai întăit încep cele ce am auđit din gura Sfinției Sale. Că s'aū născut în orașul Focșaniil, din părinți cu numele Nicolae și Pelaghia, caril să trăgeaū din neamul boerilor Roseteștil. Și învățându-se Dumnezeescă Scriptură în limba noastră română și puțin elenește, aū ajuns în vârstă de 18 anil. Și voind părințil lui să-l însore, el de multa cetire care ceté la viețile Sfinților, aū dorit să se facă monah. Și aū rugat pre părințil seil ca să-l dea voe să se ducă la mo-

nastire. Iar el i-aŭ ȃis cĂ noŭ voim sĂ te insurĂm ca Ńi pre fraŭi Ńi surorile tale. Iar el tĂcĂnd cĂte-va ȃile, IarĂŃi i-aŭ rugat Ńi a doua Ńi a treia 6rĂ, Ńi nu l-aŭ lĂsat. Iar dupĂ cĂte-va ȃile un megiaŃi bogat aŭ fĂcut un bal saŭ nuntĂ Ńi aŭ pofŭit pe pĂrinŭii lui cu toŭi fiŭi Ńi fiŭele lor. Ńi mergĂnd la casa aceea lungĂ Ńi largĂ, unde sĂ fĂcea jocurile, aŭ ŃĂduŭ de rĂnd Ńi ŃĂdĂnd Ńi tĂnerul Ioan, cĂ aŃa sĂ numea, aŭ audŭt Ńi aŭ vĂduŭ cĂntecele Ńi jocurile cele deŃarte, Ńi i s'aŭ aprins focul care i l-aŭ aruncat Domnul Ɔn inima sa Ńi ne maŭ putĂnd rĂbda aŭ eŃit afarĂ, Iar pĂrinŭii Ńi fraŭii lui aŭ socotit cĂ pentru nevoea trupĂscĂ aŭ eŃit, neŃtiind scoposul lui; Iar el eŃind aŭ gĂsit o slugĂ, ce era maŭ bĂtrĂn Ńi credincŭos Ɔn casa tatĂlui sĂu Ńi l-aŭ rugat ca sĂ-i dea lui haŭna sa cea maŭ pre dĂsupra Ńi el sĂ ia pre ale sale, care le-aŭ desbrĂcat Ńi le-aŭ dat slugii sĂ le ducĂ acasĂ, Iar sluga n'aŭ ƆndrĂznit sĂ-l Ɔntrebe unde aŭ sĂ te ducŭ, ci luĂnd haŭnele le-aŭ dus acasĂ, Iar el ƆmbrĂcĂnd haŭna slugii saŭ ƆnsĂmnat cu sf. cruce cerĂnd ajutorul lui Dumneȃeu. Ńi luĂnd un toŭag Ɔn mĂnĂ, la trei cĂsurŭ din n6pŭte aŭ plecat la mĂnastirea NĂmŭului, Ńi mergĂnd t6tĂ n6pŭtea, cĂnd acum maŭ era ca un cias pĂnĂ la ȃiuĂ, s'aŭ simŭit ostenit de cale, fiindu-i Ńi somn. Ńi saŭ abĂtut din drum ca de o aruncĂturĂ de piatrĂ Ɔntr'o pĂdurice ce s'aŭ ƆntĂmplat acolo, Ńi rugĂndu-se s'aŭ culcat sĂ se odihnĂscĂ puŭin. Ńi cum aŭ adormit ƆndatĂ i-aŭ stĂtut Ɔnainte Ɔngerul Domnului Ɔn chip de tĂner frumos ƆmbrĂcat, Ńi l-aŭ Ɔntrebat: unde te ducŭ Ioane, vrei sĂ te faci monah? Iar el i-aŭ rĂspuns: aŃa, dacĂ a vrea Dumneȃeu. Iar Ɔngerul i-aŭ Ɔnchipuit sfintul munte Thavorul Ɔnainte ochilor sĂi Ńi i-aŭ ȃis: Veȃŭ muntele acesta, dacĂ vrei sĂ te faci monah aice sĂ te suŭ, da sĂ nu te abaŭi nicŭ Ɔn drĂpta nicŭ Ɔn stĂnga, ci drept Ɔn vĂrfuŭ muntelui sĂ te suŭ. Iar tĂnerul Ioan vĂdĂnd muntele s'aŭ uŭtat Ńi Ɔnapoŭa sa Ńi i s'aŭ pĂrut cĂ are un cal cu sineŃ Ńi-l ŭinea de cĂpĂstru Ńi aŭ ȃis cĂtrĂ

inger: Vede muntele înalt, cale de un cîas și drum nu are bun și nu va putea calul meu să se sue. Iar ingerul i-aș dîs: Nu te teme, trage de căpăstru că se sue și dacă nu știi drumul vino după mine să te duc eu. Și aș apucat ingerul înainte și tînerul Ioan i-aș urmat trîgînd calul și s'aș suit pre drumul ce este pre cîsta muntelui despre ameză-đi și ajungînd în vîrf la marginea muntelui despre ameză, aș trecut prin locul unde aș fost monastirea cea latinescă, care atunci era jalnică vedere răsipită și pustiită de Turci. De acolo mergînd deacurmezișul muntelui un sfert de cîas și mai bine aș ajuns la marginea muntelui despre ameză-nîpte, unde aș fost monastirea nîstră a drept credincioșilor, care aș fost zidită de împăratesa Eléna, la 300 de ani după Christos, care și aceea asemenea jalnică vedere era răsipită și pustiită de Turci, de 500 de ani. Și nu numai monastirile, ci și zidul cetății, și tîte casele locuitorilor din cetate le-aș răsipit pîna la pămînt, și gropile cele sâpate înadins și tencuite pentru strîngerea apei de plîe, că izvor în munte nu este, le-aș umplut de pietre și cu pămînt. Că fîrte sâ mîniesă Turcii, fiind că șapte ani s'aș bîttut cu cetățanii și nu putea sâ-i supue. Și pusesi strîji înprejurul muntelui ca nimine sâ nu pîtă sâ le ducă ceva de mîncare. Iar după șapte ani isprîvind tîtă cumbania ce avea strînsă și neavînd ce mîncă și nevrînd s'aș închinat. Atunci Turcii s'aș suit și aș răsipit tîte și aș izgonit pre tîfi, puind și blestem ca nimene sâ nu îndrîznescă sâ locuiesc în munte. Acum sâ ne întîrcem de unde am lîsat. Ingerul și tînerul Ioan aș intrat în Biserica nîstră, care era plînă de pietre și pămînt, ca cinci coți și iarbă și burueni mari și trei copăcei crescuse în biserică, numai zidul altarului sâ vedea ca de o palmă din răsipitură. Iar zidul bisericii înprejur era răsipit pîna la fața pămîntului. Și plimbîndu-se prin biserică pre d'asupra răsipiturii i s'aș pîrut lui Ioan că aș vedut un pîraut de

apă de izvor ca de o palmă de adânc, curgând prin mijlocul bisericii și s'au bucurat că era însetat și plecându-se să bea au vădut apa roșie, și au întrebat pre inger pentru ce este roșie apa acésta, iar ingerul i-au đis, dar tu nu știi? Iar Ioan i-au răspuns: Nu știu Domnul meu. Iar ingerul i-au đis, că este roșie fiind-că'i amestecată cu sângele lui Christos. Iar tinerul Ioan cu mare poftă s'au plecat să bea, și umplând un pumn de apă l'au bėut și vrea să mai bea să se sature, dar nu s'au învrednicit că s'au deșteptat din somn și s'au vădut pre sine în pădurice cea lângă drum, unde se culcase, și uitându-se înprejur n'au vădut nici munte, nici inger, nici cal, dar i-au rămas chipul muntelui și cuvintele ingerului tipărite în mintea sa. Și au tălcuit că sufletul lui vorbea cu ingerul, iar calul era trupul lui cel neputincios. Și însemnându-se cu sfinta cruce și rugându-se lui Dumneđeū au plecat în calea sa, și ajungēnd la sf. monastire Némțul s'au rugat starițului să-l primescă și să-l făcă monah. Și primindu-l starețul l'au pus la slujbe, schimbându-l dintru una întru alta, cercându-l de are răbdări și ascultare și smerenie până la trei ani. Iar părinții lui după fugirea fiului lor Ioan au trimis slugi cu scrisori în toate părțile până și la sfintul munte, rugându-l ca să se întorcă acasă și tocmai după doi ani slujnicul acel bătrân, care i-au dat haïna, l'au găsit la mănăstirea Némțului, și vedēndu-l purtând haïne negre, s'au întors la părinții lui și le-au spus: Stăpâni mei am găsit pre Domnul Ioan fiul vostru, dar acum ce o să-i faceți, că s'au făcut monah. Iar ei s'au bucurat că l'au aflat și este sănătos și ș'au ales partea cea bună. Și au mulțămît lui Dumneđeū că au bine voit să primescă jărtvă din ostenele lor. Iar după împlinirea acelor trei ani, Starețul vedēnd pre fratele Ioan că cu strguintă împlinește toate poruncile, l'au îmbrăcat în chipul monahicesc, și l'au pus de ajutor al doile după Tipograful cel mare. Și ostenindu-se părintele Irinarh la tipărirea cărților

un an, aș învățat meșteșugul tipografiei desăvârșit, și vândând Starițul vrednicia lui l'aș pus Tipograf mare. Și avea supt supunerea lui 30 de lucrători monahi și frați și slugi, care lucra la tipărirea cărților ziua și noaptea. Și în zilele acelea părintele Irinarh, marele tipograf aș vădut într'o noapte în vis, că perețele despre răsărit a casei tatălui s'au răsipit până la pământ, iar trei pereți și acoperământul aș rămas întregi. Și deșteptându-se din somn aș tălcuit visul că tată-s'eu în noaptea aceea aș murit. Iar diminéță adunându-se frații la lucru le-aș spus visul, iar ei l'aș țin: Nu crede cinstite părinte, că visurile nu sînt adevărate. Iar el aș țin unui scriitor, ea o hărtie și scrie anul și luna și ziua și vom vedea de ne va veni vre-o înștiințare, vom crede, iar de nu, nu. Iar tatăl lui mai înainte de mörte cu câte-va zile, aș chiebat pre fi și pre fiice și le-aș împărțit avuția lui fiește-căruia, pre cât să cuvinea cu dreptul, ca să nu se certe pre urmă. Și aș făcut parte și călugărului și aș țin fiilor s'ei: Fiilor, fratele vostru călugărul nu are nevoie de prăvălie, oră vie, oră möră, oră pământ de sămanat, ci are nevoie de puține parale ca să chiebtuiască și să trăiască. Acum voi ascultați-mă și prețuiți partea lui și o cumpărați voi și aduceți la mine prețul ei. Si aș prețuit fiul lui partea călugărului 200 de lire și le-aș adus la tatăl lor. Iar el le-aș pecetluit într'o cutie, scriind și scrisore cătră fiul s'eu, și chiebat pre slujnicul s'eu cel credincios bătrânul, care am țin mai sus, l'aș dat amanetul și l'aș țin: Iată fiule eș după câte-va zile mor și dacă mă veți îngropa îndată să ei amanetul cu scrisorea să le duci fiului meș. Și aș făcut sluga duple porunca stăpânului s'eu. Și când aș primit părintele Irinarh scrisorea cu amanetul, aș căutat în semnarea care însemnase scriitorul lui, și aș înțeles că într'acea noapte când aș visat visul, aș murit tatăl s'eu. Și aș creșut că de la Dumneșeu aș fost vedenie aceea. Și aș luat cele 200 de lire și le-aș dat Starițului, că

nu era slobod călugărilor să ție bani la sineș, că atunci era obștie adevărată și toate cele de nevoi să da de la cămară tuturor. Și nu avea nevoie monastirea să chiețuiască banii călugărilor, că atunci era bogată foarte. Și luând Staritul aurul de la părintele Irinarh, așa cu cutiuța care o trimesesă tatăl său, aș pecetluit-o scriind și numele d'asupra și o aș pus la cămară spre păstrare. Iar părintele Irinarh aș mai șăduț la Tipografie până s'aș implinit trei ani, și de multa cetire care citea la cărți folositoare de suflet, aș dorit să se ducă la pustie. Și sculându-se într'o noapte fără de știrea Staritului și a părinților aș fugit la un munte cu pădure mare, care este între schitul Nechit și între târgul Pietrii, de trei ciasuri departe și de schit și de târg. Și tăind copaci ș'aș făcut chilie și locuia acolo și lucra ciorapi de lână și îi vindea la târg și își cumpăra cele de nevoie și să posteș cinci zile în săptămână mănăcând odată în di pâine și apă la apusul sórelui. Iar Sâmbăta și Duminica mănca bucate cu unt-de-lemn. Și aș petrecut așa în pustie 12 ani. Iar în anii acia dascalul Grigorie știutorul de limbă, care aș petrecut cu sfinția sa în tipografie câțiva ani, îndreptând cărțile ce să da în tipar și mai tălcuind și altele din limbile elinască, rusască și latinască (?). După fugirea părintelui la pustie, saș dus și el de la monastirea Némțului, și aș ajuns la București, și tocmai atunci se întâmplase de murise Mitropolitul Bucureștilor. Și căuta bucureștenii un părinte vrednic ca să'l facă Mitropolit, și vedând pre dascal că este mai vrednic de cât alții, l'aș rugat ca să primască să le fie lor păstor. Iar el vedând dragostea lor aș primit și suindu-se pre scaunul cel păstoreșc aș început a să griji de oile lui Christos. Și găsind o tipografie stricată ș'aș adus minte de părintele Irinarh și aș scris cătră Mitropolitul Moldaviei rugându-l să-i trimiță pre părintele Irinarh monahul, tipografu cel întâiu și pre al doilea monahul Isaia. Și primind Mitropolitul Moldaviei Costache Veniamin

scrisórea Mitropolitului Valahiei Chir Grigorie și înțelegând cele scrise, aș trimis trei călăreți cu scrisóre către Starițul mănăstirei Némțului poftindu-l, ca să trimiță la dînsul la Iași pre acei doi monahi tipografi Irinarh și Isaia. Și mergênd trimișii aș dat scrisórea, pre care cetind'o Starițul aș dis către trimiși: Ce să facem fiilor, că Tipograful acel mai iscusit în meșteșug, părintele Irinarh, aș fugit la pustie de cât numai să vè daș o scrisóre către dînsul și să vè duceți la schitul Nechit, și să rugați pre Igumenul să vè dea un om ca să vè ducă la el în pustie, și faceți tot chipul ca să-l aduceți aici și veți lua și pre tovarășul lui Isaia și îi veți duce la Mitropolitul. Și s'aș dus trimișii cu scrisórea și ajungênd la chilia părintelui Irinarh într'o séră, la apusul sórelui, l-aș dat scrisórea și până să o citescă ș'aș făcut și plan în ce chip să scape de dînsii, că nu voea să-și lasă liniștea. Și după ce aș cetit'o ș'aș luat cunionul din cap și aș ridicat mâinele spre cer și aș dis, slavă lui Dumneđeș, de multă vreme mē supără gândul ca se fug din pustia acésta, că am urăt'o și nu știam unde să mē duc. Iată că acum mî-aș deschis Dumneđeș drum împărătesc pre carele cu bucurie voiș merge. Iar trimișii aș dînd cuvintele lui saș bucurat socotind că cu adevêrat va merge cu dînsii. Și sculându-se părintele le-aș pus masă și l-aș ospătat și l-aș cinstit precum să cădea și le-aș așternut să se odihnescă, iar el ș'aș luat o haînă grósă care putea să-l încăldescă și aș fugit departe de la chilie pre cât putea, numai să auđă glasurile lor și s'aș ascuns într'un desiș unde nu putea să'l găsescă. Iar trimișii șădênd de vorbă ca o jumătate de cias și vedênd că nu se mai întorce în casă pusnicul, aș dis între dînsii, nu cum-va ne-aș înșălat monahul și aș fugit? Și eșind afară aș început a striga, părinte, părinte, iar părintele auđe da nu răspundea și vedênd ei că s'aș amăgit, s'aș întors în chilie și s'aș culcat întristați, și sculându-se diminêță aș mai strigat înpre-

jurul chilieii prin pădure, fără folos. Și vedând că s'aũ înșălat aũ încălecat și aũ plecat și trecând pe la schit aũ spus Igumenului cele ce aũ pătimit. Și întorcându-se la Starițul I-aũ spus tôte cum s'aũ ascuns părintele Irinarh. Iar Starițul aũ ȃis: Acum dar ce să facem fiilor, să vë daũ scrisóre cãtră Preaosfinția Sa, și luați pe al doilea tipograf și îl duceți. Și ducându-se la Mitropolitul Isaia monahul, I-aũ dat scrisóre cãtră Mitropolitul Grigorie și l'aũ trimis la București, și primindu-l Preosfințitul cu dragoste, l'aũ pus sã îndrepteze tipografia și aũ început Isaia a se osteni și nu pũtea sîngur. Iar părintele Irinarh dupë ducerea trimișilor s'aũ întors la chilie și petrecând câte-va ȃile, I-aũ ȃis gîndul nu cum-va sã trimiță Mitropolitul alte slugi și viind fără de veste sã-l prindă și sã-l ducă și nevrînd, aũ judecat sã fugă la sfîntul Munte. Și aũ început a vinde din lucrurile ci avea și altele aũ dăruit la prieteni și sãraci și ș'aũ lăsãt haîne numi pentru drum și cumpărînd un cal ș'aũ pus haînele pre el și aũ încălecat și aũ plecat la sfîntul Munte. Și trecând pe la Focșani aũ tras la casa tatălui sãu în care locuia atunci o soră a lui mărîtã și nu era bărbatul ei acasã, și aũ ȃis cãtră sorasa: Dómna mea, fã bine primești-më în gazdã sã më odihnesc câte-va ȃile, cã sînt ostenit de cale și më duc la sf. Munte. Iar ea I-aũ ȃis, poftim cinstite părinte și te odihnești cât vei voi. Și aũ petrecut la ea 8 ȃile și nu l'aũ cunoscut, nici el nu I-aũ spus cã eũ sînt fratele vostru. Iar dupë 8 ȃile luându-și ȃiua bunã și mulțămindu-l pentru primire aũ plecat la București cu gînd sã găzduiascã la o casã în marginea orașului și sã-și lege calul și sã iasã în târgușorul acel din margine sã întrebe doar ar găsi tovarăș sã mërgã la sf. Munte pe uscat prin Rumeli. Iar Dumneȃeu cel ce iconomisește tôte spre mai bun folos, aũ pus gînd în inima lui Isaia ca sã iasã la preumblare afarã din oraș în partea răsãritului unde, găzduia părintele Irinarh și luându-și o slugã

aă plecat și când aă ajuns în târgușorul acela, Iată părintele Irinarh își căuta tovarășul. Și cum l'aă vădut ș'aă rădicat mâinile spre cer și aă ăis, slavă lui Dumneđeu, că în cer te căutam și pre pământ te-am găsit și închinându-se unul altuia și sărutându-se cu sărutare sfântă, aă ăis Isaia cătră părintele Irinarh: Poftim cinstite părinte la cafeneaoa acéstă de aprópe să bem câte o cafea. Și apucând părintele Irinarh înainte și Isaia după el și sluga pe urmă aă stat Isaia până s'aă depărtat părintele Irinarh puțin și s'aă întors cătră slugă și Iău ăis în taînă: acum ca scântea să alergl la Mitropolitul să-l spuî că pe părintele Irinarh l'aă adus Dumneđeu și este la cutare cafenea să trimiđl patru jendarnl să ři-l aducă. Și ducându-se sluga aă spus și până să bea el cafea Iată jendaniil aă stătit la uşă și aă ăis: Poftim cinstite părinte că aă auđit Mitropolitul de venirea sfinđiei tale și dorește ca să te vadă. Și auđind părintele Irinarh s'aă întristat dar n'aă scăpat. Și ducându-se la Mitropolitul l'aă primit cu mare dragoste și l'aă blagoslovit și l'aă legat cu numele lui Christos să nu albă voe să se ducă nicl un pas de picior, până ce va îndrepta tipografia, sfātuindu-l să nu ascundă talantul care řaă dat Domnul seă, ci să-l dea la schimbătorl și să-l înmulțască ca se řa plată de la Christos. Și vedënd părintele Irinarh că s'aă prins în cursă, s'aă apucat de lucru dinpreună cu Isaia tovarășul seă cu tótă sirguința și řtiința ce le-aă dat Dumneđeu, dar a venit la o întristare mare că în tot orașul nu găsea meșterl ca să le facă tipare pentru vărsarea slovilor, până ce mai pe urmă d'abea aă găsit pre un arian, meșter mai iscusit, care s'aă făgăduit să le facă. Și apucându-se meșterul de lucru mult s'aă ostenit și mai tótă averea ș'aă cheltuit, dar aă făcut tipare fórte bune, precum dorea tipografil. Și luând părintele Irinarh tiparile aă luat și pre meșter și l'aă dus la Domnitor, care era în vremea aceea și ři-aă spus că omul acesta mult s'aă ostenit și aă cheltuit, dar ne-aă făcut ti-

pare foarte bune. Iar Domnitorul s'aŭ bucurat, și i-aŭ plătit totă cheltuiala și l'aŭ făcut și boer. Și aŭ pus părintele Irinarh la tipografie lucrătorii monahii și frații și slugii și i-aŭ învățat meșteșugul desăvârșit și aŭ început a tipări cărți din destul duple dorința Mitropolitului. Inșă aŭ trecut trei ani până aŭ îndreptat toate. Atunci aŭ rugat pre Mitropolitul ca să-l blagoslovască să se ducă la sf. Munte, iar Mitropolitul îl sfătuea să rămâe lângă el, să-l facă arhimandrit și să-l ea o mănăstire afară din oraș, cale de un cias, care avea venit din moșiile sale o sută de mii de lei pe an, și să fie el igumen pe viață, numai să vie câte odată să privească lucrul tipografiei și să povățuiască pe lucrători, și să ajute și Preosfinției Sale, când va fi nevoie la divanuri și judecări. Iar părintele Irinarh s'aŭ rugat să-l erte și să-l blagoslovască să se ducă, că s'aŭ învățat în pustie și numai poate locui în oraș și mănăstiri. Și vedând Mitropolitul că nu poate să-l plece l'aŭ blagoslovit și i-aŭ dat și de cheltuială. Și ducându-se la sf. Munte aŭ șădut doi ani, și tocmai atunci în anul 1821, s'aŭ bătut Turcii cu moraiții și aŭ spânzurat Sultanul pe Grigorie Patriarhul Țarigradului. Și auzind părinții în sf. Munte că vin Turcii și acolo să taie și să prade și să răsipască monastirile, s'aŭ înfricoșat și aŭ început a fugi care unde putea. Și aŭ voit și părintele Irinarh să se întorcă la patria sa Moldavia, dar n'aŭ putut să trecă prin Rumeli de frica Turcilor, și aŭ trecut în Italia și aŭ urmat după sfinția sa vre-o două sute de călugări. Și dacă aŭ scăpat în Italia s'aŭ împrăștiat fiești carele unde aŭ voit, numai vre-o câți-va aŭ rămas cu sfinția sa și aŭ mers din Italia la Ungaria și la Viena și de acolo aŭ trecut de curmezișul munților acei cu păduri mari, care sînt între Moldova și Nemția și ajungând în patria sa Moldavia aŭ mers la muntele Horaița unde este un schițisor și o bisericuță mică de lemn cu hramul Sf. Nicolae, la jumătatea muntelui des-

pre apus, în care locuiesc câți-va pusnici. Și aș rugat pre igumenul să-l primescă să erneze la dînșii, că era tómnă. Și primindu-l i-aș dat o chiliuță și s'aș odihnit câte-va zile. Apoi aș dorit să se ducă la monastirea Némțului spre închinarea și cercetarea părinților. Și mergând la Starițul să lea blagoslovenie, care acum altul era, că cel ce îl călugărise murisă. Și l'aș întrebat Starițul cine și de unde este și unde trăește. Iar el i-aș spus, că eu sînt de metanie dintru acéstă mănăstire, călugărit de răposatul stariț și mă numesc Irinarh și am fost tipograf mare în tipografia aceștii monastiri trei ani, și pe urmă am fugit la pustie și am fost și la București și la sf. Munte, și l'aș spus tóte cu deamăruntul. Iar Starițul ascultând povestirea aș đis: Dacă ești sfinția ta Irinarh Tipograf, ai un amanet aici la cămară, că eu vęd numele sfinției tale scris d'asupra pre chivoțel, și când ședei aici nu avei nevoie de cheltuială, că ți să da de la obștie cele de nevoie. Iar acum dacă umbli prin străinătate și prin pustii nu ai nevoie de cheltuială? Iar el aș đis: Cu adevărat cinstite părinte, acum am nevoie, dacă mi s'ar da. Și sculându-se Starițul s'aș dus la cămară și l'aș adus chivoțelul cu 200 de lire și i l'aș dat. Iar el luându-l să gătea să se întórcă la chilia sa. Iar un frate cu numele Ioan, care era primit în monastire de un an și îmbrăcasă haîne negre spre cercare, vędënd pre părintele Irinarh om înalt și cu chip frumos și cuvîntăreș l'aș întrebat: Cinstite părinte unde locuești? Iar părintele l'aș spus că locuește în muntele Horaița, la un schit pustnicesc, ca șase ciasuri de la Monastirea Némțului spre apus. Iar el s'aș rugat đicënd: Primești-mă și pre mine cinstite părinte și mă ea cu sfinția ta, să-ți fiu ucenis și să mă faci monah. Iar părintele l'aș đis: Nu este bine să te iaș cu mine acum frățioare, ca să nu scărbim pre Starițul și pre părinți să đică că te-am smomit eu. Ci să mă duc eu singur și frăția ta să mai stai vre-o 15 zile și după acelc zile să

fugî fără de ştirea Stariţului şi a părinţilor şi apucă drumul spre apus şi vei trece pre lângă Monastirea Agapia şi Monastirea Văraricul şi vei ajunge la satul Crăcăoni şi să rogi pre sătenî să-ţi arăte cărarea prin pădure şi ţine cărarea, că vei eşi drept la schit şi te voiî primi şi vom vieţui împreună şi te voiî face monah, numai să ai răbdare şi ascultare şi smerenie. Şi aî făcut ucenicul precum l'aî povăţuit părintele şi viind vieţuea împreună. Iar la mijlocul ernîi într'o nópte saî făcut o furtună mare şi aî suflat vântul acoperemântul de pre chilia lor într'o grópă despre răsărit şi aî rămas chilia numai cu podul. Iar ei n'aî eşit din chilie de frică să nu'i sufle şi pre ei. Şi încetând furtuna diminéţa aî eşit şi să plimba prin prejurul chilieî. Şi aî đis părintele cătră ucenic: Frate Ioane, frumos loc este aicea şi liniştit, bine este să petrecem tótă viaţa nóstră. Iar ucenicul aî đis: Cu adevărat cinstite părinte bun loc, dar mari furtuni să fac aici, veđi cum ne-aî surpat acoperemîntul chilieî. Iar părintele iaî đis: Da dacă ne vom pogorâ în vale la pólele muntelui, unde nu are putere furtuna şi să facem o biserică şi monastire n'ar fi mai bine? Iar ucenicul aî đis: Ba fórte bine, da unde aî banî să faci. Iar părintele iaî đis: Ia vino după mine, şi întrând amândoi în chilie, aî mers la vatra unde ardea focul la gura sobei şi luând vătrarul aî dat focul la o parte şi aî măturat cenuşa şi aî scos cărămiđile pre care ardea focul şi aî scos şi ţărina din grupuşóra care el singur o aî săpat de trei palme de adâncă şi aî ascuns cele două sute de lire, care le-aî primit de la stariţul din Monastirea Némţului. Mai înainte de a veni ucenicul seî Ioan, şi scoţend ulcicuţa cu lirile le-aî arătat ucenicului şi iaî đis: Iată că ne-aî trimis Dumneđeî banî ca să facem monastire. Şi aceea cu înţelepciune o aî făcut de aî ascuns aurul la aşa loc ca nicî de răvenéla pământului să se ruginéscă, nici de ferbinţala focului să se topéscă, nici tâlharîi să'i găséscă. Şi dacă

le-aŭ vęđut ucenicul, iar le-aŭ pus în fundul gropii și aŭ tras țărîna la loc și aŭ lipit cărămîdile bine cu var și aŭ dat focul la loc. Și trecęnd cąte-va țile aŭ țis ucenicului: Frate Ioane, gątește-te să mergem la Iași la Mitropolitul să cerem blagoslovenie ca să ne apucăm de biserică, intl să o facem și pe urmă vom face monastirea. Și gtindu-se a doua ți aŭ plecat pe jos, că era luna lui Fevruarie și începus a să topi zăpada și nu putea să se ducă nici cu căruță, nici cu sanie. Și ajungęnd la Iași cu mare osteneł aŭ mers la Mitropolitul și l'aŭ primit cu dragoste, că il știa de copilandru, iar mai vrtos de cnd era tipograf în Monastirea Nęmțului. Și l'aŭ întrebat pe unde ai mai umblat cuvioase Irinarhe și unde petreci acum? Iar părintele l'aŭ spus tte cu de amăruntul cele ce am țis mai sus, și cum că acum locuește la muntele Horaița. Și s'aŭ mirat Mitropolitul de viața și bărbăția lui, și aŭ gndit să'l hirotonisęc Arhimandrit și să'l ție pe lng el, că avea nevoie de aș om, fiind-că era încă și din neamul Roseteștilor cu care se rudeau și Mitropolitul. Dar nu i-aŭ spus că știa că nu va vrea să primęc, și aŭ socotit ca cu meșteșug să'l dobndęc. Și a doua ți era Duminecă și s'aŭ gătit Mitropolitul să săvârșască Sfînta Liturghie, și Duminecă de diminęță mergęnd la biserică s'aŭ adunat și norod mult, și părintele Irinarh aŭ stătut într'o strană la mijlocul bisericii. Și îmbrcndu-se Mitropolitul aŭ început Sfînta Liturghie și cnd aŭ ajuns la vremea care să face hirotonia, aŭ țis Mitropolitul la doi diaconii, duceți-vę și aduceți pre monahul acel înalt, care șade în strană în mijlocul bisericii. Și ducęndu-se diaconii i-aŭ țis: Poftim cinstite părinte, că te chiamă Mitropolitul. Iar el aŭ țis: Ce vrea Preoșnățitul de la mine, om musafir fiind eŭ. Iar Mitropolitul aŭ strigat din ușă altarului, trageți-l încóce. Și aŭđind părintele glasul aŭ mers în altar și l'aŭ hirotonisit diacon, și a doua ți era un praznic și iar aŭ slujit și l'aŭ făcut iereŭ (preot) și Arhimandrit.

Și după Sfânta Liturghie l'aŭ pofit la masă, și șăđënd la masă aŭ đis Mitropolitul cătră părintele: Cuviosă Irinarhe, știŭ pentru ce te-am hirotonisit, pentru ca să petreci pe lângă mine și să-mi ajuți la bătrânețile mele și să-ți daŭ o mănăstire afară din oraș, cale de un cias, care are venit din moșiile ei, o sută de miŭ de lei pe an și să fiŭ cuvioșia ta Igumen pe viață, numai să viŭ la Divan să ne ajuți la judecări și la alte nevoi. Iar părintele Irinarh s'aŭ rugat cu mare smerenie đicënd: Mă rog ȳartă-mă Preosfințite Stăpâne, că m'am învățat la pustie și nu mai pot locui în poliți și în monăstiri, și acum pentru acésta înadins am venit ca se rog bunătatea Preaosfinției Tale să-mi dai voe să fac biserică și monastire acolo în pustie, unde locuesc la muntele Horaița. Iar Mitropolitul s'aŭ întristat că l'aŭ scăpat, dar pentru multa dragoste care avea cătră dănsul ȳ-aŭ dat blagoslovenie cu scrisore și pecete. Și aŭ scris și cătră Domnitor, care era în vremea aceea și viețuia tot acolo în orașul Iași, pofindu-l ca să-ȳ dea și Măria Sa voe și putere de a face monastire. Și l'aŭ trimis pre el cu scrisore, ȳar Domnitorul l'aŭ primit cu cinste și vorbind cu el s'aŭ minunat de chipul lui cel frumos. Și s'aŭ folosit de viața și cuvintele lui cele duhovnicești și de răvna ce are să facă monastire. Și ȳ-aŭ dat hrisov Domnesc scris cu slove de aur, ca să albă tótă voea să facă monastire și biserică. Și întorcëndu-se la Mitropolitul ȳ-aŭ dat vre-o șase cară încărcate cu fel de fel de mănăcări și de bėuturi ca să hrănescă pre lucrători. Și întorcëndu-se la muntele Horaița, aŭ descărcat carăle la protoiereul din satul Crăcoani, că era bogat și avea hămbare și beciuri, pentru că în pustie nu avea unde să le pue, și nici era drum de cară prin pădure, că mai era douė ciasuri până în pustie, unde aŭ făcut Monastirea, și de acolo mai era jumătate de cias până la schit în deal, unde locuia la jumătatea muntelui. Și ducëndu-se la schit s'aŭ odihnit câte-va đile până aŭ lăsat săc de brănză.

Iar adoua ȃi luni aũ ȃis ucenicului, frate Ioane la epetrahilul și felonul și o carte și cãdelnița cu tãmãe și scãpãrãtore și o sãcurice și vre-o cãȃl-va posmagi într'o traistã, și sã mergem sã cãutãm loc pentru bisericã. Și aũ început a umbla prin pãdure suind delușore și coborãnd vãlișore și unde gãsea un locușor drept așãzãturã și socotea cã ar fi destul pentru mãnãstire. Vine la un copaciũ care era mai mare în mijlocul așãzãturii. Și cãnta un paraclis și alte rugãciuni care socotea, rugãnd pre Dumneȃeũ și pre prea curatã Maica Lui ca sã-l descopere unde voește el ca sã se facã monastirea, și dupã ce sãvtrșã rugãciunea tãmãia cu cãdelnița copaciul înprejur în chipul crucii, luã sãcurea și cãopli cãja de pre copaci fãcẽnd chipul crucii. Si așã aũ fãcut în patru cincĩ locuri, umblãnd tãtã ȃiua prin pãdure și ne mãnãcãnd nimic și era și zãpadã ca de o palmã. Iar cãnd apune sãrele aũ sosit la un delușor și aũ ȃis Starițul cãtrã ucenic: Frate Ioane, fã un foc bun și adã apã sã muem posmag și sã mãnãcãm și sã dormim aice nãptea acãsta, și pãnã aũ mãncat aũ și înoptat și ucenicul fiind ostenit aũ adormit, iar Starițul aũ privigheat pãnã la miezul nopții rugãndu-se lui Dumneȃeũ ca sã-l descopere ceea ce dorea. Și stãnd el în piclãre cu fața spre rãsarit, de nãprasnã aũ vãȃut cã s'aũ pogorãt din cer o luminã ca o vãpae de foc în chip de stãlp, preste un brad, care era mai mare în mijlocul locului, unde mai pre urmã aũ fãcut monastire și vãȃnd Starițul minunea s'aũ temut nu cum-va sã fie nãlucire de la draci, și l-aũ ȃis gãndul sã deștepte pre ucenic ca sã privescã și el și de va vedea și ucenicul precum vãdea sfinția sa, sã cunãscã cã-l Dumneȃeșcã descoperirea, și nu nãlucire drãcãscã. Și deșteptãndu-se ucenicul l-aũ ȃis Starițul: Frate Ioane, la uitã-te spre rãsarit, și uitãndu-se l'aũ întrebat, ce veȃi, iar el l-aũ ȃis, vãȃ un stãlp de foc pogorãt din cer preste bradul acel mare, care este mai la vale. Iar Starițul l-aũ ȃis, ea degrabã felonul

și epetrahilul cu cartea și cădelnița cu foc și tămâe și săcurea și să mergem acolo, și era depărtare ca cincî minute și mergînd puțin s'aũ rîdicat lumina de la rîdăcina copaciului mai sus și mai mergînd puțin s'aũ rîdicat și mai sus și ajungînd la rîdăcina copaciului aũ vîdut lumina pe vîrfu copaciului și de la vîrf pînă la cer. Și imbrăcînd epetrahilul și felonul aũ cîntat paraclisul și alte rugăciuni de mulțămire, care l'aũ luminat Dumneđeũ, făcînd cruce pe copaciu. Și s'aũ întors iarăși la foc și s'aũ culcat să se odihnescă puțin, și dacă s'aũ făcut diuă s'aũ dus să vadă locul cel arătat de Dumneđeũ. Și l'aũ vîdut lung și larg, fôrte bun de monastire și pîrăũ de apă de izvor, care izvora din munte, ca jumătate de cias mai la deal și trecea pe lîngă Monastire. Și s'aũ bucurat și aũ mulțamit lui Dumneđeũ pentru descoperire și bună voința lui. Și s'aũ dus la un sat întru care se afla meșteri iscusiți și s'aũ tocmit cu ei și l'aũ adus și aũ scos banii de supt vatra focului și s'aũ apucat de zidirea bisericii. Și aũ tăiat bradul care aũ fost imbrăcat cu lumina cea cerescă și aũ făcut în locul lui Sfînta Masă. Iar creștiniĩ cari erau prin satele cele mai apropiate de Monastire, ca doue și trei clasuri, auđind că pîrintele Irinarh face biserică, cari era mai rîvnic și puternic la lucru venea și lucra fără de plată, iar cari nu putea lucra dăruea vaci și boi și oi în loc de lucru. Iar mai vîrtos mueri s'aũ adunat pînă la doue sute și era unele preotese și aũ rugat pre Starețul să le blagoslovescă să lucreze și ele la casa lui Dumneđeũ și le-aũ pus Starițul să sape temelia bisericii. Și aũ pus preste de ce mueri cîte o preotésă mai mare să le povățuiască, și aũ poruncit pîrintele calfei să taie din oile și boii care le-aũ dărui Dumneđeũ, și bărbații tăea și muerile bucătărea și hrănea pre lucrători, și așa cu ajutorul lui Dumneđeũ s'aũ zidit biserica și monastirea. Și aũ început a rîvni și a veni la Monastirea cea de nou zidită fiind-că era în pustie și liniștită,

alți monahi de pe la alte monastiri, și alții din lume, pre cari îi trimitea Dumnezeu să se facă monahi. Și îi primi Starițul cu bucurie și după cercarea și ispitirea cea cuviincioasă îi făcea monahi. Și s'au înmulțit până la 70, și era dintr'ânșii preuți 12, și diaconi patru, și patru cântăreți de frunte. Atunci m'am dus și eu cel mai de pre urmă de cât toți, și m'am rugat să mă primescă și primindu-mă m'au luat ucenic lângă sfinția sa, și după puțină vreme m'au călugărit tot acolo în Monastirea sa Horaița. Și atunci era părintele de 66 de ani al vieții sale, și s'au bolnăvit la stomah și pătimea de umflarea picioarelor și de răcelă. Și i-au dis gândul să se ducă la Ierusalim să se închine și să petrecă rămășița vieții în Palestina, că'i locul mai călduros. Și să îplinea atunci 25 de ani de când au făcut mănăstirea și să însărcinasă cu Igumenia. Și au scris la Mitropolitul jalbă jeluindu-se că au îmbătrânit și s'au bolnăvit și numai poate să întâmpine turburările Igumeniei, și l'au rugat ca să facă igumen pre ucenicul său cel întâi Ermoghen, pentru că el vrea să se liniștescă în chilia sa. Și au trimis pre ucenic cu scrisore și i-au împlinit Mitropolitul cererea, însă cu părere de rău că vedea pre ucenic că încă era tânăr. După aceea trecând un an m'au întrebat Starițul: Fiule, vei merge cu mine la Ierusalim? Iar eu i-am dis, voi merge cinstite părinte și îți voi sluji din totă puterea mea. Și așa ne-am gătit și au poruncit părintele la un vezeteu să pue cei trei cai albi la căruța cea bună, care atunci de curând i-le dăruise un negustor bogat, din Târgul Pietrii. Și ne-am suit în curuța amândoi și cu vezeteul și ne-am dus la Iași la Mitropolitul ca să cerem voe și blagoșlovenie pentru Ierusalim. Iar Mitropolitul când au aușit s'au întristat și nu vrea să'l lasă. Iar părintele cu mare smerenie s'au rugat jăluindu-se că pătimește de răcelă și vrea să se ducă la Palestina pentru că este locul mai călduros. Și de abea s'au milostivit și ne-au dat voe și cetindu-ne rugăciuni de ertă-

cîune și de drum ne-aū blagoslovit. Și am plecat și trecînd pe la Focșani ne-am scos pașapörte și am mers la Brăila și acolo am vîndut căruța cu caii în trei mił de lei, că nu avem alți bani de cheltuială, că din mănăstirea sa aū plecat numai cu un sfaņț în buzunar, n'aū voit să ea nimic, că era monastirea săracă, nu avea nici o moșie cât de mică, și trăea părinții de sineș fiește-cari din averea sa și din lucrul mînilor; numai o möră era care o aū făcut părintele cu douē pietre d'asupra unuı izvor și fiind-că era izvor de desuptul ei nu îngheța apa, iarna și măcina ne'ncetat și vinea ómenii de pretutindine ca să macine și cástiga pe tótă iarna 20 de chile de grău și mai bine și acela il împărțea părintele, părinților. Și mai trimetea și boerii milostenii, cari cei mai mulți era fi de duhovnicie ai părinteluı, și o împărțea și pre aceea la părinți, acésta era mîngăerea lor. Și așa noi din Brăila ne-am suit în corabie și ne-am dus la Ierusalim, și am petrecut doi ani în Ierusalim. După acei doi ani am dorit să ne ducem la Galilea să ne inchinăm Sfintelor locuri, care sînt acolo: Nazaretul, Satul Nain, Muntele Thavorul, Canagalilei, locul unde aū blagoslovit Domnul cele cincı pînı în pustia, marea Tiveriadei, și Satul Safurie unde saū născut Maica Domnuluı. Aceste tóte sînt aprópe unile de altele, numai ca douē ciasurı depártare. Și ne am tocmit un om cu trei măgarı și am plecat din Ierusalim spre méză-nópte, și în douē zile am ajuns la cetatea Samaria, unde este puțul luı Iacov, afară din cetate ca un cias și ne-am închinat și am b_eut apă și am intrat în cetate și am dormit nóptea aceea, a treiaia di am mers douē ciasurı și am ajuns la Săvastia, unde este temnița în care aū tăiat Irod capul Mergétoriuluı înainte și ne-am închinat. De acolo am mers înainte la un sat și am dormit o nópte. A patra di am mers patru ciasurı și mai era douē pănă la Nazaret și ne-am uıtat din drum spre răsărit și am v_eđut Muntele Thavorul de douē ciasurı departe din

drum, și cum l'aŭ vëđut părintele aŭ đis cătră mine: Iată fiule muntele care mi l'aŭ arătat Ingerul Domnului în vis și mî-aŭ đis ca să mă sui în vârful lui, dacă voiŭ să mă fac monah. Că eŭ de atunci și până acum câte locuri am umblat și călî munți am vëđut tot m'am uitat ca să vëđ de samănă vre unul și n'am aflat, iar acésta este cu adevărat care l'am vëđut. Și ajungēnd în Nazaret am tocmit o casă cu chirie și aŭ đis părintele: Să ședem un an, și după un an aŭ đis, încă să mai ședem și am ședut până s'aŭ împlinit cinci ani și am învățat limba arăpescă cât putem să vorbim ori ce voem. Atunci aŭ đis părintele: Fiule, dute și tocmește un om cu doi măgari și légă calabalăcul să'l încarcăm să ne ducem în Muntele Thavorului, unde mî-aŭ poruncit Domnul prin Ingerul sēŭ să mă sui, să ședem acolo în pustie. Iar eŭ știind că în munte nimine nu locu-ește, numai fiare sălbaticice și tâlharii să ascunde în păduri și prin peșteri une-ori điuă și alte ori nóptea, i-am đis: cinstite părinte, unde ducem noi calabalăcul în mânăle tâlharilor să'l ea și să ne lasă golî. Iar el aŭ đis: Fiule, acest calabalăc eŭ l'am dăruit Muntelui Thavorului și dacă va voi Christos să'l păzască, el póte, iar de'l va lăsa să'l la tâlharii, el ne va da altul în loc, că'l bogat. Și auđind eŭ acest cuvînt am tăcut și am încarcat calabalăcul și ne-am dus în Munte, și îl ascundēm prin peștiri și pre sub pîetre, unde socoteam loc ascuns, în fiște-care loc câte puțin, că dacă vor găsi într'un loc și le vor lua, să nu găsescă în cele-l-alte locuri, să ne mai rămăe și nouă, ca să avem cu ce să ne îmbrăcăm și să ne învălim, și điuă le ascundēm, iar nóptea scotēm ce avem nevoe de învălit și diminēja iar le ascundeam, că în peștera care ședeam țineam numai niște rufe cărpice, că dacă vor întra tâlharii să vađă că nu avem ceva bun. Și am ședut un an în peșteră, iar al doilea an am tocmit un zidar din Nazaret cu trei lucrători și i-am pus de ne-aŭ dres o colibă dintre acele trei, care

sînt zidite lângă biserică, numai de trei coți nu să lipesc de zidul bisericii, că cei ce aũ fost zidit biserica aũ făcut și trei colibe lângă dînsa după cuvîntul lui Petru, care aũ ȕis cătră Domnul, să facem trei colibe. Și era și acele răsipite nu de tot, numai pe jumătate și după ce am dres pre cea din mijloc ne-am mutat întrînsa din peșteră. Și al treilea an am dres pre a doua colibă, și al patrulea pre a treia. După aceea am curățat trei sterni scoțînd pietrile și țarina de care era pline și am făcut uluci ca să vie apa de pre cîmp în sterni cînd va ploa, apoi ne-am apucat de curățat biserica, scoțînd afară din biserică pietrile și pămîntul de care era plină și le-am pus fiește-care deosebi. După aceea am tocmit patru chirigiũ cu șase măgari mari și tari din Nazaret și i-am adus în munte și umblam eu cel ce scriũ aceste cu dînșii pre la zidurile cele răsipite și unde găseam pietre bune și cloplite gata le încarcam pe măgari și le duceam la biserica noastră, pîna am împlinit 5000 de pietre. După aceea am tocmit vărari și ni-aũ făcut trei varniță de var, și apă să strînsese în sterine. Și aceste ce am scris le-am lucrat în 16 ani, cari i-am petrecut împreună cu Starițul în însuși muntele Thavorul, afară de cei cinci ani, cari i-am petrecut în Nazaret, pentru că lucram cam pe furiș, puține ȕile lucram și puține încetam ca să nu înțelegă Turcii că voim să facem biserică. Și cheltuiala acestor pomenite lucrări era din milostenia ce ne da hristianii cari locuiesc în satele eparhiilor a Nazaretului și a Ptolemaidei. Că avea pre Starițul la mare evlavie, pentru că șadea la pustie. Și îi dăduse Dumneȕeu dar că dacã citea la vre-un bolnav să făcea sănătos, și cei ce nu năștea copii vinea la sfinția sa cu credință și să ruga să le citească rugăciuni și să'ı blagoslovescă și să se róge lui Dumneȕeu pentru dînșii ca să le dea rod pîntecelui. Și le citea și îi blagoslovea și le ȕicea: După credința vóstră fiilor să vę dea Domnul cererea. Și începea a face copii, dintre cari

este și Arhitectonul Iosif, care era însurat de opt ani și tineri fiind încă nu făcea copii și auzind și vedând pre alții că cu rugăciunile părintelui au câștigat acel dar, au venit împreună cu soția sa la părintele cu credință netn-doită, și l-au rugat ca să se roge lui Dumnezeu pentru dânșii, și s-au rugat și le-au cetit și i-au blagoslovit. Și nu s-au împlinit încă anul și au născut un copil parte bărbă-tescă și l-au adus la părintele și s-au rugat ca să-l primescă sfinția sa din scaldătorea Sf. Botez, ca să trăiască să nu moră degrabă. Și acesta a lui Dumnezeu iconomie a fost ca să se facă calfa cumătru și ascultător părintelui, ca, când l'a chema la zidirea bisericii să fie gata. Și așa după cum am țis pentru evlavia creștinilor către părintele, îl ruga preuții și bătrânii satelor ca să mă trimiță pre mine ucenicul său la vremea ariilor. Și mă duceam și umbla preutul cu mine pre la arii și străngeam grău cât ne da Dumnezeu prin mâinile lor, și îl duceam în Nazaret la o casă din creștinii. Așa și la satele cari avea livezi de maslini, când se cocea și le străngea mă duceam și ne da masline și unt-de-lemn și ori-ce le da mâna. Și le duceam la Nazaret și de acolo duceam câte puțin la munte și tră-țam și noi și hrănem și pre musafiri și pre lucrători și le dam și plata. Și așa vedând părintele că am gătit cele spre zidirea bisericii din parte, cât am putut. Și înțelegând din darul Sfintului Duh, care locuea întru el că i să apropie sfârșitul vieții, să grăbea cu totă punerea ca să începă la zidirea Bisericii. Și avem atunci cinci lucrători cari lucrau ori ce le porunceam. Și au țis părintele către mine: Fiule, rămăi aici cu lucrătorii și îi povățuește, că eu mă duc la Ierusalim să rog pre Patriarhul să ne dea blagoslovenie să ne apucăm de zidirea bisericii. Și ducându-se au cerut voie și nu i-au dat, ci i-au țis că nu'i nevoie acum să ne apucăm de zidire în Thavor că'i pustiă, nu sînt nici călugări, nici creștini locuitori. Eu am altele de pus la cale, cari sînt de

mare nevoie aice în oraș, școlă și spitalul și tipografia și turnul Sfântului Mormînt, este crăpat și curge plôe pre Sf. Mormînt, și de carî să mă apuc mai întăi. Și s'aũ întors bătrănul scărbit și mi-aũ spus cele ce i-aũ đis Patriarhul. După aceea trecënd câte-va đile s'aũ dus Patriarhul la Bizantia pentru pricina moșiiilor, carî atunci la 1859 le-aũ luat Domnul Cuza. Și auđind noi că s'aũ dus Patriarhul la Bizantia, mi-aũ đis părintele: Șeđi fiule cu lucrătoria și îi povățuește, că eũ mă duc la Ptolemaida și la Caifa să rog pre neguđitori ca să-mi dea un ajutor de bani pentru zidirea bisericii, că voiũ să mă apuc și fără de voea Patriarhului. Aceste douē politie sînt la malul Mării, đece ciasuri departe de la Thavor, și sînt neguđitori bogai și Arapi și Greci și tođi îl știea și îl evlavisă, precum am đis mai sus. Și în Ptolemaida l'aũ poftit un neguđitor arap, cel mai bogat de căt tođi, la casa sa și s'era aũ poftit și pre tođi neguđitorii la casa sa și le-aũ facut cinste, și le-aũ đis: Frađilor, iată că tođi știđi pre acest cuvios părinte șade la pustie pentru Domnul în Muntele Thavorului de 16 ani, și eũ cređ că Christos l'aũ trimis și la Thavor și la noi ca să'i ajutăm cu bani să zidescă biserica lui și monastirele cele răsipite de 518 ani, și iată eũ dau cinci lire, dađi și dumneavóstră căt v'ea lumina Christos. Și aũ străns 5000 de lei și i-aũ tocmi un chirigiũ cu un cal și l'aũ trimis la Caifa cu scrisori cătră neguđitorii de acolo și i-aũ străns și de acolo 4000 de lei. Și aũ venit părintele la Nazaret la Arhitectonul Iosif, cumătrul s'eu, și i-aũ đis: Acum fiule am mare nevoie de ajutorul Dumitale, ca să ne apucăm de zidirea Bisericii. Iar el aũ đis: Dator îți sînt cinstate părinte ca să-ți slujesc ori ce imi vei porunci. Și indată aũ început a tocmi lucratori și meșteri mari și mici 50 cu numărul și i-aũ luat la munte. Și ne-am pus nădejdea la Dumneđu și am început a zidi Biserica. Și aveam pre un monah Moldoven și un tiner și femei din Nazaret bătrane

tocmiți cu luna, femeile făcea bucate și frământa pâine și monahul o cocea. Și aveam o iapă și un măgar cumpărate și aș încălecat părintele pre iapă și aș luat pre slugă cu măgarul și s'aș dus la Nazaret și aș găzduit la un creștin, care îl iubea și aș trimis grâu la móră și l'aș măcinat și aș dat bani în mâna gazdiș sale și l'aș trimis în târg cu sluga să cumpere cele de trebuință pentru mâncarea și bęutura lucrătorilor și aș încărcat măgarul și l'aș trimis cu sluga, iar el aș rămas să mai iconomisască altele. Iar pre mine m'aș lăsat în munte iconom preste tóte și ca să scriu șilele lucrătorilor, care câte lucréză și câtă plată i să face să-l dăm. Și așa când aveam nevoie de ceva trimeteam pre slugă cu măgarul și ne aducea cele de trebuințe. Și trecęnd 20 de șile s'aș bolnăvit părintele și îl căuta gazda și pre părintele la bóla lui și iconomiscea și cele trebuincóșă la Thavor și ne trimitea. Și aș mai trecut încă 20 de șile și s'aș înălțat zidirea bisericiș până la jumětate. Dar s'aș isprăvit și pietrile cele bune, cari le adunasem. Și s'aș bolnăvit și meșteril și din lucrătoril 16, și s'aș dus toșil la casele sale, că aș fost o bóla rea în anul acela pretutindene și ne-am lăsat de zidire că să isprăvea și banil, cari il strânsesă părintele, puținil rămăsesă. Și m'am bolnăvit și eș și m'am dus la Nazaret la doștor și mi-aș luat sânge și mi-aș dat curățeniê, și cu mila lui Dumneșeș în 30 de șile m'am făcut sănătos. Iar părintele aș zăcut douê luni în Nazaret, și cunoscęnd cu Duhul că are să se mute din viața acésta, dupre cum am șis mai sus, aș rugat pre creștinil ca să'l ducă în munte că dorea ca să móră în munte, dupre porunca Domnului, care i-aș poruncit prin inger. Și i-aș adus creștinil un cal blând și aș rânduit pre patru tineril ca să'l pue pe cal și să'l sprijinésă și unul să tragă calul de căpăstru și așa l'aș adus la munte. Și il slujeam eș și cu sluga care îl aveam tocmit. Și în șilele acele doi Turci, mai mariil satului, cari este chșar lângă pólele mun-

telui, aŭ scris la pașa cel mai mare preste toți pașii, care locuia în cetatea Viritul și stăpânea Palestina și Finichia și Siria și i-aŭ spus minciunii multe, că un popă rus zidește biserică în muntele Thavorul și monastire și tot zidul cetății împrejur are gând să'l zidescă și să pue tunuri și să o închine Rusului. Iar pașa când aŭ cetit scrisoarea s'aŭ înfricoșat, și îndată aŭ trimis pre un bimbașă cu cinci ostași și trecând pe la Ptolemaida, aŭ trimis și pașa care era acolo șase turci și mergând în Nazaret aŭ luat și de acolo șase și aŭ mai venit și de prin sate patru cari s'aŭ făcut 22 de călăreți turci, cari s'aŭ suit în munte. Și avea părintele 50 de țile de când să suisă din Nazaret bolnav. Și l'aŭ întrebat turcii: Bătrânule, ce este acéstă zidire care faci? Iar părintele le-aŭ răspuns: Biserică este. Iar ei l'aŭ întrebat: Ai firman împărătesc? Părintele aŭ ȃis, ba nu am. Ei aŭ ȃis: Apoi cum îndrăznești de zidești în stăpânirea Sultanului fără de firman împărătesc. Părintele aŭ ȃis: Eŭ știu că Sultanul aŭ dat voe creștinilor celor de supt stăpânirea lui ca dacă să va afla vre-o biserică veche răsipită și vor vrea creștinii să o zidescă, să albă voe și fără de firman. Iar dacă vor vrea să facă biserică nouă unde n'aŭ fost nici odată, pentru aceea să cêră firman. Iar ei aŭ ȃis: Noi nu am auȃit acest cuvânt până acum, pre noi ne-aŭ trimis pașa să te întrebăm dacă ai firman să te lăsăm să zidești, iar de nu ai să te oprim. Iar părintele aŭ ȃis: Eŭ am zidit acéstă puțină zidire care o vedeți pentru că nu m'aŭ oprit nimine până acum, iar acum dacă este porunca stăpânirii mă las de zidire, până voiŭ aduce firman de la împăratul. Și așa n'aŭ mai ȃis nimic, de cât nu vrea să se ducă unii, cari era din satele cele mai de aproape, să ducea câte o țile două și iar vinea și aducea orz pentru cai și câte ceva de mâncare, iar de la noi ne-aŭ mâncat mai tótă cumpania ce avem strânsă. Să plimba în tóte țilele pe munte și'l măsura în lung și în larg. Și aŭ șȃdut 20

de Țile ca să ne îngreueze să le dăm bacșiș, iar noi nu aveam ca să le mai dăm și lor. Și vedând ei că nu'î nici un câștig aũ încălecat și s'aũ dus. După aceea aũ mai trăit părintele 20 de Țile și aũ murit în 26 de Țile Decembrie anul 1859. Și când aũ auđit creștinii din Nazaret și Canagalileii și alte sate că aũ murit Starițul alerga cu mare evlavie bărbați și mueri până la 60, ca să sărute mósțele lui și să ea blagoslovenie. Iar eũ am poftit pre Arhiereul Nazaretului și aũ venit cu doi preuți și eram diacon și ne-am îmbrăcat și l'am prohodit și îi făcusem raclă de scânduri și când l'aũ pus meșterii în raclă, nu știũ din greșală ori înadins, aũ lăsat o pólă a rasiu lui de spânzura afară pre supt capacul raclii care l'aũ pironit, și când vrea să'l pue în momint aũ început a alerga creștinii și rupea din póla aceea câte un petecel fiiște-care, cât putea de blagoslovenie. Și l'am îngropat în biserică lângă părete despre améză-zi.

(Va urma).

C. E.

UNITATEA BISERICEI.

Unitatea bisericeî, ca și puterea de a face minuni, d'a cunóște și pătrunde misterele divine, ca și revelațiunea și profeția, a fost de la început caracteristică fundamentală a bisericeî celeî adevărate a lui Iisus Christos. Prin acestea ea tot-d'auna s'a afirmat ca biserica Dumneđeului celui viu, și s'a deosebit de tóte adunările ereticilor și necredincioșilor, cari se deosebeau de ea, prin lipsa unităței de credință și a darurilor Dumneđești, mai sus amintite, cari lucrau prin apostoli și următorii lor.

Tóte aceste semne ale bisericeî celeî adevărate a Mântuitorului nostru Iisus Christos, sunt descrise în scrierile Noului Testament și în tradițiunea bisericească, coprinsă în scrierile Sfinților Părinți ai primelor secole. Dar cum darurile de mai sus erau menite pentru înființarea și consolidarea bisericeî, la începutul ei, de aceea sunt caracteristă specială mai numai a bisericeî apostolice, în care au fost, căci cu timpul se răresc și chiar dispar, unitatea este și rămâne d'a pururea considerată ca caracteristică particulară a bisericeî

celei adevărate. Creștinii de pretutindenți consideră de biserică adevărată a lui Christos, numai pe aceea în care se mărturisă a una și aceeași credință. De aceea și simbolul credinței, alcătuit pe baza învățăturii Domnului și a apostolilor, cere ca creștinul să creadă și să mărturisască, că Biserica cea adevărată este *una, sfântă, catolică*, adică de pretutindenți saă universală, și apostolică ¹⁾; căci după cuvântul apostolului nu este de cât *un Domn, o credință, un botez și un Dumnezeu, Tată al tuturor* ²⁾. Deci dar pentru păstrarea unității, după cuvintele acestea, credincioșii de pretutindenți, cari compuneaă biserica cea adevărată a lui Christos trebuiaă să aibă aceeași credință, aceeași învățatură și aceleași taine, adică acelaș cult. Cu alte cuvinte Unitatea trebuia să se manifeste întru toate. Viața lor creștinască, cu credința și faptele, trebuia să fie aceeași, conducându-se cu toți după aceeași normă, ori unde se vor fi aflat ei; căci din acestea se constata, că ei sunt fil și membri ai aceleși biserici, *una, sfântă, catolică și apostolică*, caracteristică și semnele vădute ale unității biserice, ca biserică adevărată a Mântuitorului.

Istoria apostolică și în special Faptele Apostolilor, cari descriu cele privitoare la biserica lui Iisus Christos de la însăși începutul și întemeerea ei, nu ne dau multe lămuriri și detalii asupra modului cum era organizată la început această biserică, și acesta, pentru că scopul autorului acestei scrieri nu era acesta. El nu se interesa a descrie lui Teofil biserica, moravurile și organizarea ce o avea ea în aceste timpuri, căci toate acestea erau sub ochii săi. El voia să-l facă cunoscut cele deja întâmplate. Cu toate acestea din comparațiunea chiar a puținelor date,—ce autorul Faptelor ne oferă,—cu diferite locuri din cele-l-alte scrieri a le Noului

¹⁾ Simb. Cred. art. 9.

²⁾ Efes. cap. 4 v. 5.

Testament, în special din Epistole, cunoaştem, că unitatea în biserica apostolică era caracteristica fundamentală a bisericei creştine şi că această unitate se manifesta prin *unitatea de credinţă, de cult, disciplină, viaţă şi moravuri* ale creştinilor, cari erau şi trebuia a fi aceleaşi pretutindeni.

Creştinismul luând naştere şi începându-se în Ierusalim, Biserica acestei cetăţi este considerată ca Biserica mămă şi tip al bisericei celei adevărate a lui Iisus Christos. Ea stă sub directa supraveghere a apostolilor şi în special apostolii Petru, Iacob şi Ioan, sunt consideraţi ca cele trei colonne, cari o susţineau, sprijineau şi conduceau, povătuind întru toate pe credincioşi. După exemplul acestei biserice, apostolii Domnului întemeiază şi organiză pretutindeni biserica creştine şi ori unde ore-cari credincioşi se abat de la învăţătura apostolică, predicată lor şi pe cari trebuia a o conserva, ca un deposit scump şi sacru ¹⁾, ei sunt eliminaţi din sinul bisericei celei adevărate, care trebuia să menţină şi să păstreze *unitatea credinţei*.

Aceia cari se îngrijeau pentru păzirea intactă a învăţătorei şi a preceptelor, erau apostolii, şi cei instituiţi sau însărcinaţi de ei a conduce şi păstori pe credincioşi. Ast-fel vedem pe Timotheiū cu însărcinarea, atât de a păstra intact depositul sacru al învăţătorei, cât şi de a povăţui pe credincioşi, de a păstra buna ordine în biserică şi de o administra în tocmai, precum un bun părinte administră casa sa ²⁾. Iar acesta la rândul său demnităţea şi puterea sa de conducere şi administrare a bisericei o comunica următorilor şi conlucrătorilor săi, prin punerea mânilor şi invocarea harului Dumnezeesc, adică prin hirotonie ³⁾. El făcea preoţi,

¹⁾ I Tim. VI, 20.

²⁾ Ibid. II; 8—13; III; 5.

³⁾ I Tim. IV, 14.

'i judeca și cu toți trebuia să se îngrijească de păstrarea intactă a învățătorei, considerând-o ca depositul cel mai scump și sacru. Tit la rândul său face același lucru, și cu toții, apostolii și următorii ai lor, predicatorii și întemeetorii a bisericilor de pretutindeni, predică tuturor același evangheliu al Domnului și Mântuitorului nostru și toți credincioșii sunt datorți, dacă voesc a fi următorii ai lui Iisus și adeverații membri ai bisericii sale, să creadă și să mărturisască aceeași credință. Intru această istoria sinodului apostolic este și va fi d'a pururea pentru toți proba cea mai evidentă, cât de mult s'au interesat de la început apostolii despre unitatea bisericii și a învățătorei, ca toți credincioșii să creadă în același fel și să aibă în biserică aceleași practice religioase, ori unde se vor afla ei, fie în Ierusalim, Antiohia, Corint sau Atena ect.

Din scrierile apostolilor vedem, că ei consideraau ca unul din mijloacele cele mai eficace pentru păstrarea unității credinței și a bisericii, întrunirile credincioșilor între ei și comunicarea continuă a bisericilor una cu alta. Ast-fel se explică numeroasele salutări, cu cari se încep și se termină epistolele apostolilor. Ele învederează cât de dezvoltat era simțul de unire și iubire sub toate raporturile între creștinii diferitelor biserici din aceste timpuri. Călătoriile și vizitele apostolilor contribuau de asemenea spre a întări legăturile de unitate și credință între diferitele biserici, depărtate una de alta, mai ales că prin ea se face cunoscut dragostea cea fără margini a bisericilor una către alta și a credincioșilor între dinșii.

Dar apostolii 'și dădeaau toate silințele, nu numai de a mări numărul credincioșilor, ci și de a se conserva între dinșii unitatea de credință, prin legătura dragostei între creștinii și între biserici. Ast-fel se explică cum ei impuneaau tuturor să păstreze aceeași învățătură și aceleași practice religioase, și cum biserica Antiochiei și altele veneau în ajutorul fra-

ților din Ierusalim și din alte părți. Iar ospitalitatea creștinilor și dragostea lor, nu numai unul către altul, dar și către străini, de la început a fost de model în toate timpurile, în mijlocul orî-cării societăți se afla ei.

Tóte acestea făcea, ca creștinul să fie același cu credința și viața sa pretutindenî și diferitele biserici să fie în tocmai una, după modelul alteea, mărturisindu-se și creștîndu-se pretutindenî, una și aceeași învățătură a Evangeliului lui Iisus Christos.

Un alt mijloc pentru conservarea unităței a fost cultul. Este de netăgăduit, că cei d'ântăi creștini fiind recrutați dintre Iudei, observau óre-cari riturî mosaice și exercitau cele relative la cult la o laltă cu Iudei, până la distrugerea Ierusalimului, și însuși apostolii urmau ast-fel. Ei mergeau împreună cu credincioșii la templu, nu numai pentru a le predica și a 'i instrui, dar chiar pentru a lua parte la cult la o laltă cu Judeii ¹⁾. Unii chiar nu voiau a se deosebi, în păstrarea și îndeplinirea cerințelor legei întru nimic de Iudei. Ast-fel, despre Iacob cel mic, fiu al lui Alfeu se spune că el ar fi păzit cu sfințenie până la sfârșitul vieței sale toate perceptele legei ²⁾. Dar toate acestea fiind necesitate de starea lucrurilor de atunci și ca o condescendență pentru a dobândi pe Iudei, încetul cu încetul dispar, și de odată cu distrugerea templului din Ierusalim, creștinii încep a nu mai avea nimic comun cu Iudeii.

Faptele Apostolilor însă ne spun că chiar de la însăși înființarea Bisericeî, era óre-care deosebire. D'aci aflăm că chiar creștinii Bisericeî din Ierusalim, dacă mergeau la templu cu tendințe de a satisface óre-cari cerințe ale legei, ei însă se deoseblau de Iudeii prin practicile lor religiose proprii, diferite de ale acestora, și născute în însuși sînul bi-

¹⁾ Comp. Faptele Apost. XXI, 23; -I Corint. IX, 20.

²⁾ Comp. Eusebiu istoria bisericească, cartea V, cap. 2, 22.

sericeii lui Iisus Christos. Dar chiar mergând a se închina la templu, ei nu voiaŭ a se amesteca cu Iudeii. Şedeau cu toŭii, deosebiŭi la o parte, în pridvorul lui Solomon şi se adunau prin case particulare anume, unde celebraŭ sfinta Euharistie în cântări de imne şi psalmi, fiind cu toŭii uniŭi într'un cuget prin curăţenia inimei ¹⁾.

Despre aceste întruniri ale creştinilor, pentru a celebra sfinta Euharistie, adică frângerea pâinilor; cu alte cuvinte, pentru a'şi exercita cultul lor creştin, se face menţiune în multe locuri din Faptele Apostolilor şi scrierile Noului Testament. Ceea ce însemnă existenţa unui cult propriu al creştinilor în epoca Apostolilor ²⁾.

Din tôte aceste locuri vedem că frângerea pâinilor şi celebrarea Euharistiei în timpurile Apostolilor, adică în Biserica primară, era centrul cultului dumnezeesc al creştinilor şi îşi avea ritualul său determinat, neavând nimic comun cu practicile religioase ale Iudeilor, sau cu cerinţele Legii; acelaş însă pretutindenii şi comun tuturor creştinilor din tôte bisericile.

Acordul şi armonia cea mai perfectă, ca să nu ŭic identitatea, care există între diferitele liturgii vechi ale bisericilor Palestinei, Alexandriei, Antiohiei, Siriei, Etopiei, Armeniei şi chiar Roma, sunt proba cea mai evidentă despre unitatea cultului bisericeii creştine de la început, ca prin această unitate şi uniformitate, să se pôtă păstra unitatea credinţei şi a Bisericeii. Ele au suferit de sigur, în decursul timpului, ore-care modificări, omisiuni şi mai cu sémă adaose; dar partea care este comună şi aceeaşi în tôte, presupune vechimea şi origina lor apostolică.

Apostolii ţineau cu sfinţenie la cuvintele Domnului şi în

¹⁾ Comp. Faptele Apost. II, 46; III, 11; V, 12 etc.

²⁾ Comp. Fapt. Apost. XXVII, 35; Luca XXIV, 35; I Corint X, 16 etc.

tot timpul și cu totă ocasiunea sfătulau pre credincioși ca și ei să țină de asemenea, să le respecte și să le considere ca depositul cel mai sacru ce au de păzit și de păstrat în această lume ¹⁾.

Sfântul Apostol Paul, în prima sa epistolă către Corinteni recomandă credincioșilor același respect, prudență și venerațiune față de celebrarea misterului Euharistiei, și le ordonă a nu avea nimic comun cu practicile religioase ale păgânilor ²⁾. În epistola sa către Ebrei vorbește despre altarul creștinilor, și cu privire la el și la cultul ce se săvârșea pre el, le spune că ei trebuie să se socotască mult mai fericiți de cât Iudeii, cu toate altarele lor de sacrificii și cu templul lor mareț; căci ei prin celebrarea Euharistiei, se apropie de Ierusalimul cel ceresc. Le vorbește și despre preoția eternă și vecinic lucrătoare a lui Iisus Christos ³⁾, prin care se comunică credincioșilor sfințenia, harul său și iertarea păcatelor ⁴⁾; preoția care va ființa tot-d'auna și se va continua în vec în Biserica Sa, prin harul său ce a lucrat prin Apostoli și următorii lor, prohirisiți prin punerea mâinilor, adică prin hirotonie.

Întăriți în această credință despre conlucrarea vecinică prin sacerdoțiul a harului lui Dumnezeu, în Biserică, creștinii

¹⁾ Comp. I Corint XI, 24.

²⁾ Comp. I Corint. X, 16.

³⁾ În preoția eternă a Mântuitorului, pe care Apostolul o descrie în epistola sa către Ebrei, vede tipul preoției lui Melchisedek și împlinirea profesiilor Vechiului Aședămînt (comp. ps. 109 etc).

⁴⁾ Comp. Epistola către Ebrei XIII, 10; XII, 25; VII, 24, 25; IX, 24; epistola către Romani VIII, 34. În epistola către Ebrei Apostolul răspunde și la nedomirirea acelor cari nu puteau înțelege necesitatea ca noi pururea să repetăm celebrarea misterului Euharistiei, întru preînchipuirea și aducerea aminte despre marele mister al sacrificiului adus de El pe cruce pentru mântuirea noastră. El le dice, că noi făcând aceasta, urmăm cuvintelor Domnului carele la cina cea de taină, luând pâinea, mulțumind, a frânt și a dat apostolilor săi dicând: Acesta este trupul meu carele se dă pentru voi; aceasta să faceți întru pomenirea mea (Luca XXII, 19 etc).

tot-d'auna, în împrejurările grele ale vieții, și ori de câte ori voia să întreprindă ceva, făcea mai întâi rugăcuni și implora harul, mila și îndurarea dumnezească asupra lor, ca să-i întărească și să le ajute. Tote acestea le făcea după exemplul Apostolilor.

Ast-fel, în Faptele Apostolilor citim că atunci când Apostolii au voit să trimită pe Apostolul Paul împreună cu Barnaba să predice în Antiohia și în alte părți, mai întâi s-au întrunit cu toții, și după ce au postit, *aș slujit*¹⁾, rugându-se lui Dumnezeu ca să întărească cu puterea sa pe cei trimiși și să le ajute.

Tot ast-fel au făcut și creștinii primelor secole și ast-fel urmăză până în ziua de astăzi adevărații următori ai lui Iisus Christos. Creștinii au întruniri comune, pentru a exercita cele relative la cult, a aduce mulțumiri lui Dumnezeu, și îl ruga pentru iertarea păcatelor. Tote acestea le-au făcut, ori unde s-au aflat ei, după aceeași normă și prescripțiunile ordonate de apostoli; și unitatea și conformitatea cultului a fost în toate timpurile și este până în ziua de astăzi unul din semnele vădute ale Bisericii celei adevărate a lui Christos, care atestă unității Bisericii Sale.

Cântul a fost introdus foarte de timpuriu la celebrarea celor privitoare la cult. La început creștinii se serviau de Psalmi și de alte imne ale Vechiului Testament în uz serviciul liturgic al Templului.

Dar se constată cu totă certitudinea, că chiar din tim-

¹⁾ Comp. Fapt. Apostolilor XIII, 2—3. Locul acesta este unul din cele mai însemnate pentru istoria cultului creștin. În textul original se țice: *Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν (τῶν ἀποστόλων) = Slujind, adică oficiând ei (Apostolii) servicial divin. Terminul întrebuințat aici Λειτουργέω—Λειτουργεία ca traducțiune a Ebreescului עבד ועבודה este destul de clar, căci după însemnarea sa literară și istorică, atât în Vechiul și Noul Testament cât și la Sf. Părinți, este în deosebi consacrat a arăta exercitarea celor relativ la cult, aducerea de sacrificii (comp. Epist. către Rom. XV, 16 etc.).*

purile Apostolilor, pe lângă cântarea psalmilor și altor imne, comune Iudeilor, creștinii, în adunările lor, când se celebra Sfânta Euharistie și cele relative la cult, cântau și *imne proprii creștine*. Pliniu într'un raport al său către împăratul Traian, spune marelui monarch că creștinii, în adunările lor, pe care le aveau diminueț, înainte de răsăritul soarelui, cântau un imn lui Christos, pre a mărindu'l ca pre un Dumnețeu ¹⁾. Acelaș lucru îl constată și epistola I către Timoteu ²⁾. Mai mult chiar; din conținutul acestei epistole se vede că în Biserica Efesului erau cunoscute și ore-carî rugăciunii și practice religioase ³⁾.

Faptul că toate bisericile secolului Apostolic erau întemeete de însuși Apostoliî Domnului, ei a trebuit să le prescrie și regula privitoare pe cult. Și această regulă nu putea fi de cât aceeași în toate bisericile lui Iisus Christos; căci toate urmând și mărturisind aceeași credință, trebuia să aibă aceleași orândueli bisericești pentru celebrarea misteriiilor și a cultului, cu anume forme știute și determinate și a se efectua în anume timpuri prescrite.

Din epistola raport a lui Pliniu către Traian se arată cu claritate diminueț, înainte de a se lumina de țiuă și a răsări soarele, ca timpul când creștinii se întruneau spre a aduce cult adevăratului Dumnețeu; iar în scrierile bărbaților Apostolici se vorbește despre *țiuă duminiceî*, ca despre țiuă care a înlocuit țiuă Sâmbeteî, ordonată de Dumnețeu în Vechiul Testament a fi de repaos, consacrată cultului Domnului ⁴⁾. Acestă țiu se menționează cu aceeași însemnare și însemnătate și în scrierile Nouului Testament ⁵⁾. Și cu drept cuvînt, căci Barnaba conlucrător al apostolilor în e-

1) Comp. Pliniu ep. I, X, No. 97 și Tert, Apolog. cap. II.

2) I Epist. către Tim. III, 16.

3) I către Timot. II, 1; IV, 5, etc.

4) Epist. st. Barnaba, cap. 15.

5) Apocalips I, 10.

pistola sa relativ de *điua Duminiceii* (ήμέρα κυριακή) sau *điua Domnului* (ήμέρα Κυρίου) espică și causa pentru ce a-céstă đi a opta numită, a înlocuit điua a șepte; căci ea este điua, đice el, întru care a înviat Domnul, și de la învierea sa începe pentru lume o nouă viață ¹⁾.

Consacrarea *timpului dimineței în fie-care đi și a Duminiceii în deosebii*, ca timpuri de închinare pentru cultul lui Dumneđeș, din însăși epoca Apostolilor, nu putea fi fără anume prescripțiuni pentru exercitarea celor relative la acest cult. Lucrurile trebuiaș a fi hotărîte, ca creștinii să știe ce trebuiaș să facă; și ele aș fost hotărîte de însuși Apostoli, în tóte bisericile întemeiate de ei pe baza predicii Evangeliului și a mântuirii adusă prin Iisus Christos. Iar norma hotărîtă de ei privitoare pe cult, era aceeași în tóte bisericile, căci precum cu toții predicaș aceeași credință, pentru unitatea bisericeii, nu puteaș predica și recomanda credincioșilor de cât aceleași uzanțe și practice religioșe, acelaș cult, căci unul și acelaș era Dumneđeul cel predicat de ei, și toți trebuiaș a i se închina în acelaș fel, după cuvîntul Domnului *cu duhul și cu adevêrul* ²⁾.

Dacă dar Apostolii însuși aș orânduit timpurile de închinare și modul închinării în Biserica lui Iisus Christos, cu alte cuvinte tot ce privea pe cult, pentru ca ast-fel să se păstreze unitatea credinței și a Bisericeii, creștinii cu toții, ori unde se aflaș ei, trebuiaș să respecte aședămintele apostolilor, mai ales că știaș și erau convinși că de la păstrarea și respectarea acestora și a credinței, intactă și în puritatea ei, depindea unitatea Bisericeii.

În fine unitatea Bisericeii se manifesta prin disciplina, viața și moravurile creștinilor.

Pacea, supunerea și ascultarea, dar mai presus de tóte

¹⁾ Barnaba locul citat.

²⁾ Comp. Ioan IV, 23.

ordinea și buna orânduială, erau d'a pururea virtuțile exemplare ale următorilor lui Iisus Christos. Toți în tot locul și în tot timpul erau datorți să respecte aședămintele Bisericeii, să păzescă și să păstreze cu sfințenie credința intactă și în totă puritatea sa. Toți cei ce se abăteau de la această regulă comună, care caracteriză pe creștini, erau excomunicati sau scoși din numărul credincioșilor. Ast-fel pentru a se păstra unitatea Bisericeii, ea excludea din sinul său pre toți acei membri, cari se abăteau și voiaă ca prin năzuințele, vederile sau convingerile lor particulare sau prin viața și moravurile lor să violeze credința, legile, aședămintele sau practicele religioase stabilite și impuse de Biserică. Dar tot-d'auna pretutindenii și în tôte timpurile, excomunicarea era considerată ca un mijloc extrem. Ea se executa numai contra acelor membri, cari se constata că nu voiaă mai mult a fi membri pacnici și credincioși ai bisericeii și deveneau prin atitudinea lor îndărătnică periculoși pentru biserică și bunul ei mers. Pentru acesta excomunicarea era tot-da-una precedată de observațiunile și sfaturile părintești ale episcopului și ale preoților. După ele urmaă muștrările și amenințările și când întrebuițarea tuturor acestor mijloce devenea zadarnică, atunci cel ce nu asculta, era considerat de credincioși, după cuvintul Domnului, ca un păgân și vameș ¹⁾, și nimeni nu mai avea nici o legătură bisericească și de frățietate cu el.

Biserica dar, pentru a-și menține unitatea, lupta din răsuputeri contra întroducereii ori-căruii element nou sau străin și deci dăunător și periculos credinței, moralei sau cultului. Așa în cât disciplina, care se cerea de la toți cei ce compunea biserica, a fost considerată de la început ca manifestațiunea naturală și indispensabilă a vieței celei adevărate a creștinilor, după voința Domnului. Mai mult chiar, ea era

¹⁾ Comp. Math. XVIII, 17.

singura care îi păstra pe toți ca formând un corp unit de credincioși, o biserică cu adevărat *una și sfântă*, ori cât de răspândită ar fi ea pe fața pământului.

Tóte aceste măsuri de conservare, și însăși această atitudine a Bisericei d'a elimina din sînul ei pe membrii cei răi și periculoși, era conformă cu cuvintele Domnului. El ordonă, că Biserica sa să scótă din sînul ei pre cei ce greșeau și nu voiau a se îndrepta ¹⁾; iar Apostolii după exemplul Domnului, fórte adesea în scrierile și predicile lor ordonă cu dinadinsul credincioșilor d'a se păzi și d'a nu avea nîci o unire și legătură cu cei ce propagau eresuri.

Un exemplu de modul cum trebuiau a se purta credincioșii către cei ce voiau a le altera credința și a le schimba viața și moravurile, ne arată Sfîntul Evangelist Ioan în A doua sa epistolă: Acolo, apostolul spune că cu uuii ca acestia, credincioșii nu trebuia să alba nîci un amestec. Nu numai că nu trebuia a'i primi prin casele lor, dar nîci macar a le da bună ziua ²⁾. Tit primește cam aceleași ordine de la Apostolul Paul, când îl întrebă cum trebuie să se porțe față de eretici și de cei ce greșesc ³⁾. Și același lucru îl ordonă Apostolul și creștinilor, cari compuneau Biserica Salonicului.

Dar Apostolii nu se mulțumiau numai de a da aceste sfaturi creștinilor, ci ei însuși, atunci când era nevoie excomunica și elimina pe cei răi și periculoși din sînul Bisericei. Ast-fel vedem că a făcut Paul în Biserica Corintului.

Apostolii dar se purtau cu toții tot ast-fel în asemenea împrejurări, așa în cât dacă Biserica și după aceea a uzat d'aceeași măsură, ea nu făcea alt de cât să urmeze o practică consfințită de însuși Apostoli prin exemplele date de ei, ca măsuri preservative pentru păstrarea unității bisericii.

Cu toții erau convinși că unitatea direcțiunei pastorale,

¹⁾ Comp. Math. locul citat.

²⁾ Comp. II Epistolă a sf. Ioan Dvangelistul, vers. 10.

unitatea disciplinei și a cultului, garanta unitatea învățaturii și intacta ei păstrare. Căci ei nu puteau și nu trebuiau să aibă de cât un singur Evangeliu și cu toții să se edifice moralmente pe aceleași promisiuni ale Vechiului Aședământ, împlinite în persoana lui Iisus Christos.

În timpul cât Apostolii erau în viață și când Biserica lui Iisus Christos se conducea sub directa lor supraveghere, cuvântul lor era normativ întru toate pentru a se păstra unitatea credinței și a Bisericii. Ei erau cei cari se îngrijau a se păstra această unitate, eliminând și ordonând a se elimina de pretutindenți membrii cei abătuți și periculoși. Unii ca aceștia erau cu desăvârșire înlăturați, orî care ar fi fost pozițiunea lor socială și orî-ce servicii ar fi adus Bisericii. Apostolul Paul în epistola către Galateni, spune creștinilor ce compuneaă acea Biserică, că cel ce le-ar altera credința, și le-ar predica alt Evangeliu, de ar fi chiar *inger din cer, să fie anathema*, adică să nu credă lui și să nu aibă nici o amestecare sau legătură cu el ¹⁾.

Chiar în timpurile Apostolilor, acolo unde ei nu puteau însuși personal lua toate garanțiile pentru păstrarea credinței și a unității Bisericești, cu acesta erau însărcinați cei aleși de ei, a le ține locul, instituiți și consacrați prin punerea mâinilor, adică prin hirotonie. Aci erau episcopii, cari trebuiau să îngrijescă, ca depositul sacru al mântuirii încredințat lor de Apostoli să nu se schimbe sau pierde. Ei au continuat mai departe opera Apostolilor și păstrarea și răspândirea tradițiunii primite prin viu graiu și prin scris de la Apostoli, era preocuparea lor de căpetenie, silindu-se cu cuvântul și cu fapta ca ea să dobândescă cât mai mulți aderenți, și toți să o credă și să o mărturisescă în acelaș fel, ca ast-fel Biserica lui Iisus Christos să fie *una, sfintă* și aceeași orî unde se vor afla credincioșii ce ar compune-o,

¹⁾ Comp. Galat. I, 8 și urmât.

căci unul este evangeliul Domnului și una a fost predica Apostolilor.

Acésta este unitatea Bisericeii și ast-fel s'a păstrat, în decursul timpului de la întemeerea Bisericeii creștine și până astă-zi. Fie că s'a ivit multe și mari desbinări în rîndurile credincioșilor, depositul sacru al credinței s'a păstrat tot-dauna în Biserica cea adevărată, aceea pe care sfinții părinți au desemnat'o cu numele de *una, sfîntă, respândită pretutindenă*, adică *catolică sau universală* și *apostolică*, ca fiind întemeiată prin predica și ostenelele Apostolilor, și păstrând intactă și neschimbată acésta predică, cu tot ce ei au orînduit în Biserică. Iar acésta Biserică se deosebește de toate acele Biserici, cari poartă numele de Biserici creștine prin semnele caracteristice ce ne arată, *unitatea învățătoreii de credință, cult, disciplină, organizația bisericească, viața și moravurile credincioșilor*, pe cari le a păstrat de la Sfinții Apostoli și următorii lor, astfel în cât ele sunt conforme cu ceea ce ei au predicat și au orînduit în Biserică.

D.

CONCILIUL DE LA FLORENȚA

(Veđi Biserica Ortodoxă Română No. 4 an. XXII).

Starea Bisericii occidentale și a celei orientale după unirea de la Florența.

Am arătat în numărul trecut al revistei starea Bisericii occidentale după conciliul de la Florența, să trecem acum la Biserica orientală.

În ziua de 6 Iulie 1439, decretul de unire între ambele Biserici, a fost citit cu mare pompă în catedrala din Florența, și de astă dată nu mai rămânea alt-ceva de făcut pentru Greci, de cât să se înapoeze în patria lor și să caute a aplica de fapt aceea ce subscriseseră. Și Papa dorea ca Grecii să plece cât mai curînd, căci orî-ce întârziere era în desavantagiul casei papale, care luase obligațiunea a-î întreține, atîta vreme cât ei vor sta aici. Papa se încercă din nou să decidă pe Imperator ca să facă alegerea noului Patriarh, însă nu a reușit, căci acesta conducându-se de sfaturile Protosincelului Grigorie, confesorul său și care avea influența foarte mare asupra lui, pretextă că cea mai mare parte din prelați au plecat deja, și deci această alegere era imposibil de făcut. Nu mai puțin refușă Imperatorul și altă cerere a Papii, adică de a da pe Marcu de Efes în judecata unui juriu, pentru că nu voise să is-

călăscă decretul de unire. Dorința exprimată de prelații orientali și de imperator ca Papa să cheme înapoi pe episcopii latini din Creta, Corcira și alte orașe unde erau Mitropoliți greci n'a fost satisfăcută.

La 23 August Imperatorul părăsi Florența și la 6 Septembrie sosi în Veneția, unde se întâlni cu episcopii cari plecaseră înaintea sa. Aici Grecii celebrară liturgia în biserica Sf. Marcu, și de astă dată cântară simbolul fără adaosul Filioque, și nici nu pomeniră pe Papă la serviciul divin ¹⁾. Acésta arată întru cât-va care erau sentimentele majorității prelaților față de unire. În Veneția aș stat Grecii până la 19 Octombrie și aici Imperatorul primi o epistolă din partea lui Eugen IV, în care se vede că el punea cel mai mare temel pe unirea efectuată, căci făgăduia că va face totul și chiar mai mult de cât îi sta prin puterile sale. Papa făgăduia că va înarma o flotă proprie și le o va trimete în ajutor, că va îndemna pe Imperatorul german de a face o expediție contra Turcilor și că dacă acesta va întârșia, va trimite la Constantinopol pe lângă cei 300 de ómeni înarmați și doué corăbii de răsboi; pentru acest scop el făcu un împrumut de 12.000 galbeni la casa de bancă a Mediceilor din Veneția, ca să aibă cu ce să întreție pe soldații trimeși ²⁾.

1) Pichler Geschichte der Kirchlichen Trenung I, 397.

2) Quod per totum mensem Martii prime secuturum versus Constantinopolim mittemus decem galeas armatas, que pro hac re spatio unius anni, vel si utilius videretur viginti inter galeas et naves quae spatio sex mensium in locis illarum partium ubi magis opportunum videbitur permanebunt. Et ut non solum mari, sed etiam Turchi opprimi possint, te in aliquo ad iuvabimus pecuniari subsidio, ut tua potentia et nostra subventionem eo facilius contra ipsos Turcas terrestrem possis illo tempore exercitum ducere. Dabimus etiam operam nobis possibilem, ut pro feliciori huius rei executione ipse rex Romanorum huic expeditioni personaliter intersit. Quod si forte ex aliqua causa in proximo mense Martii ipsa maritima atque terrestris expeditio contra infideles fieri non posset, nihilominus tempore opportuno et rebus exigentibus ea omnia, quemadmodum praedictum est, nos exequemur. Et si forte ex aliqua causa te-

Acéstă epistolă a făcut o bună impresie asupra Grecilor și ei acum se înapoiaū plinī de speranțe că aū putut să vie în ajutorul nenorocitei lor patrii.

Grecii aū prelungit șederea lor în Veneția până pe la jumătatea lui Octombre și de aici luară drumul spre Constantino-pole, unde sosiră la 1 Februarie 1440. Toți episcopii ple-caseră împreună cu Imperatorul și chīar Visarion, căruia Papa îi făgăduise 600 bucăți de aur de va rămâne în Ita-lia și pe jumătate de va pleca în patria sa, veni și el im-preună cu dīnșii. Din numărul lor lipsea numai Dionisie de Sardes, Patriarchul Iosif, cari muriseră în timpul con-ciliului, Grigorie de Capadocia, care murise pe drum la Eu-beea și Isidor, care plecase spre Rusia.

Atāt poporul cât și clericii din Constantinopole eraū peste măsură de amăriți și de escitați de unirea de la Florența. Ei nu puteaū să cunoscă că majoritatea prelaților care vo-taseră pentru unire, una făcuseră și alta gândiseră, și că de și voeaū mântuirea patriei lor, cu tōte acestea în tă-

trestris exercitus fieri non poset, nihilominus imminente necessitate, et re hoc requirente, praedictas galeas armari, et ad partes Constantinopolis mitti faciemus. Solvemus etiam 300 Balistariis pro tuitione Civitatis Constantinopolis adie quo applicaveris Constantinopolim nsque quo fiat praedicta navalis expeditio, mensuatimque ordinabimus pro uno anno pecunias apud Constantinopolim, ut pro stipendio ipsis Balistariis debito valeat satisfieri. Item si dicta galearum expeditio dicto mense Martii non fieret, ex tunc usque quo fiat, ordinabimus, ut duae galeae arma-tae apud dictam Urbem Constantinopolim pro ipsius tuitione necessaria a mense Aprilis usque ad mensem Septembris permaneat. Quod si facta executione praedictae generalis expeditionis contingat, quod absit, res prospere non succedere, et necessitas pro tuitione ipsius Constantino-politanae Urbis immineat, salvi faciemus praedictis tercentum Balistariis et duabus galeis, ut prime dictum est Hanc autem nostram promissio-nem et si interim nos ad se Deus vocaverit in omnibus praedictis (cardinalium) capitulis robur et firmitatem habere et ipsam S. Rom. Eccle-siam ad eorum executionem, que commune totius Christianitatis bonum concernunt, obligatam esse volumus..... Cum ad praesens necessarium habeamus transmitters ad civit. C. P. anam 12 millia ducatorum auri de Venetiis pro solutione ibidem fienda certis balistariis..... Codex Barb. pg. 427, 433. Fromman Kritische Beiträge pg. 189.

cere luaseră hotărîrea ca nici o inovațiune să nu fie introdusă în credința strămoșească, saŭ în ceremoniile lor ¹⁾, și proba cea mai palpabilă fusese serviciul divin celebrat în Veneția. Tăria de caracter a lui Marcu Eugenicu era recunoscută de toți și cu tôte că opiniunile lui nu aŭ fost adoptate, ei aveau cea mai mare stimă de dînsul, și în inima lor aveau aceleași convingeri. Mândria națională a făcut atît pe Imperator cît și pe prelați ca să se opună pretențiunilor Papii de a pedepsi pe puternicul apărător al credinței ortodoxe, precum și de a alege pe noul Patriarh; ei țineau ca alegerea să fie făcută în catedrala lor, în biserica sf. Sofie din Constantinopole, conform obiceiurilor strămoșesci.

Cuvintele cu care aŭ fost întîmpinați prelații de frații lor, aŭ fost următoarele: «Ați triumfat asupra Latinilor? La care Marcu Eugenicu rîspunse: «Am devenit ađimiți și am trădat credința noastră ²⁾». Monachiî din Constantinopole erau mai cu deosebire aceia cari contribuieră la formarea opiniunei publice, combătînd unirea prin tôte mijlocele de care dispuneaŭ, și acum aprópe nimeni nu era în Capitală care să ia apărarea celor ce votaseră pentru unire. Aceștia erau numiți de popor azimiți, latini, trădători, eretici și ei erau prea slabi ca să pótă opune o rezistență energetică, căci după cum am arătat mai sus unirea nu era produsul convingerilor lor, ci al presiunilor și al lipselor de tot felul; de aceea majoritatea prelaților așteptaŭ numai ocasiunea ca să retracteze ceea ce făcuseră și să intre iarăși în vederile Bisericii și ale compatrioților lor.

Slăbiciunea Imperatorului și a prelaților, partisanii ai uniunii, se vede și de acolo, că nu aŭ avut curajul ca să promulge decretul de unire de la Florența, nici să procedeze

¹⁾ Gibbon. Geschichte des römischen Weltreiches XII pg. 77.

²⁾ Pichler. Geschichte der Kirchlichen Trennung I pg. 397.

la alegerea noului Patriarch. Partisanii unirii nici nu mai cutețau să vină în bisericile lor și să celebreze serviciul divin, și dacă își mai îndeplineau această îndatorire, o făceau numai în urma ordinelor Imperatorului, bisericile însă rămâneau góle ¹⁾, căci credincioșii se fereau să primescă bine-cuvîntare de la dinșii.

Până în Aprilie locul de Patriarh al Constantinopolului nu s'a ocupat de nimeni. Imperatorul, amărit de pierderea soției sale și de nemulțumirile clerului contra unirii, amânase din ți în ți această alegere și această amânare de și i-a cauzat lui personal cele mai mari neajunsuri, însă a fost în serviciul ortodoxismului. Partida nemulțumiților, în cap cu Marcu de Efes, devenise din ce în ce mai numerosă, și Marcu desvoltă cu această ocasiune o activitate uimitóre și prin grațu și prin scris. Se scia mai dinainte că la alegerea de Patriarch se va îndeplini voința Imperatorului și că această alegere va fi numai de formă. Prelații cei mai cu influență ca Marcu de Efes și Antoniu de Eraclea nici n'aũ voit cel puțin să figureze pe lista candidaților, de și aũ fost rugați pentru acesta, ba ce e și mai mult Marcu n'a primit nici chîar să ia parte la alegere,

În urma stăruințelor Imperatorului a fost ales Mitropolitul de Cizic, Mitrofan și alegerea sa s'a făcut numai după ce el a declarat că recunósce unirea cu Biserica occidentală și că va lucra din tóte puterile sale ca acesta să ajungă un fapt împlinit. Investitura noului Patriarch Mitrofan II s'a făcut în ziua de 4 Maiu 1440 și spre semn de protestare nici unul dintre prelații numiți ortodoxi nu voiră să ia parte la serbare. Papa a fost reprezentat prin delegatul seũ episcopul Christofor de Corone, numit și Garatoni, un personagiu fórte însemnat prin activitatea ce o desvoltase la Florența, și de aceea fórte urât de poporul și

¹⁾ Frommann. Kritische Beiträge pg. 194.

clericii din Constantinopole. Nu mai puțin activ la alegerea noului Patriarch a fost și Visarion, după cum spune Syropul, însă, după această alegere, el n'a m'ăi rămas multă vreme la Constantinopole. Vădând că nu se bucură de nici o simpatie atât înaintea clerului cât și a poporului, ademenit apoi și de făgăduințele Papii, el părăsesce patria sa, pe care nu o servise așa cum trebuia, și se retrase pentru tot-d'auna în Italia, renegând cu totul credința strămoșilor săi. Demnitatea de Cardinal care i se dase de Papă lui, și lui Isidor, în Decembrie 1439, precum și cele 600 bucăți de aur, care i se făgăduise anual, satisfăcea mai mult ambițiunea sa; el a cedat totul pentru bani și onoruri.

În urma alegerii Patriarchului Mitrofan, capiil ortodoxismului Marcu de Efes, Antoniu de Eracleea, Syropul și alții, părăsiră capitala și numai atunci acesta cuteză să cêră ca numele Papii să fie pomenit la serviciul divin, fără însă să cuteze a se atinge de simbolul credinței și de celebrarea misterului cumenicătorei. Prelații cari nu voia să se supună dispozițiunilor luate de dînsul, erau pedepsiți cu cea mai mare asprime și chiar depuși din scaunele lor. Acastă purtare a Patriarchului revoltă și mai mult pe clerul ortodox contra sa și contra unirei. Nemulțumirile merseră din ce în ce crescând și trecură peste înguste margini ale micului imperiu bisantin. Patriarchii Filofteu al Alexandriei, Doroteu al Antiochiei, Ioachim al Ierusalimului împreună cu Arseniu Mitropolitul Cesarei au ținut un conciliu la Ierusalim 1443 și au dat două scrisori sinodale în care escomunică «conciliul tâlhăresc» de la Florența, și declarară pe Patriarchul Mitrofan ca pe un «omoritor de mamă» și eretic. Ei depuseră pe toți clericii sfințiți de dînsul și pe cei cari se opuneau îi escomunicară; pe Mitropolitul de Cesarea îl însărcinară să aducă la îndeplinire aceste hotăriri ale conciliului. În o altă scriere a lor ei amenințară chiar pe Imperator cu escomunicarea, dacă el va mai continua

să protejeze pe Mitrofan și se va mai arăta partisan al Latinilor. Ei declarară că conciliul de la Florența a fost ne-canonic, tiranic și înșelător, și că ei nu-l vor recunoște până când Latinii nu vor scóte din simbol adaosul Filioque ¹⁾. Acéstă opoziție fățișă ²⁾ pe care o făceau cei trei Patriarhii contribui în multe privințe ca să îmoe zelul cel mare pe care 'l depunea Patriarhul Mitrofan al II și ómenii curții în interesul Latinilor. Chiar Imperatorul fu zdruncinat în convingerile sale și de acum înainte el ia o pozițiune dubiósă între cele două partide. Nu mai puțin contribui la acésta și opozițiunea pe care 'o făcea fratele său Demetriu. Acesta, după cum am arătat, luase și el parte la conciliul de la Florența, dar îl părăsise de timpuriu și în mod ostentativ, când s'a convins că compatrioții săi împreună cu Imperatorul sunt hotărâți a se supune necondiționat pretențiunilor Occidentalilor și prin acésta vor ingenuchia atât credința, cât și demnitatea națională și strămoșască. Demetriu se retrăsese în Pelopones și de acolo îndrepta atacurile lui contra fratelui său, căpătând prin acésta o mare popularitate în patria sa. Așa dar opozițiunea majorității cle-

¹⁾ Hefele Conciliengeschichte VIII, pag. 55; Pichler, Geschichte der Kirchlichen Trennung I, pg. 397.

²⁾ Scriitorii ca Mansi și Pitzipios, căutând în scrierile lor să susțină Biserica Romei, merg alături cu drumul, spunând inesactități. Așa Mansi declară că scrisorile sinodale sunt false și ia de motiv epistola pe care Patriarhul Filofteu o trimesese Papii, arătând supunere necondiționată hotărârilor conciliului. Acéstă epistolă însă nu putea să-l împiedice pe Filofteu de a spune adevărul. El a văduț că decisiunile conciliului florentin nu corespund credinței și disciplinei ortodoxe. Nu mai puțin trebuie să fi contribuit la schimbarea opiniunilor sale și persecuțiunile sistematice, pe care Patriarhul Mitrofan le întreprinsese contra neunioniștilor. Pitzipios în acéstă privință se exprimă ast-fel: cete conduite odieuse du Patriarche Philothée et de plusieurs autres Evêques de cete époque, est une image vivante de la complete démoralisation de se miserable parti du clergé Bizantin, ainsique des intrigues de la politique Turque de cete époque. Părerea acestui pasionat scriitor nu póte fi de cât eronată sau tendențiosă și chiar din expresiunile sale resultă acésta. Veđi Frommann. Kritische Beiträge pg. 200.

ricilor, cari rămăseseră ortodoxi, téma ce o avea de fratele său, mórtea Imperatorului german Albrecht de la care aştepta ajutor contra Turcilor, tóte acestea determinară pe Imperator ca să ia acéstă poziție dubioasă.

Patriarchului Mitrofan nu-î convenea acéstă schimbare, pe care Imperatorul o manifesta de cât-va timp, el era un apărător convins al unirii şi nu primise înalta demnitate de patriarch de cât în scopul de a aduce la îndeplinire cele ce subscrisese la Florența. Declarațiunea formală pe care o făcu Imperatorului că nu va mai celebra serviciul divin până când el, Imperatorul, nu 'l va susține în de ajuns ca să introducă unirea, denotă energia de care era capabil. Numai răboiul care începuse cu Demetriu şi sărbătorile Paştelui, îl determinară ca să se mulțumescă pentru un moment cu promisiunea acestuia că în curind îi va da sprijinul necesar. Mórtea însă făcu ca după puțin timp să dispară după arena luptei şi acest puternic sprijinitor al unirii. Mitrofan al II muri la 1 August 1443, cu 14 zile înainte de adunarea conciliului ce fusese convocat tocmai pentru acest scop ¹⁾.

¹⁾ Leo Allatius, unul din însemnații scriitorii occidentali, în scrierea sa *Eccl. or. et occid. perp. consensu* pg. 947 reproduce o epistolă, scrisă de clericii contrari unirii, către Boemienii. Prin acésta ei îndemnă pe Boemienii, duşmanii decişii ai bisericii occidentale, ca să facă cauză comună cu dânşii şi ast-fel s'î lupte cu puterii unite contra Latinilor. (Circa haec eadem tempora sub Ecclesiae C. P. anae nomine edita est Epistola ad Bohemos, quae asseritur reperta Pragae in Bibl. Colegii Karol IV Imp., et in lucem prolata studio Caspari a Nydbruck, Regis Maximiliani olim Consiliarii, eratque in eiusdem membranae medietate latine scripta, licet minus eleganter et parum dilucide, ac postea inter Bohemicarum rerum scriptores antiquos recusa). Leo Allatius consideră acéstă epistolă ca falsă şi ca probe despre falşitatea ei aduce lipsa iscăliturii Patriarchului (?) şi latinésca cea barbară. Frommann însă, *Kritische Beiträge* pg. 203, combate aceste argumente ale lui Allatius, şi arată că epistola a fost iscălită de persóne marcante din partida antiunionistă ca Syropul, episcopul Ignatiu de Tornovo, monahul Genadius. Macarie de Nicomidia (care de alt-fel subscrisese decretul de unire) etc. E posibil, ăice Frommann, ca după mórtea lui Mitrofan partida antiu-

Acastă mișcare puternică a clerului bizantin contra unirii de la Florența se vede că nu ajunsese încă la urechile Papii, sau dacă ajunsese nu era creșută. Eugen al IV era convins că unirea a avut acelaș succes în Orient ca și în Occident și de aceea toate silințele sale erau îndreptate în scopul de a scăpa pe Greci de pericolul turcesc, de care erau amenințați. Nu mai puțin el trimese în toate părțile călugări minoriți și stabilește inquisitori perpetui, cari să propage credința catolică în ținuturile Moldovei, în districtele Secuilor din Transilvania, în Sciția și supune Vicariatului din Bosnia toate monastirile și bisericile din aceste părți ¹⁾. Cel dintâiu inquisitor perpetuu numit aici a fost Fabian de Bachia, Vicarul minoriților din Bosnia și nu numai lui, dar și succesorilor lui el dă acest titlu ²⁾. Acastă numire Papa o comunică regilor, reginelor, prelaților din țara Românească, Bulgaria și Serbia, rugându-i ca să le dea tot ajutorul spre a putea întorče pe popor la unirea cu Biserica latină ³⁾.

În adevăr Papa a fost împiedicat în planurile sale contra Turcilor prin mórtea Imperatorului Albrecht, însă el nu s'a descurajat. Răsboiul nu a putut să-l încerpă în 1440 după cum îl plănuiise, dar a continuat de a aduna bani necesari și a înarma flota promisă Grecilor. Pe talentatul cardinal Iulian îl trimete ca legat apostolic în Orient și în epistola ce i-o adresază, își manifestă speranța sa Grecia și Europa vor scăpa de Turci, cu ajutorul principilor catolici, în timpul cel mai scurt, ca prin acesta Grecii și celelalte popore ale Orientului să se folosescă de fructul unirii cu Bi-

nionistă să fi căutat să câștige noi forțe în lupta pentru apărarea ortodoxiei, dar cea ce îl împiedică a se decide în mod absolut pentru veracitatea acestei epistole, e numele subscriitorilor cari, cei mai mulți erau în mod oficial partizani ai unirii.

¹⁾ Hurmuzache, Documente privitoare la Istoria Românilor vol. I, pg. 700.

²⁾ Idem pg. 706.

³⁾ Idem. pg. 711 Reges principesque a praelatos etc. Moldaviae, Valachiae etc. pontifex exhortatur, ut Vicario Bosnensi et fratribus ord. Minor. inquisitoribus auxilium favoremque praebeant.

serica Romei. În această epistolă el mai arată cum în anii trecuți o mână mică de oștire din Ungaria, Polonia și din țara românească a învins o mare mulțime de Turci și că această victorie e un început îmbucurător ¹⁾. Tot prin cardinalul Iulian, Papa caută să determine și pe Vladislav regele Ungariei să reîncepă iarăși luptele contra Turcilor, cu care încheese o pace pe zece ani. Pe lângă cardinalul Iulian, Papa mai trimisese ca legat la Constantinopole și pe Francesco Condolmero, cardinal de S. Clemente, care a adus cu sine și flota armată de dînsul. În o epistolă pe care i-o trimete Eugen IV în 1443 și prin care îl numește legat în Orient se exprimă ast-fel: «Prima noastră grijă de la începutul pontificatului a fost unirea cu grecii și cu celelalte popoare orientale, care de multe secole se abătuseră de la învățătura Bisericii romane. Pentru că însă această unire s'a realizat în timpurile noastre prin nemărginita bunătate a lui Dumnezeu, noi mai avem încă o dorință ca să liberăm Grecia și popoarele orientale de tirania necredincioșilor ²⁾».

¹⁾ Hurmuzache, Vol. I. pag. 689. Apud quod sanctum opus eo ardentius inflammamur, quo deus omnipotens expressa continuo sue benignitates et clementie signa erga christianum populum ostendit; nam superioribus annis in Hungarie, Polonie et Valachie partibus, te in partibus illis sedis apostolice legato nostra et ipsius sedis auctoritate, parvus fidelium exercitus maximam infidelium multitudinem non sine ingenti eorum strage iteratis preliis superavit: et ut variis nunciis ac literis, presertim tue circumspectione litteris cognovimus, christianorum exercitus, cui prees, tot felices successus ac victorias continuo adversus Turcos et alios infideles consequitur, ut multe Grecie et Europe partes ab immani Turcorum tyrannide cum maxima infidelium strage liberate sunt, et ad eum locum fidelium victoriae, deo propitio, et virtute et tolerantia exercitus pervenerunt, ut sperandum sit divina suffragante clementia Greciam ac Europam brevi temporis spatio libertatem pristinam recuperaturam, hanc tam felicem occasionem nobis et catholicis principibus et populo christiano divinitus oblatam non deserentes, ut Greci et alii orientales populi fructum unionis, quam nobis et eum Romana ecclesia ediderunt, assequantur, et a feritate et oppressione Turcorum penitus liberentur.

²⁾ Theiner, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia*. Romae 1863 I, 380: Quod cum ineffabili omnipotentis Dei be-

Cardinalul Francesco Condolmero trebuia ca cu Flota sa să împiedice pe Sultanul Amurat de a se înapoia din Asia Mică în Europa, lucru pe care nu l'a putut îndeplini. Papa se adresase la toți principii Europei cerându-le ajutor contra Turcilor, el le arătase starea critică a imperiului bizantin, precum și pericolul de care era amenințată Italia. Totul însă a fost în zadar, căci entuziasmul cruciadelor se stinsese și motivele religioase și chiar cele politice numai erau în stare de a uni popoarele Europei împrejurul unei idei. Germania era o magazie nesecată de omenii și arme, însă acești războinici aveau nevoie de o mână puternică care să-i conducă. Războiul dintre Franca și Anglia, numit și războiul de 100 ani, slăbise cu totul forțele acestor două state, fără însă ca să sature și dușmănia lor. Republicile Veneția și Geneva, în tot-d'auna în rivalitate între dînsele nici de astă-dată, cu tot interesul ce 'l aveau, nu uitară ura cea veche spre a face cauză comună contra Turcilor. Cel mai mare interes îl aveau popoarele care locuiau în stînga Dunării, precum și Ungurii și Polonii care până acum reușiseră a-și conserva independența. Dar și aici, pe de o parte certele lăuntrice, pe de alta pofta celor mari de a subjugă pe cei mai puțin puternici, contribuieră a ține pe aceste popoare în slăbiciune și în ură neîncetată. Țările erau sărace și regiile ungarilor și polonilor nu aveau destulă putere pentru a ține în frâu armatele lor nedisciplinate, nici a se lupta cu destul succes contra Turcilor și din cauza sărăciei armamentului și din cauza micului număr de luptători. Activitatea diplomatică a Cardinalului Iulian a fost mai rodnică.

nignitate nostris etiam temporibus effectum sit, aliud sanctum desiderium eadem inspiratione vehementer nos sollicitat, ut Graeciam ipsam et orientales populos sub acerbissima infidelium oppresione ac tirranide existentes, a tanta immanitate et feda crudelitate liberatos videamus, quae oppresio sine maximo christianorum dedecore et gravissima fidelium jactura diutius permanere non potest. Pichler, Gesch. der Kirch. Trennung pg. 398.

El venise aici însoțit de o mare cantitate de indulgențe pe care le împărțea cu multă dărnicie. Cardinalul Iulian proclamase războiul sfânt și mulți luptători de prin țările Europei veniseră să ia parte la acest război spre a apăra religiunea și libertatea contra necredincioșilor. Imperatorul Ión Paleologul luase și el asupra sa sarcina ca cu armatele sale mercenare și cu cele naționale să păzescă Bosforul. Războiul începu. Legatul papal deslegase de jurământ pe regelé Vladislav și pe poporul ungar și polon și armistițiul încheiat cu Turcii fu rupt.

Primele lupte cu Turcii înaintea luptei pe la Varna, fuseră favorabile Ungurilor și Ión Corvin de Uniade comandantul principal al armatelor dete probe și în aceste lupte de un deosebit talent, și lui i se atribuiră victoriile. În prima expediție el sfârșimă lagărul turc numai cu zece mii de ómení, iar în a doua, învinse o armată îndoită ca a sa și luă prizonieri mai pe toți comandanții însemnați ai Turcilor. De și se apropiase de Balcani, însă iarna îl făcu să se retragă și intră în triumf în Buda, aducând împreună cu dinșii trei-spre-zece pași, noué stéguri și patru mii prizonieri ¹⁾ În urma acestor victorii se încheiase un armistițiu pe zece ani în condițiuni foarte favorabile Ungurilor și jurământul fu depus pe coran și pe Evanghelie. Cardinalul Iulian, nu fu în stare să se opue pentru un moment voinței regelui și poporului, însă cât-va timp în urmă prin talentul său oratoric și prin activitatea pe care o dezvoltă, reuși să determine pe Unguri ca să ridice din nou armele contra Turcilor. El în numele Papii deslegă pe rege și popor de jurământul depus și războiul începu din nou 1444. De astă dată însă entuziasmul nu mai era așa de mare. Toți luptătorii streini după încheierea

¹⁾ Istoricul Gibbon care recunósce victoriile Ungurilor nu se opresee a arăta că laudele lor erau prea exagerato. Eí scriaú imperatorului Friderich III că în o singură luptă au ucis 300000 turci, însă modestul cardinal Iulian micșorează numărul la 2000.

armistițiului se retrăseseră murmurând. Nobilii poloni sătuli de lupte și de supremația streină, părăsiseră asemenea armatele Ungare, și chiar în Ungaria luptele dintre partide începuseră cu mare furie. Sub aceste auspicii se putea să se prevadă că rezultatul nu va fi favorabil. Unii dintre scriitorii pretind că imperatorul Ión Paleologu spăimântat, sau înșelat cu făgădueli de Turci le-ar fi permis trecerea prin Bosfor, iar nepotul Papii, cardinalul Francesco Condolmero, comandantul flotei catolice a fost cumpărat cu bani și n'a supravegheat în de ajuns Helespontul ¹⁾. Armatele dușmane s'au întâlnit la Varna și cu tot curajul de care dete probă atât Uniade cât și regele Vladislav, trupele lor nu putură rezista numărului celui mare de turci. De și la început victoria părea pe partea lor, dar desordinea în atac și mórtea eroică a lui Vladislav, făcu ca sórta armelor să se schimbe. Zdrobirea armatelor creștine a fost desevtrșită și de ce miș de luptători cădură aici. Aceași sórtă ca și regele Vladislav o avu și inteligentul legat al Papii, cardinalul Iulian Cesarinii ²⁾.

¹⁾ Gibbon, Geschichte des römischen Weltreiches XII pg. 107—109.

²⁾ Cardinalul Iulian Cesarini descindea din o familie nobilă romană. El făcuse studii alese și era un bun cunoscător al limbei grece. Flexibilitatea spiritului său îl făcea să fie propriu în același grad nu numai pentru școlă, dar și pentru tabără și pentru curte. Așa îmbrăcase purpura romană și fu trimis în Germania ca să înarmeze imperiul contra rebelilor și ereticilor boemieni. Spiritul persecuțiilor e nedemn pentru un creștin și înclinațiunea răboinică nu e potrivită cu un preot, însă orîcine e scusat față cu timpul în care trăește, și acesta a fost inobilat prin curajul lui Iulian, care a rămas fără frică și singur atunci când trupele germane apucaseră o fugă rușinosă. Ca legat al Papii el deschise conciliul de la Basel și ca președinte al acestuia se arăta ca un apărător puternic al libertății bisericești, și o opoziție de șapte ani a fost condusă prin talentul și activitatea sa. După ce el ceruse ca să se ia măsurile cele mai puternice contra puterii nemărginite și persónei lui Eugeniu, motive necunoscute ale interesului său ale conștiinței, îl determinară să părăsescă partida populară. Cardinalul se înapoe de la Basel la Ferrara și în tratativele dintre Greci și Latini ambele națiuni admirară abilitatea argumentațiunei sale și adîncimea cunoștințelor sale teologice; chiar Syropul laudă într'un mod demn talentele inamicului

În urma acestei nenorocite înfrângerii a armatelor creștine, pozițiunea nefericitului imperiu bizantin deveni din ce în ce mai critică. Amurat, ocupat fiind cu alte afaceri ale imperiului său, lăsă în liniște pe bizantinii și prin acesta mai prelungi încă pentru un moment agonia acestora. Astfel silințele lui Eugen IV nu fură încoronate de succes.

Să reîntorcem acum privirile înapoi la obiectul principal al studiului nostru și să reluăm firul istoric al cestiunilor religioase.

Odată cu cardinalul Francesco Condolmero venise la Constantinopole învățatul florentin episcopul Bartolomeu de Corone, cunoscător al limbei grece. Acesta prin caracterul său agresiv și prin sfidările pe care le aducea antiunioniștilor escită din nou lupta, care părea, pentru un moment, că încetase. El se lăuda că în orice discuțiune ce o va avea cu antiunioniștii îi va învinge și îi va readuce la tăcere. În acest timp Marcu de Efes, care părăsise de câțiva vreme capitala se afla de astă dată aici, și se declară gata de a discuta cu episcopul Bartolomeu. Discuțiunile avură loc în mai multe rînduri, dar fără vre un rezultat satisfăcător pentru unioniști. Vaza lui Marcu de Efes crescuse prin acesta și mai mult, și el deveni sufletul ortodoxismului și idolul poporului bizantin. Nu acesta însă țintise Papa, el căutase să domolească lupta dintre cele două partide și să atragă și pe antiunioniști pe partea sa, dar nici mijlocele, nici persoana nu fusese bine aleasă și de aceea și rezultatul a fost defavorabil pentru dînsul.

său. Ca trimes al Papii în Ungaria dobândi cel mai mare succes prin sofistica și talentul său oratoric, dar acestui succes îi datoră și viața sa. Cardinalul, care îndeplinea îndatoririle de preot și de războinic, muri în mod eroic în această luptă sângeroasă de la Varna. Imprejurările în care a murit sunt descrise în mod felurit. Se crede că o mare cantitate de aur ce o avea cu dînsul i-a împiedicat fuga și a escitat pofta sêlbatică a unor fugari creștini. Gibbon, *Geschichte des römischen Weltreiches* XII pg. 110.

Deja din August 1443 încetase din viață Patriarchul Mitrofan și Imperatorul nu avusese curagiul ca să facă o nouă alegere. Mai toate persoanele capabile, care ar fi putut să ocupe acest post însemnat, se temeau să primescă o sarcină așa de grea și în niște timpuri așa de critice. Imperatorul a trebuit să stăruască de aproape pentru ca să decidă pe Gregoriu Mammas sau Melissenus ca să primescă demnitatea de Patriarch. Acesta jucase un rol important la conciliul de la Florența și rămăsese un devotat partisan al unirii cu Biserica Romei. Când episcopii Greci plecară în Italia, el fusese desemnat ca loco-țiiitor al Patriarchului de Antiochia și mai târziu, la Ferrara, fusese ales de loco-țiiitor al Patriarchului Filofteiū al Alexandriei și în numele acestuia subscriesese decretul de unire. În Florența a avut o influență foarte mare asupra Imperatorului, ca confesor al acestuia; iar în ierarhia bisericească purta titlul de Protosincol. În Italia la începutul discuțiilor se arătase ca un partisan devotat al ortodoxiei, mai târziu, din cauza deosebirilor de vederi între el și Marcu de Efes, trecu pe partea uniștilor și rămase cu dinșii până la sfârșit. Prin sfaturile ce le dăde Imperatorului în Florența scapă Biserica ortodoxă de rușinea de a face alegerea de Patriarch aici după ordinul și după dorința Papii. Póte că acesta n'a făcut-o atât în interesul Bisericii sale, cât din dușmănia ce o purta lui Isidor, pe care Papa îl voia ca să fie ales Patriarch. De și ambițios, dar această ambițiune nu l-a întunecat nici odată inteligența sa, de aceea nici nu dorea să ocupe scaunul vacant de Patriarch. El scia la ce se va putea aștepta ocupând acest post, și ast-fel s'a opus multă vreme la propunerile Imperatorului. Ceea ce l-a decis pe Gregoriu ca să îmbrățișeze cu mai multă ardóre unirea cu Latini, a fost nu atât convingerile dogmatice, cât speranța că prin unire patria sa va putea fi mântuită. Și da astădată, dacă după multe stăruințe primi această demnitate, el

nădăjduia că va putea realiza pacea în Biserica ortodoxă și va împăca cele două partide ¹⁾

Papa Eugen IV, înainte de mărtea sa, 23 Februarie 1446, încercă din nou să învingă partida antiunioniștilor însă tot prin mijlocele pe care le întrebuințase până acum. El trimise iarăși la Constantinopole pe cardinalul de S. Clemente, Francesco Condolmero, împreună cu renumitul orator Ión de Monte Nigro, care să provóce pe antiunioniști la nouă disputațiune. Din partea acestora, ca prim luptător se presentă tot Marcu de Efes, dar din nenorocire acest stâlp al ortodoxismului și pe care se rezemase întréga Biserică orientală móre de odată în timpul disputațiunilor și prin acésta se produce o lacună fórté mare, care cu multă greutate a putut fi împlinită. Pe drumul croit de dînsul a continuat mai departe renumitul și capabilul său elev George Scholarius, care de și într'un moment de rătăcire părăsise pe marele său profesor, însă acum, după cum rezultă din cuvîntarea pe care o ține la mormîntul lui Marcu de Efes, arată căință de trecut și luă locul de frunte în partida antiunioniștilor. Nicî de astă dată dorința Papii nu s'a împlinit, căci disputațiunile ce au avut loc nu au produs vreun succes pentru Latinî. Ba ceea ce este și mai mult, unii dintre adevérații latinî părăsiră credința lor, îmbrățișând ritul grecesc ¹⁾.

M. P.

¹⁾ Hefele, Conciliengeschichte VIII, pg. 56; Frommann, Kritische Beiträge pg. 211—216.

²⁾ Raynald 1449 No. 10 și în Bularium Romanum, bulla lui Niculae V din 6 Sept. 1448..... Pervenit ad aures nostras, quod in locis, quae Catholicis in graecia subiecta sunt, multi Catholicî unionis praetensu ad Graecos impudenter transeunt ritus, mirati admodum sumus mirarique non desistimus, nescientes quid sit, quod eos a consuetudine ac ritibus, in quibus nati enutritique sunt in alienigenarum ritus transposuit: nam et si laudabiles orientalis ecclesiae ritus sint non licet tamen Ecclesiarum ritus permiscere neque in unquam Sacrosancta Synodus Florentina permisit... etc. Frommann pg. 219.

CAUSELE UREI CREȘTINILOR ORTODOCȘI

ASUPRA

ARMENILOR ȘI A CREDINTELOR RELIGIOASE ALE ACESTORA.

(Urmare și fine).

A N E X A I V

Lamentațiuni asupra Armenilor din Valachia, Scrise de diaconul
MINAS DIN TOCAT

Și traduse din armeneste de Luca Sarmacaș, fost profesor la școala armână
din Iași ¹⁾.

INTRODUCERE.

Lamentațiunea acésta în limba armână este scrisă în versuri. Autorul ei a făcut multe repetiții de cuvinte pentru a'și potrivi versificarea și rimatul.

Pentru a nu 'i altera înțelesul în traducerea ei, am pă-

¹⁾ Manuscrisul original în armeneste se află în biblioteca din mănăstirea Sf. Lazăr a Mehitariștilor din Veneția. Un alt exemplar se mai găsește și în biblioteca din Paris, de unde s'a extras și s'a publica-

zit cu exactitate atât frazele cât și chîr desele repetiții de cuvinte. Cupletele câte de patru rînduri, le-am luat câte în două, ast-fel că fie-care două rînduri din traducere, cores-

pentru prima oră de către congregațiunea Mehitaristă din Viena în „Revista Mensuală“ din anul 1888, pagina 37 și 62.

Acastă traducere a fost trimisă repausatului P. S. Episcop Melchisedek cu următoreea epistolă și cu o dedicațiune.

Inalt Prea Sfințite Părinte,

Alăturata traducere am onóre a închina Eminentei Vóstre, rugându-vé respectuos, să bine-voiți a o primi ca semn devotamentului meu către Eminentă Vóstră.

Rog cu supunere a mă scusa tot odată pentru suma ce vè-am fost propus ca preț pentru acastă traducere. Ea nu costă nimic. Ceea ce rog cu profund respect, este, Inalta Vóstră bine-cuvîntare, însoțită de vr'o cronică din cele publicate de Eminentă Vóstră în care se cuprinde ceva și despre Armenii din România.

Sunt cu acastă ocasiune.

Al Inalt Prea Sfinției Vóstre
cu cel mai profund respect și supus servitor.
L. SARMACAȘ.

Iași
9 Noembrie 1891.

Se vede că repausatul P. S. Episcop Melchisedek, a răspuns D-lui L. Sarmakaș la epistola sa, mulțumindu-î și cerendu-î óre-care explicări, căci se găsește alăturată încă o epistolă a D-sale cu data 16 Noembrie 1891 în următoreea coprire:

Inalt Prea Sfințite Părinte,

Mulțamesc cu profund respect pentru bine-voitorea apreciere ce ați făcut traducerii mele în „Lamentația Diaconului Minas“. Acastă apreciere îmi este de o valóre fórte mare, de óre-ce ați bine-voit a o alătura cu altă traducere ce o posedați mai dinainte tot în acest subiect.

Am primit și picul cu 12 cărți scrise de Eminentă Vóstră, pentru care mulțamesc cu recunoștință. Le voiți ceti cu atențiune pentru a mă folosi din ele.

Acum am onóre a vè da și explicația cerută de Eminentă Vóstră asupra cuvîntului „sasube“. (Din scăpare de vedere am scris *șasube* în loc de *șasuble*); dar cred că e bine a da mai întăi lămuririle următore:

— La Armeni preotul pórtă două feluri de felóne: unul ordinar și altul pentru deosebite ceremonii. Forma amândurora este aceeași, adică: un semicerc regulat fără vr'o rěscroială; el trebuie să acopere corpul preotului peste tot până la picioare. Pe laturea dréptă felonul are chiutori, cu care se încheie la pept când îl ia pe umere. Felonul ordinar preoțesc se face de materie de lână nęgră. Arhierul pórtă de mătase de

punde la cele patru rînduri manuscrise din armenește, nefiindu-mi prin puțință a face o traducere în versuri rimate și în românește. Tot-odată am adăogit și câte-va notițe pen-

o culóre vișinie fôrte închisă. Ca semn de distincție, se dă voie și preoților și protoereilor de a purta felone de mătasa de o culóre puțin diferită de cea a arhierelor în mai deschis. Fără acest felon nu e permis preotului a intra în „tas“ (clasă), loc destinat numai pentru preoți și cei-l-alți servitori bisericești. *Tasul* vine imediat înaintea tribunei altarului și despărțit prin grilaj de locul poporului. Numai cu falon fiind preotul pôte începe citaniile în Biserică. Falonul ordinar în armenesce se dăce „*philon*“.

Al doilea felon, adică cel întrebuițat la ceremonii, se face de o stofă mai scumpă de mătase de orî-ce culóre (afară de négră), împrejur cu sireturi late de fir și la spate cu o cruce. Bisericile armenesce din România posed felone de stoffe fôrte grele numai în fir de aur și argint. La citirea evangheliei, la împărtășenia credincioșilor, la înmormîntări, la prohodul mormintelor, precum și la orî-ce ceremonie de zile mari, când are a lua în mână crucea orî evangheliei, preotul trebuie să fie învestmîntat neapărat cu acest felon. El este liber să-l ia asupra felonului ordinar, orî lăsând pe cel ordinar în vestmînterie, să iasă numai cu cel pentru ceremonie.

Cuvîntul „șasube“ ce l-am întrebuițat în traducerea mea, se rapórtă la acest felon, care în armenesce se dăce *surciar* compus din două cuvinte: din *șurci* care înseamnă *împrejur* și *ar* care înseamnă *luare*, adeocă *împrejur luare* sau *luare împrejur*. Și fiind-că acest nume nu l'am putut găsi în românește am recurs la dicționarul arméno-francez, unde am găsit că *surciar* se dăce *chasuble*. Acest cuvînt există și în dicționarul franceso-român de Th. Codrescu 1859.

Cred, cu acéastă ocaziune, a face un deosebit serviciu supunînd la cunoscînța Eminenței Vóstre complectul vestmînt preotesce.

La sêvrșirea liturgiei, preotul se îmbracă cu vestmintele următoare: stiharul, epitrahirul, încingătórea, mânecările, vagasul, surciarul și mitra.

La oficiarea botezului și a cununii, preotul se îmbracă cu tóte aceste vestminte, afară de vagas.

Vagasul este un ornament în formă de guler ce se pune pe umere împrejurul gâtului formînd o semi-circonferință. El este nalt ca de 8 centimetri și ornat pe dinafară cu figurile celor 12 apostoli în argint, orî cu alte ornamente lucrate în fir. Vagas în franțuzește *amict*.

Mânecările sunt niște manșete lungi ca de 15 centimeri tot de stofă scumpă, care se îmbumbie strîns pe mánecile stiharului.

Încingătórea este un brâu tot ca de 10 cent. cu cataramă, cu care se încinge peste stihar și epitrahil.

Afară de aceste vestminte, care sunt comune și pentru arhierii, la serviciul liturgiei, aceștia mai au *omoforul* și *epigonațul* sau *beder-*

tru a explica unele puncte, care le-am crezut că au trebuință de lămurire.

L. SARMACAȘ.

LAMENTAȚIUNI ASUPRA ARMENILOR DIN VALAHIA 1).

Strigăt jalnic vă adresez, suspinând foarte plângând,
Preoți și laici, cu toții ingenuncheți.

La anul Armenilor una mie ²⁾, era August în șese-spre-dece.
În ziua Adormirii Maicei Domnului ³⁾, era și divină.

Și în aceste timpuri din urmă, nenorociri au venit na-
țiunii armene,

Pentru păcatele noastre vădite, ce s'au făcut în lume.

În partea nordică a lumii, este o mică țară a Valahilor,
Unde erau mulți Armeni, bun creștin și renumiți,

Erau clerici învățați, străluciți cu bisericile lor,
Erau Armeni foarte iluștri, nenorocire de odată a venit pe
capul lor.

Marele Voivod al națiunii Valache, ce se numea el Ștefan,
De vârstă tânăr și sumet, multe rele a făcut oamenilor.

nița, iar mitra *arhiereului este* lătareță pe partea d'inainte și dinapoi
rădicându-se în formă de triunghi, cum este aceea a catolicilor.

Supunând acestea la cunoștința Eminenței Văstre, mă simt fericit a
mă însemna

Al Prea Sfinției Văstre smerit fiu sufletesc
și supus servitor

L. SARMACAȘ.

Iași

16 Noembrie 1891.

*Eminenței Sale
Părintelui Melchisedek
Prea Sfințitului Episcop
de Roman.*

Cu mult respect și supunere dedic această mica traducere.

L. SARMACAȘ.

1) Sub numele de Valahie, autorul înțelege partea Moldavă a Ro-
mâniei.

2) Era Armenilor după calendarul bisericesc, s'a rectificat cu 551 de
ani după Christos; așa dar 1000-551=1551, alică data domniei lui
Ștefan VII, numit „mare tiran“.

3) Adormirea Maicii Domnului la Armeni se serbeză numai în ziua
de Duminică, ce poate cădea în una din zilele de la 12 la 18 August.
În acel an Duminica Adormirii a căzut în 16 August. N. T.

El era de credință grăcă, de mărturisirea calcedonénă,
A adus rele națiunei armene, rele ce pe pământ nu s'au făcut.

Cei dintâi împărați răi, ast-fel de rele n'au făcut,
Cum a făcut acesta națiunei armene, micei turmă a Lumi-
nătorului ¹⁾.

În ziua Adormirei Maicii Domnului ²⁾ răul V. Vodă al
națiunei Valache,
Împreună cu sfetnicii lui, a intrat în cetatea Sucevei.

Cu episcopii națiunei lui și protoereii împreună,
Aă stat la masă, veselindu-se cu toții împreună.

S'au sfătuit între ei, multe rele aă născocit,
De mult aveau ură în inima lor, contra sfintei credinți a
Luminătorului.

La revărsarea zilei de Duminică, Domnul Ștefan calul
încălecă,
Vine intră în biserica Adormirei a națiunei armene.

Cu pictóarele pe altar s'a suit, Talna în mână a luat,
De-odată la pământ a aruncat și sub piclóre a călcat.

Pe s-tul Mir din Ecîmiadzin, și pe acesta la pământ a vărsat,
De câni și ómeni se încălca, iar inimile nóstre în foc ardea.

Și cărțile ce în biserică erau, și icóna cea mare de la altar,
Cruci, potir și disc aurite și prețiose,

Tóte le-aă adunat, aă dus în visterie le-aă pus,
Pe doctori și călugări, cu mânil legate în temniță 'i-aă închis.

Aă închis bisericile Armenilor din Sucéva,
Tóte ușile le-aă sigilat, ca vase sfinte să nu fie rădicate.

La revărsarea zilei a doua, domnitorul la visterie a venit,
La națiunea arménă armași a trimis, să se deschidă bisericile
a ordonat.

Orî-ce podóbe ce erau în ele, cruci, stihare și șasube ³⁾,
Potire, cădelnițe aurite și scumpe,

¹⁾ Vorbesce despre sf. Grigorie prea fericitul patriarh al Armenilor, care a readus lumina creștinătăței în Armenia și a guvernat Biserica la anii lui Christ. 302—331.

²⁾ Aice vorbesce despre ziua Adormirei după ritul grecesc, care a-tunci a căzut în ziua de Sâmbătă. N. T.

³⁾ Dicare francesă, însémnă vestminte scumpe bisericesti pentru pă-răđi religiose.

Evangelii cu argint imbrăcate, cărți de imnuri și psaltiri,
 Cartea legendelor și de anale, ritualul și alte cărți de monastiri,
 Ori-ce vase ce în biserică erau, toate le-au adunat,
 Casa lui Dumnezeu aș prădat, și toate la visterie le-au predat.
 Pe doctori și pe clerici foarte mult 'i-au chinuit,
 Oamenii buni aș mijlocit, abia cu miș de greutate i-au scăpat.

Iarăși a dat poruncă rea, să aducă tunurile cetății a ordonat,
 Biserica din Sucéva cu mare tunuri a ruinat.

Pentru păcatele noastre ce nu se pot descri națiunii ar-
 mene nenorocire 'i veni.

Laici și preoți, toți fuga mare aș luat,
 Mulți aș fugit prin păduri, unii prin tufe s'aș ascuns.
 Golii și desculții aș cutreerat și plângând aș rătăcit.

Tatăii de fiii lor s'aș despărțit, celor ce aceste rele s'aș
 întâmpat,
 Chiar și cei iubiți s'aș desfăcut, vai și suspinuri în general!

La revărsarea zilei de Mercuri, Domnul a venit la visterie,
 Și toți Valachii din Sucéva, s'aș adunat într'o unire.

Altă poruncă rea a dat iarăși, ca ori-ce carte ce era în
 visterie,
 Evangelii argintate, scrieri valorose ale națiunii armene,
 Să le scôtă afară din visterie, pe toate ca lemnele le-aș
 sfărâmat,
 Și 'n acea zi necurații de Valachi, toate cărțile în foc le-aș
 nimicit.

Domnul Ștefan era la visterie, pe un loc nalt el stătea.
 Legea Armenilor el clevea, de sus privea și tot rîdea.

Biserica din Sucéva și monastirile Armenilor,
 Le-aș ars le-aș ruinat, până în temelie le-aș stricat.

Clopotele și icónele, le-aș dus la biserica lui,
 Dîcînd, aceste națiunii noastre se cuvin, nu se cuvin Arménului.

Apoi altă poruncă a dat iarăși, a dis aduceți pe preoții
 armeni,
 Pe șoltuz ¹⁾, pe gospodarii și pîrcălab, pe femei și fete împreună,
 Mulți armași s'aș împrășiét, prin cetate și prin păduri,
 Pe Armenii ce 'i-aș găsit, preoțime și pe laici,

¹⁾ În armeneste dîce *vait*, pe care l-am tradus în *șoltuz*. N. T.

Pe uni! de prin grop! !-a! scos, pe al!ii din p!duri !-a! adus,
Feme! multe !i pe tele, pe tinere !i preotese.

Unora le-a! legat m!nele, pe altele de p!r le-a! t!r!t,
Le-a! adus la u!a visteriei, le-a! chinuit nesuferit.

Nelegiuitul Vod! !tefan, care s'a f!cut curs! de satan,
A !is: Armeni, voi to!i, cu luare aminte asculta!i,

Sunte!i afar! de ori-ce na!iune cu credin!a ce o adora!i,
C!ci cu to!i sunte!i r!t!ci!i, veni!i credin!a n!str! o primi!i.

A! r!spuns Armenii in unire: Ascult! Domnul nostru
!tefane!

Noi suntem cre!tin! cu to!i, !i in cristelnic boteza!i.

Profanul V. Vod! al Valachilor, a r!spuns Armenilor,
Veni!i in credin!a gr!c! intra!i, multe m!riri de la mine
c!p!ta!i.

Pe marginea riului Suc!va, ocol de nuele a f!cut,
!i pe d'asupra cu mult stuh a acoperit, !i numai o mic!
intrare !-a l!sat.

Iar! !i a !is Armenilor: Cel ce credin!a gr!c! nu vor primi,
In acest ocol ii v!r, !i !-i ard in foc de vi!

Preo!i !i laici, feme! !i fete impreun!,
Cu t!t! inima in foc s! ard! s'a! dat.

Acel blestemat sume!, r!ul V. Vod! al Valachilor,
V!d!nd c! na!iunea arm!n! este tare, nici de ardere nu
se teme,

Un r!u ordin a dat, pe to!i Armenii s!-i adune,
Pe !oltuz, p!rc!lab !i preo!ime, pe feme! !i pe copii,
Blestema!i! necura!i !i r!ii Valachi, pe ei cu sila !-a!
desbr!cat.

In credin!a gr!c! !-a! m!rturisit, !i cu sila !-a! botezat.

Domnul a !is: E! sunt principe, !i r!u v! chinuesc,
V! tai m!nele, v! scot ochii, !i iar! !i e! v! botez.

Unora le-a! ras barba, altora le-a! tuns p!rul,
I-a! chinuit nesuferit, !i apoi iar !-a! botezat,

La c!lug!ri !i la preo!i, tunsura le-a! ras,
In credin!a gr!c! !-a! botezat, in halne laice !-a! imbr!cat.

Pe episcop l-a! prins, p!rul !i barba !-a! ras,
De credin!a l-a! scos, mare e!arp! de g!t !-a! at!rnat.

Pe feme! din cas! cu pl!nsete le-a! scos, !i pe fete impreun!.
Pe t!te le-a! botezat, in credin!a gr!c! le-a! convertit.

Le-aŭ luat învălitorea capului, și șubele de pe dinsele,
Le-aŭ îmbrăcat după felul Valachelor, legându-le capul cu
tulpane.

Aŭ desființat patul caselor, le-aŭ stricat odihna,
Aŭ orđonat ca asemenea ca Valachiŭ, și Armeniŭ să aibă casa
și odihna.

Preoții Valachi aŭ venit, casa Armenilor aŭ sfințit,
Pojiŭia și paharele cu apă sfințită le-aŭ spălat.

Cine a văđut așa nenorociri ce în astă țară s'aŭ întâmplat!
Val și amar strigaŭ cu toți, cei ce aceste rele le-aŭ suferit.

Mânie a ajuns asupra Armenilor, în astă țară a Valachilor,
Bisericile le-aŭ ruinat, și cărțile lor le-aŭ ars.

Profanul Vales aceste rele nu le-aŭ făcut, nici Iulian ori
Olofern,
Marcianus ori Irodes, nici Alexandru ori Faraon.

Pentru multe rele ce le-am făcut, și de lege ne-am depărtat,
De rugăciune ne-am îngreuit, milostenia am uitat,

Pe Dumneđeu din inimă nu 'l-am iubit, pe tată și pe
mamă nu 'l-am cinstit,
Pe aprópele nostru l'am urit, pe óspele în casă nu l'am primit.

Am stat cu ură și mânie, neimpăcații am petrecut.
Am dat pricină de clevetire, pentru care la aceste rele ne-am
întâmplat.

Plângând dar đicem: Dózne am păcătuit, Tu creatorule
ne miluește,
De alte națiuni ne scapă, de aceste dureri de grabă ne
mântuește.

Iarăși a scos altă poruncă, în tóte orașele armași a trimes,
Pe fruntașiŭ armeniŭ pe toți i-aŭ prins, și bisericile le-aŭ sigilat.

A chemat pe preoți și pe șoltuz și cu sila 'l-aŭ botezat,
I-aŭ scos din credința Luminătorului și aspru a poruncit,

Că ori-ce Armén să 'se boteze, femeŭ și fete tóte împreună,
Să nu fie Armén în țara mea toți de credința grécă să fie.

Bisericile armene din Hotin, Siret și târgul Iași,
Vaslui, Botoșani și Roman, tóte din temelie să se surpe.

Poruncă aspră a scos Iarăși, bisericile le-aŭ ruinat,
Tóte vasele ce le-aŭ găsit, aŭ prădat, iar cărțile armenilor
în foc le-aŭ ars.

Icóna îmbrăcată în aur, din biserica din Botoșani.

Și cu alte podóbe ce erau pe ea pomenirea lui Christoduro era^d
 L'aú rugat pe Vodă: O mie de roși îți dăm noi ție,
 Nu strica potire, cruci și bisericile.

Necuratul de V. Vodă, rugăclunea lor n'a primit,
 A ȃis: distrugeți neapărat, de nu, de capul vostru sunteți lipsit

Era un oraș mic numit Roman, mic dar plin de bunătați,
 Erau Armeni mulți acolo, foarte bogați și renumiți,

Intre dînșii era și un preot, foarte avut și plin de bine,
 Bland și liniștit în tóte, ospătător de sărăcime.

L'aú dus la tribună, ȃ-aú ȃis, intră în credința grécă,
 De nu, te chinuim nesuferit, în temniță și la mórtea întune-
 necósă te dăm.

Preotul Hacladur bravul și virtuos, a răspuns lor:
 Nu reneg credința 'mí veche mărturisirea de Luminător.

Am eșit din țara Muntenilor, pentru credința-'mí m'am
 înstreinat,
 Credința mea n'am renegat, în alte țări m'am aședat.

Și alte multe a mai ȃis el; că credința vóstră și voi perduți,
 De tóte națiunile desprețuiți, și în credința valachă stricați.

A răspuns réul V. Vodă: Măi Armene, preot sumeț.
 Aȃde, fă-te calcedonian, ca să nu te chinuesc în veci.

Apoi a ordonat țiganului, să chinuască pe preotul,
 Mănele și picórele ȃ-aú legat, și amândoi ochii ȃ-aú scos.

Iarăși a ȃis: Renégă credința Luminătorului têu,
 De nu, capul ȃi-l'ai perdat, pe fiica-ȃi și pe fiii ȃi-aí nenorocit.

Armașilor a ordonat: Mergeți pe fiică și pe fii îi chinuiți,
 Casa și locuința ȃi prădați, apoi cu preot să sfișiti.

Când aú venit armașii necurați, femeia și copiii cu țipete
 aú strigat,
 Plângend aú cădút la picórele părintelui rugându-l cu gemete;

Fă voia împératului, botéză-te în credința Grecului,
 De nu pe nevinovații tēi mieluți, dai prada sabiei căláului.

Duiosia părintescă s'a mișcat și de copii s'a îndurat,
 Fără de voie s'a botezat și în credința valachă a intrat.

În aceste timpuri din urmă, națiunea arménă e în pericol,
 Înstreinată în lume în mica țară a Valachilor.

Vai și jale mií de glasuri, aú suspinat de odată!
 Armenii din țara Valachilor, s'aú lipsit de credințe lor.

Bisericile lor s'au ruinat, acele sfinte templuri s'au nimicit,
Cărțile prețioase în foc s'au ars, imnurile slujbelor s'au ridicat.

Erau vase foarte frumoase, cruci potire și șasube,
Pomeniri date de ómenii bunii, tóte s'au făcut parte națiunii
valache.

Pe preoții învățați, dulcii cântăreții diaconi.

Imnurile împăraților și aleluțele, pe tóte le-au întunecat,

Cânturile bisericesti ale ȃilei, la admirabilele denii,
Cele pentru ceremonia ofrandelor, la marea înmormintare
de morți,

La glorioasa naștere și la sfințirea apei, la araciavorc ¹⁾
și postul mare,

La întâmpinarea Domnului de 40 de ȃile ²⁾, și la Buna-Ves-
tire a sf. Fecióre ³⁾,

La Floriile curmalilor, la marea solemnitate a Paștelor,
La 40 de ȃile, la ȃiua de Înălțare, și la a Duhului pogorire,

La Duminica Probijanei ⁴⁾, la Adormirea Maicii Domnului,
La Înălțarea sfintei Crucii, și la alte serbări de ale sfinților,

Acele rugăciuni admirabile, care se citeau în bisericile lor,
Care respectau ȃiua sfintului și Duminica ȃiua Domnului,

Tóte aceste s'au nimicit, ceas și rugăciune s'au întunecat,
Preoțimea din dar a căduț, și poporul s'a rătăcit.

Preoți și laici din țară în țară au cutreerat.

Mulți frați s'au rătăcit, la streini s'au espulsat.

Bărbații de femeile lor s'au depártat, în alte locuri s'au
aședat.

Cine a veduț așa nenorociri! Vai și suspinuri în miile de guri!

O! neleguitule reu împérat, și tu să fii perduț de cap.

¹⁾ Vorbesce de postul *araciavorc* la Armenii, asupra căruia Grecii au născocit fabulele cele mai rěntăcióse.

²⁾ Întâmpinarea Domnului se serbėză la 14 Fevruarie, adică cu 12 ȃile mai în urmă de cât la Grecii.

³⁾ Buna-Vestire se serbėză la 7 Aprilie tot cu 12 ȃile mai în urmă, dupě care și Nașterea Domnului se serbėză în 6 Ianuarie.

⁴⁾ Schimbarea la față, Adormirea M. D. Înălțarea sf. Crucii și Aflarea Crucii, se serbėză în ȃile de Duminică, în anume sėptămâni dupě ȃiua Paștelor. N. T.

Măria ta să se răstórne, cum națiunei armene ai pricinuit
rătăcire.

Tu nu ești nici cum de bănuit, o! satelit al satanei!
Când Dumneșeș se mânie unei țării, împăraș rēi se presintă ei.

Pentru nenumăratele nōstre fapte rele, mânie a trimes
națiunei armene,
Corpul seș cel sfint nu l-a crușat, s'a lăsat sub picșore să
fie călcat.

Maș întâi sfinta lui casă și-a trădat, sfintul mir la pământ
s'a împrăștiat.

Cărșile lui sfinte în foc s'aș ars, bisericile din temelie s'aș
mișcat.

Biserica este zidire de piatră, podóbele ei de alte materii,
Crucile șî potirele de argint erau, iar cărșile sfinte multe
ne învășau.

Ele n'aș gură ca să hulēscă, nici mâni șî picșore ca să
păcātuēscă.

Pentru păcatele ómenilor, ele sufer pedēpsă la vederea lumii.

Pe națiunea armēnă amar a trădat'o în mâna ómenilor
tiranș,

De credinșă și-aș lipsit, de rīs șî de batjocură și aș făcut nea-
murilor vecine.

Ferēscă Dumneșeș și de alte rele, de alte pedepse maș grele.
Dacă 'n astă lume ne chinuește, în viașa viitoare să nu ne
părăsēscă.

Sperăș în Domnul tuturoră, că va milui națiunei armene,
Pe cel ce le-a pricinuit atâtea rele, il va judeca la tribuna
cea înfricoșată.

Preoș și laici vē rog pe voi suspinând,
Întórceș-vē de păcatele mărșave, điceș: «Dómne am păcā-
tuit» plângēnd.

Eș nevrednicul, sclav al păcatelor, cu despreșuitul nume
Minas,

Eș sunt strein din Armenia, din orașul ce se numește Tocat.

Aceste suferinșe amare cu ochii le-am vēđut, în astă mică
țară a Valachilor,

Nenorociri aș venit națiunei armene, asupra poporului și
a preoșilor.

Slabele mele cunoștinți cât mi-aș permis, aceste puține
plângeri le-am scris,
Rog pe voi pe toți, faceți-mă vrednic la pomenire să fiu admis.
Sunt plin de păcate și nevrednic, sub piciorle vóstre mă
daș cãlcat,
Sã nu negligéți pe «Tată am păcãtuit», a Domnului sfintã
rugãclune sã nu fie ultat.
Bine-cuvîntare înãlțați în unire, Treimeî dumneđeire.
Ca sã ne mântue de alte nenorociri, acum și pururea și în
viitorime.

ANDREIU ȘAGUNA.

Vezi Biserica Ortodoxă Română an. XXII No. 6.

VI.

Impăratul Leopold și cu el casa de Habsburg voia cu orice preț să-și mărească și întărească puterea politică prin imputernicirea bisericii catolice. De aceea toate mijlocele s'aun căutat de a atrage pe Românii ortodocși la această biserică. Mai întâiu momentul era foarte bine ales. Românii erau vrăjmași neîmpăcați ai calvinilor maghiari de la care suferiseră, toate neajunsurile. Puteau Românii să audă de ori și ce, numai de calvinism însă nu. Și lucrul acesta convenea de minune atât puterii de stat, cât și bisericii catolice. Casa de Habsburg nu vedea sprijin eficace de cât în puterea bisericii catolice. Prin urmare, ori și ce acțiune făcută de această biserică era sprijinită de împărat și de autorități.

Inițiativa pentru atragerea Românilor la catolicism a luat-o arhiepiscopul Strigoniului, Cardinalul Leopold de Kolonic, care introdusese deja unirea în ținutul Muncaciului. El era

un bărbat cult și de o energie rară. Pe lângă acesta, el avea la îndemână bărbați de încredere și devotați, care lucrau pentru ajuugerea scopului cu trup și suflet. Mulți jesuiți au fost trimiși în mijlocul poporului român dintre care s'au deosebit prin zelul lor *Havenesi și Baranyi*, preot catolic în Alba Iulia.

Care erau mijlocele cu care lucrau acești apostoli ai bisericii Romano-Catolice? Cum au putut ei să atragă o parte a poporului român și a clerului său către această biserică? Mai întâiu se promitea clerului român ușurarea de greutățile iobăgesci, scăparea de batjocurile la care erau espuși din partea calvinilor și în sfârșit o îmbunătățire a stării materiale ¹⁾. Negreșit că unora dintre preoții români, care nu mai puteau să suporte adevărat creștinesce greutățile vieții le surtlea promisiunile făcute de Jesuiți. În schimb Jesuiții nu cereau de cât primirea următoarelor puncte: 1) *recunoscerea Papei de cap al bisericei*; 2) *recunoscerea sf. comenicături cu pâne nedospită saũ asimă*; 3) *recunoscerea purcederii Duhului sfânt de la Tatăl și de la Fiul* (Filioque) 4) *recunoscerea purgatoriului*.

În vremea acesa se afla ca Mitropolit al Românilor Teofil al III-lea. El era un bărbat slab și lipsit de caracter. Pe lângă acesta se dice că ducea o viață cu totul ușurică, așa că nu era greu de a-l convinge pentru interesele bisericii romano-catolice. După mai multe ședințe pe care le-a avut în secret cu Jesuiții s'a hotărât Teofil să convóce în luna lui Februarie 1697 un Sinod în Alba Iulia, în care după ce în ședința I-a espune starea jalnică a bisericii în urma suferințelor de tot soiul din partea Calvinilor propuse în ședința II-a ca să părăsescă Româniile legea strămoșescă

¹⁾ Veđi: Vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei de N. Popea p. 87.

şi să se uniască cu biserica romano-catolică pe temeiul celor 4 puncte mai sus amintite. Se cereau însă următoarele: 1) Dreptul canonic care se numesce în limba română Pravilă să rămână în vigore, afară de cele ce se află contrariî sf. uniri şi după dînsa să se procedă în judecăţî. 2) Persónele care se află în serviciu bisericesc, preoţii, dregătorii bisericesci precum diaconiî, cantoriî, dascálii şi paracliseriî să se bucure de aceleaşi drepturi, privilegii, scutiri şi libertăţi de care se bucurau preoţii romano-catolici sau de ritul latin după sf. canóne şi după statutele regilor Ungariei. 3) Românii laici uniţi cu biserica Romei să se primescă şi să se înainteze la tóte dregătoriile ca şi ómenii de celelalte naţiuni şi religii primite în patriă şi fiii lor să se primescă la şcolele latine catolice şi la fundaţiunile şcolastice fără distingere. 4) *Să se îngrijescă pentru subsistenţa cuvenită a Mitropolitului bisericii române.* În şedinţa a III-a şi cea din urmă s'a hotărît ca tóte actele încheate de Sinod să fie înaintate Impăratului şi primatului Ungariei Leopold de Kolonicî.

Prin asemenea hotărîri şi demersuri nu s'a produs altceva de o cam dată în sînul poporului român şi al bisericii sale de cât nemulţămiri şi îngrijiri pentru viitor. Numai cei slabi şi interesaţi se puteau mîngâia cu gândul sacrilegiu că nu e nimic a părăsi legea strămoşască, cea peceluită cu scump sînge!

Teofil se îmbolnăvesce însă şi după 4 luni de la sus amintita intervenire încetază din viaţă şi anume în luna lui Iulie 1697. El nu lăsă după sine de cât jale în sufletul Românilor şi tristă amintire pentru nenorocita lui activitate păstorală. Lucrurile nu rămân aci! Poporul a început să-şi arate nemulţămirea faţă de hotărîrile Sinodului şi protestă şi guvernului şi curţei imperiale. Curtea împăratescă spre a nu fi acusată că pãrtinesce biserica romano-catolică şi ca să pue capăt unei stãri de lucruri ce deve-

nise îngrijitoare a publicat un decret prin care dă voie Românilor ca să se unescă cu orî-care din religiile recepte ale țării și să se bucure de drepturile acordate acelei biserici. Iată propriile cuvinte ale decretului: «Care din preoții români de ritul grecesc mărturisindu-se va declara că va păzi ritul grecesc după norma celor uniți cu catolicii și va recunoște pe pontificele roman, acela se va bucura de privilegiile preoților catolici; iar care va socoti că nu poate face numita mărturisire sau se va uni cu vre-una din celelalte religii primite sau va rămănea în statul religiunii sale în care este acum, se va bucura de privilegiile religiunii acelia pentru care se va declara sau se va socoti în statul și dreptul religiunii în care se află acum. Tot în acelaș timp publică și Archiepiscopul Leopold de Calonicî un manifest adresat guvernului Ardealului și preoților români în care accentuează favorurile ce ar rezulta din sf. unire: «Căci se va putea opera de la Dumnezeu dătătorul tuturor bunătăților influența grației sale în această viață și *bine-cuvîntare mai abondentă în cele timpore*, iar în viitor fericirea eternă și tot de odată din onórea specială a prea înălțatului împărat și din plenitatea potestații regale atât persoanele vóstre cât și bisericile și celelalte ce se țin de dînsele vă veți bucura de scutirea și libertatea de care se bucură în fapt bisericile, persoanele și locurile bisericesci de ritul latin din porunca sf. canóne». Și mai departe după ce amintesc de decretul imperial amănință pe acei care vor desprețui și ataca libertatea și conștiința religioasă a cuiva, cu tot soțul de pedepse atât din partea autorităților religioase cât și civile.

Tóte însă numai vorbe frumoase pentru ochii lumii! În secret se dădea ordine și se prescria mijloce cum să se procedă cu preoții și credincioșii Români spre a-i atrage la Biserica catolică. Preoții Români din comitatul Hunedoarei, care au îndrăsnit să declare că vor să se unescă cu biserica

calvină aŭ fost aspru pedepsiți! *Rabotin*, comandantul suprem al armatelor împărațesci din Ardeal era încă la dispoziția Iesuiților și susținea cu toate mijlocele încercările de unire. Era prin urmare după cum am mai spus un fel de înțelegere secretă între toți factorii puterii bisericesci și lumesci spre a atrage pe Români la unirea cu Biserica romano-catolică.

După mórtea lui Teofil, scaunul mitropolitan român stă vacant șapte luni până ce în 22 Ianuarie 1698 fu hirotonisit în București pe séma acestui scaun *Atanasie*, fiu de preot din Ciugad lângă Alba-Iulia. Ierarchia și domniile țării românesce erau în cunoștință de toate mișcările religioase din Transilvania și Ungaria. Atanasie la hirotonirea sa în București de către Mitropolit, pe lângă că a depus jurămint că va fi credincios bisericii sale Ortodoxe și că va păstra toate dogmele și instituțiunile ei a mai primit și din partea lui Dositeiŭ, patriarhul Ierusalimului, care se găsea pe acea vreme în București, încă o învățatură prin care i se da îndrumări cum să se porțe față de biserica sa și cum să-l rămână credincios. Domnul țării românesce la rîndul său l'a încărcat la plecare cu tot felul de daruri. Toate acestea numai și numai ca biserica românescă ortodoxă din aceste părți să țină cu statornicie la strămoșesca credință. Atanasie nu era însă pe de o parte omul care să pricépa însemnătatea unității credinței poporului românesc, iar pe altă parte era de o slăbiciune de caracter fără margini. Atanasie de la început, cu toate că făgăduise înaintea lui Dumnezeu și a ómenilor, că va rămâne credincios bisericii sale și că o va apăra de ori și ce uneltire s'a lăsat să fie influențat de către Iesuitul Baranyi. Nimic nu făcea fără scirea și aprobarea Iesuiților! În locuința sa și cu îndemnul conducătorilor politici și bisericesci s'aŭ ținut mai multe întruniri, în care s'aŭ discutat modalitățile sub care biserica poporului român s'ar putea uni cu Biserica romano-catolică,

Sinodul în care s'a discutat oficial cum să se facă unirea s'a ținut în Alba-Iulia în 7 Iunie 1698, iar cel general la care au participat mulți preoți și laici s'a ținut în luna Octombrie acelaș an. După ce Mitropolitul a ținut o cuvîntare, în care a arătat mulțimea folóselor ce ar resulta, dacá biserica română s'ar uni cu cea romano-catolică, toți cei de față s'au declarat pentru acéstă unire. Un alt sinod general, când s'a admis și aprobat condițiunile unirei s'a ținut în 4 și 5 Septembrie 1700. Ca rezultat al acestei adunări s'a scris un act de către Mitropolit și de către protopopii în numele districtelor. Pentru însemnătatea acestui act ne simțim datorii să-l reproducem aici. «Noi sub-semnații, episcopul și tot clerul bisericii românești din Transilvania și din părțile ei facem cunoscut prin acésta tutulor celor ce se cuvîne și mai ales ordinilor țării Transilvaniei că, considerând atât nestatornicia cea curgătoare a vieții omenesci, cât și nemuirea sufletului (de care se cuvîne a avea cea mai mare grijă înainte de tóte) am făcut liber și de bună voie și din îndemnul numelui dumnezeesc unirea cu biserica romano-catolică și ne declarăm prin acésta de membri sf. bisericii romano-catolice *primind, mărturisind și cređend* tóte cele ce ea primesce, mărturisesce și crede, mai cu sémă acele 4 puncte în care ne păream până acum a fi desbinați, care ni se propun și prin grațiosul decret și prin diploma Majestății Sale imperiale și prin a Eminentisimului Archiepiscop din care causă ca și noi să ne bucurăm de tóte acele drepturi și privilegii de care să bucură și preoții aceleași maici biserici după legile foștilor regi ai Ungariei, așa și noi după numitul decret al Majestății Sale imperialo-regesci și al Eminentisimului Archiepiscop să ne bucurăm de acum înainte ca membri ai același biserici. Spre mai mare credință și tărie a acestora am întărit acest manifest al nostru cu subscrierea mânei noastre și cu sigiliul mănăstirei din Alba-Iulia și cu sigiliile în us». Se spune, că

mulți preoți și credincioși din ținutul Hunediórei, Brașovului și Sibiului și prezenți la Sinod s'ar fi împotrivit acestei fără de legi, dar că la urmă prin tot soțul de interveniri s'ar fi convins și ei despre frumoșele și importantele rezultate ale Unirei!

Unitatea bisericii ortodoxe române din Transilvania și Ungaria era acum distrusă.! Atanasie din parte-i, care în deosebi crease o asemenea stare voia să i se lămurască rostul față cu această nouă stare! De aceea a stăruit din toate puterile ca să pótă merge la Viena să se presinte împăratului și să primescă din partea bisericii romano-catolică aceea ce i se cuvenea pentru serviciile aduse catolicismului și casei imperiale. Atanasie merge la Viena pe la începutul anului 1701. Aci e foarte bine primit de Impărat. E decorat cu o cruce cu lanț frumos și cu portretul Impăratului și i se dă și titlul de consilier împărătesc. În același timp e și numit ca episcop unit al Românilor și e hirotonit din nou în biserica sf. Ana. Pentru meritele lui în punerea la cale a unirei Impăratul îi prea măresce virtuțile după cum se vede din diploma de întărire ca episcop unit al poporului român. Iată câte-va din cuvintele împărătesci: «Facem cunoscut prin acesta tuturor celor ce se cuvine, că noi din grija care o avem pentru alegerea păstorilor sufletelor credincioșilor noștri supuși, considerând meritele cele înalte și speciale ale credincioșului nostru Atanasie, episcopul de rital grecesc din Transilvania și din părțile unite cu dînsa, *precum și învățătura* și viața lui cea esemplară și plăcută tuturor, purtarea și cele-l-alte virtuți cu care este inzestrat de cel prea înalt, precum am înțeles din raportul marilor noștri miniștri, am hotărit pre același episcop ca pre o persoană vrednică și meritoasă și nouă plăcută să-l numim etc..»

În urma unei asemenea primiri strălucite la curtea imperială, Atanasie se întorce în Alba-Iulia, unde i se face o

primire Ői mai strălucită de către ai sėi, dar mai cu sėmă de către puterea politică!

Unirea unei părți a Romănilor Ortodoxi cu biserica romano-catolică nu vindecă încă ranele cele mari de care suferia poporul român! Din contră: nenorocirile acestui popor se înmulțesc, starea lui în general devine atât de jalnică în cât nu se pôte descri! S'aũ ridicat mai multe proteste contra lui Atanasie ca episcop unit Ői contra unirei din partea credincioșilor Romăni din tôte ținuturile Transilvaniei. Tôte însă în zadar! Preoții Ői păstoriții, care aũ rămas credincioși bisericii lor străbune erau supuși la tot felul de persecuțiuni Ői neajunsuri! Mulți dintre Apostolii credinței strămoșești aũ fost închiși, torturați Ői chiar alungați din țară! Unirea n'aduce îmbunătățirea stării materiale Ői sufletesci a poporului Român! Prin unire din contră poporul de aceeași lege, limbă Ői moravuri se desparte în douė pentru nenorocirea lui! Dacă nu s'ar fi întâmplat acėsta puterea lui națională ar fi crescut, iar dușmanii lui seculari ar fi fost încetul cu încetul biruiți!

VII.

Pasul nenorocit făcut de Teofil Ői Atanasie aduce dupė sine nimicirea Mitropoliei romăne de Alba-Iulia. Romănilor uniți li se dă cel puțin dreptul de a avea un episcop unit, dependent de ierarchia catolică a Ungariei Ői Transilvaniei. Romănilor neuniți saũ rămași credincioși legii străbune nu li se dă nici acest sfânt drept de a-și avea episcopul lor. Aprópe 80 de ani rămân Romăni ortodoxi fără Archiereu Ői sunt siliți în acest timp să alege în ascuns pentru satisfacerea trebuințelor religioase când la Episcopia de Râmnic, la Mitropolia țării Romănesci, la Mitropolia Moldovei, la episcopia de Rădăuți, când la Mitropolia de Carloviț! Timpul acesta de văduvie al bisericii romăne ortodoxe din aceste părți e unul din cele mai dureroase de studiat, dar

și din cele mai importante. Se plâneau românii neuniți până la treptele tronului împărătesc, însă toate fără rezultat. Acestea toate se făceau numai și numai ca să silască întręga Românie să se unescă cu biserica Roman-catolică. Ierarhia română unită sta alături de cea Romano-catolică în luarea măsurilor celor mai nedrepte și necreștinesci față de Românii neuniți. Iată câte-va din măsurile acestia: Se pedepsiau comunele, care ar fi primit preoți, hirotonisiți peste hotare. În această privință s'a luat și cele mai severe măsuri la graniță. În comunele unde a patra parte din creștinii ar fi trecut la unire, biserica ortodoxă se dădea uniților. Dacă vre-un preot ortodox ar fi slujit chiar din nesciință la vre-un unit era aspru pedepsit și ajungea până la depunere și închisore. Mulți călugări, care se opuneau unirii au fost isgoniți din țară, iar mănăstirile lor închise sau distruse: Căpeteniile armatei aveau poruncă să urmărescă pe toți acei care se opuneau unirii făcând propagandă contra ei. Pe lângă toate acestea s'a introdus și un examen de șese săptămâni pentru Românii uniți, care ar fi dorit să se întorcă la credința strămoșască.

Credința adevărată dă omului putere și-l întăresce în nădejdea pentru un viitor mai bun. Lupta pentru dreptate și adevăr trebuie să aibă în orii și ce timp și în orii și ce împrejurări un bun sfârșit. Acesta s'a petrecut cu poporul român ortodox din aceste părți.

El primia nelncetat încoragiări din partea bisericii surori din țările române. Mitropolitul țării românesci Teodosie a pus pe Atanasie sub afurisenie și și-a luat titlul de Archiepiscop al Transilvaniei. Mitropolia sârbescă din Carloviș se interesa încă de aprópe de sórta fraților de credință. Așa Mitropolitul sârbesc Nenadovică a stăruit chiar la împăratul să dea Românilor ortodoxi un episcop. Cu toate că n'a reușit, el totuși nu-și a pierdut nădejdea și a stăruit în a îndemna pe Români să țină la legea lor și să cêră prin

delegațiunii satisfacerea dorințelor lor legitime. Curtea imperială s'a convins în fine de dreptatea lor și le a și promis, că atunci când împrejurările vor permite le va da dreptul să-și aibă episcop. În 1759 Maria Teresa în urma propunerii cancelarului Kaunitz a cerut episcopului unit să înceteze cu persecuțiile contra neuniților și în acelaș timp numesce ca administrator provisoriu al eparchiei ortodoxe din Transilvania pe episcopul din Buda, *Dionisiu Novacoviciu*. Merită să fie reproduse aici din cuvintele lui Kaunitz către Impărătesă, prin care arată nevoia ce se simte de a se înlătura starea de meserie în care se afla poporul român ortodox. Iată din acele cuvinte: «Numărul greco-neuniților aflători sub înalta stăpânire a Majestății Vóstre, care se urcă la câte-va milioane suflete, sunt după socotința mea nepreocupătoare a se privi ca un tezaur și odor al prea strălucitei case domnitóre, de care se póte pe viitor trage și mai mari folóse pentru stat de cât până acum, numai dacă pe terenul bisericesc și civil se vor scuti cu tot dinadinsul contra orî-cărei apăsări, nedreptăți și plângerî temeînice și ast-fel vor fi povățuiți precum se cade după tóte regulile precauțiunii, cu care trebuie să fie condusă o națiune incultă și răsboinică» ¹⁾.

Ce câștigă însă poporul român ortodox din numirea lui Novacoviciu ca administrator al episcopiei lui? Dar despre acesta în numărul viitor.

G...

1) Istoria bisericéscă de Ilarion Pușcariu, pag. 54.

ULFILA

VIAȚA ȘI DOCTRINA SA.

(Urmare, Vezi Biserica Ortodoxă Română No. 6).

Din cele trei istorisiri ce le-am amintit, a lui Socrat, Sozomen și Teodoret, cea a lui Socrat prezintă mai mult adevăr. El ne spune că Ulfila s'a declarat pentru întâia dată în favoarea arianismului la Sinodul din Constantinopol din 360. În adevăr, la această epocă el se afla deja de 5 ani pe teritoriul roman, adică în Moesia, nu departe de Nicopol, la piciorul muntelui Emus, unde întâia persecuție a lui Athanarh l'a nevoit a căuta un azil. Deci în această localitate, arianismul era religia dominantă sub împăratul Constans; astfel în epoca când episcopul Vizigot se așază acolo, el trebuia natural să se pue în relație cu episcopii arienți și a suferi influența lor. Deja pe la anul 355, în ultimii ani ai împărăției lui Constans, certile ariene izbucniră în aceste localități megieșite cu Dunărea. Ulfila nu putea să stea acolo indiferent. Ori-care ar fi fost opiniunile

sale religioase în timpurile de mai înainte și nu suntem nedrepti dacă le-am presupune încă foarte puțin determinate. Apoi dacă istoricii ortodocși ar avea dreptate pretinzând că Ulfila a trebuit să meargă la început pe urmele lui Teofil, este probabil că profesiunea sa de credință nu se sprijinea pe o basă destul de solidă, pe o pricepere clară și netedă a opiniunilor contrare. Noi afirmăm prin urmare că puțin după 355, și nu cu 15 sau 20 de ani mai târziu, Ulfila se hotărî pentru arianism. De altminterlea mărturisirea sa de credință ce ne-a lăsat, ca un testament al poporului său, și în care noi însemnăm mai ales frasa următoare: Ego Ulfila episcopus et confessor semper sic credidi ¹⁾: probază evident că mai mult în 355 de cât în 370 sau 375 el se pronunță pentru credința ariană. De altfel participația sa la Sinodul din Constantinopol în 360, convocat de ariani și aderarea și la formula ce s'a edat acolo, probază încă, că înainte de 370 el a îmbrățșat arianismul. Doctrina formulată la Sinodul din Constantinopol în 360 și subscrisă de Ulfila, este aceeași care a fost recunoscută în Conciliul de Rimini în 359. Simbolul stabilit în această adunare se resumă în aceste cuvinte:..... «Noi credem în Fiul unic al lui Dumnezeu, născut din Dumnezeu înainte de toți vecii, înainte de începutul tuturor lucrurilor, singurul născut din însuși Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu, asemenea după scripturi cu părintele său care l'a născut; nașterea nu este cunoscută de cât de Acela care l'a născut, de părintele singur. Noi știm că acest Fiul unic al lui Dumnezeu s'a pogorit din cer, trimis de părintele său, după cum este scris..... În ziua învierii el trebuie să vie încunjurat de gloria sa părintească, pentru a răsplăti fie-căruia după meritul său. Noi lepădăm numele de substanță (*οὐσία*) pe care nu-l au de loc Scripturile. Noi admitem că Fiul este

¹⁾ Waitz, p. 21.

În totul asemenea Părintelui său (ὁμοιος) cum Țic și învață sfintele Scripturi ¹⁾.

Ulfila subsemnă dar acéști formulă ariană; probabil pentru că ea 'i părea mai simplă și mai înțelesă de cât cea din Niceea. Ea trebuie să 'i pară mai conformă cu sfintele scripturi, care pentru el era norma credinței, oferindu-i, mai mult de cât cea din Niceea, o certă analogie cu simplicitatea credințelor primitive a poporului său și a ușura astfel Barbarilor înțelegerea marilor adevăruri creștine. Creștinismul predicat acestor națiuni inculte, trebuia cu necesitate să îmbrace forma cea mai simplă. Ulfila 'l înțelesă ușor, căci succesul lucrărei sale misionare atârna de aicea. Ast-fel losând la o parte cestiunile atât de subtile, cuprinse în formele *ὁμοιος* și *ὁμοιωσις*, discuții atât de metafisice, adese obositoare, asupra raporturilor dintre Tatăl cu Fiul, el nu se cugetă înainte de toate de cât a combate păgânismul în extremis și a detrage pe compatrioții săi din întunericile seculilor, a-i învăța noțiunile elementare, adevărurile esențiale ale creștinismului, singure capabile de a satisface aspirațiile inimei omenești. Acésta este, aceea ce i se impunea lui Ulfila cu o necesitate absolută și Christos-Dumnezeu făcut om pentru noi și mort pe cruce pentru a ne mântui. Iată neîndoibil totă teologia ce el predica în lungii anii ai activității lui misionare.

Ulfila dar se pronunță pentru arianism, așa precum l'a formulat conciliul de Rimini; dar acéști formulă era atât de vagă în cât spiritul subtil al Grecilor a știut să facă ca să se ivéscă toate certele ce le cuprindea, și abea simbolul de Rimini deveni public, când deja arienii se divizară în două părți; unii pretindeau că Fiul nu-l egal cu Tatăl, de cât după voință, și tăgăduiau dumnezeirea cuvântului; ceilalți se apropiau de ortodoxi și afirmau că Fiul era ase-

¹⁾ Socrat. Ist. Bis. II. 37. 41. citat de Révillout. p. 97.

menea cu Tatăl după substanță. Episcopul Wizigoților pare a se alia la această opinie din urmă; cu toate acestea arianismul său era o doctrină cu totul particulară, diferită și de arianism și de semiarianism; urmarea studiului nostru ne va procura dovada.

Ulfila în doctrina sa despre trinitate, cum ne-o arată Testamentul său și ucenicul lui Auxentius, pleacă din unitatea absolută a lui Dumnezeu. Există un singur Dumnezeu născut prin urmare fără început și fără sfârșit și astfel veșnic; El este cauza primară a tuturor lucrurilor, este nemărginit, necuprins cu mintea, nevedut, nemăsurat, nemuritor. Unitatea lui Dumnezeu exclude toată deosebirea, toată separația în substanță. Creatura este ieșită din nimica, căci cauza primară n'are recurs la o materie primordială, preexistentă pentru a crea. Creatorul, unul și indivizibil, a creat și a născut pe unicul Fiū, nu pentru a sfișie substanța sa, sau pentru a o micșora, ci numai pentru a manifesta bunătatea și iubirea sa. În virtutea puterii și a voinței sale, el a produs acest act de suverană libertate, fără ca substanța sa să fi fost alterată ori măcar modificată. Fiul lui Dumnezeu, după Ulfila, este dar, duprecum pentru cel-l-alti arieni, nu o ființă provenind din substanța lui Dumnezeu, ci o creatură ieșită din nimica. *ἕξ ὀυκ ὄντων*— Cu toate acestea Fiul fiind autorul tuturor lucrurilor, este foarte deosebit de restul celor-l-alte creaturi; el este născut din Dumnezeu și nu se deosebește de părintele de cât prin nașterea în timp. Dar fiind Dumnezeu, el este imutabil, deci nu este un cert merit moral și religios absoluta sa perfecțiune umană, care i-a dat numele de Dumnezeu, atributele și onorurile Dumnezeiești, ci natura sa însăși, esența sa chiar. În acest punct el diferea de Arie și se apropie de Eunomiū. În adevăr, dacă episcopul Wizigot afirmă ca majestatea divină este inerentă Fiului prin chiar natura sa, dacă el nu ezita a-l numi Dumnezeu în toată puterea cuvintului,

-cu toate că-l adaugă epitetul de *secundus*, pentru a face să iasă nașterea sa, dacă el ni-l desemnă ca o ființă intermediară între Dumnezeu suprem și creatură, umplând abisul între infinit și finit, noi constatăm cu evidentă că el se desparte prea mult de Arie, pentru care Fiul este creatura cea mai perfectă, divină, dar nici odată Dumnezeu. Fiul este punctul de depărtare pentru seria ființelor spirituale, dar investit de o majestate necreată și creator Universului, el se distinge dar de lumea vizibilă și invizibilă, a căruia este autor unic. Fără îndoială el nu există de cât prin părintele, după Părintele, pentru Părintele și pentru glorificarea Părintelui, dar el este de asemenea în plin drept de a revendica numele de *magnus Deus, magnus Dominus, magnus Rex*; el are același titlu cu Părintele, *un mysterium magnum*. Glorificând pe Părintele prin creațiune și rescumpărare, el este pentru acest cuvânt numit *provisor, legislator, redemptor, salvator*. Rescumpărarea formeză lucrarea capitală a lui Iisus; prin ea și prin creațiune se deosebește de ființele inferioare, de creaturi. «*Non habentem similem suum*», ȳice Ulfila în Testamentul s u. La majestatea sa inerentă natur ei sale vin a se adăugi ca urmări necesare ale caracterului s u divin, o putere, o demnitate, care prin nici un chip nu sunt susceptibile de o comparare cu perfecțiunea relativă a unor creaturi.

Auxențiu după ce a expus doctrina înv țătorului s u respectiv de Părintele și Fiul, arată motivele ¹⁾ care au hotăr t pe Ulfila a arunca opiniile Omousiene; dacă puterea neostenitoare a Fiului unic, ȳice el, a putut crea cu ușurătate cerul și pământul, v đutul și nev đutul, cum se admite că Părintele, în care nu este nici prefacere, nici schimbare, să fi putut crea o ființă în totul indentică cu el, Ulfila res-

¹⁾ Waitz p. 18.

pinge deci cu energie idea niceană de o egalitate absolută a Părintelui cu Fiul; nu numai că el îi distinge pe unul de altul, dar îi separă încă prea hotărît. El aruncă de asemenea învățătura omousienilor, stabilind o diferență între Dumneșirea lui *Dei ingeniti* și aceea a lui *Dei unigeniti*. Părintele de fapt este creatorul creatorului, și Fiul este creatorul a toată creatura. Părintele este Dumneșul Domnului (domini), și Fiul este creatorul a toată făptura. Dacă există asemănare între Tatăl și Fiul, acesta n'ar rezida în substanță, cum învățau Macedonienii, ci numai în manifestarea lor, sau mai bine în modul lor de acțiune; căci îndată ce Părintele, pentru a'și arăta dragostea și puterea sa, a născut pe Fiul său din nimica, ἐξ οὐκ ὄντων, Fiul de asemenea pentru a face să strălucască iubirea și puterea sa, a făcut pământul din nimica. În resumat dar vom ține: după convingerile episcopului Got, asemănarea celor două persoane ale dumneșirii nu este a o căuta în esența lor, pentru că substanța unui Dumneșu nenăscut și cea a unui Dumneșu născut sunt absolut diferite, ci în puterea lor, majestatea și manifestarea lor, într'un cuvânt în atributele divine deopotrivă distribuite amândurora. Acestă idee se găsește la Eunomiū. După el voința în Dumneșu care este în acelaș timp puterea sa creatore, este separată de substanță și există prin ea însăși. Ulfila procede după acelaș chip: el deosebește în Dumneșu voința de substanța sa.

Aceste câte-va date sunt de ajuns pentru a caracteriza această cristologie, care pörtă un sigil cu totul particular, și nu se găsește în nici un sistem altul. Noi nu esitam de a declara că episcopul Got avea fără îndoială convingerea intimă că doctrina sa era singura adevărată și curată astfel precum o cuprinde Sf. Scriptură; căci sprijinindu-se la toată ocazia, în tratatele și predicile sale pe textele Scripturii, el arunca anatema asupra ereticilor de orî-ce nume,

Maniheilor, Marcioniștilor, Montaniștilor, Sabelianilor, Patripasianilor, Fotianilor, Novațianilor, Donatiștilor, Omousienilor și Omiusienilor etc.

Pentru a complecta doctrina lui Ulfila asupra trinității, ne rămâne să vorbim despre sf. Spirit. Ulfila învață că Sf. Spirit nu se confundă cu nici unul din cele întâi persoane ale trinității, dar că Fiul a servit de intermediar la creațiunea sa prin Tatăl. Există, este adevărat, înainte de orice lucru și cu toate acestea nu este nici cel întâi nici cel al doilea Dumeșeu; el este, precum se exprimă Auxentius, *a primo per secundum in tertio gradu substitutus*. Singur Părintele este nenăscut și Fiul născut; Sf. Spirit din contră este creatura în al treilea grad, el este efectul voinței Părintelui manifestat prin lucrarea Fiului unic. Pentru a-și întări această credință, episcopul Got citează din Biblie locuri în sprijinul său, ca Ión 1, 3. I Corint. 8. 6. Numele de *Deus, dominus*, nu s'ar cuveni decî sf. Spirit, care nu este nici autor, nici creator, ci numai *illuminator, sanctificator, Doctor, educator, adjutor, predicator, consolator, interpelator virtus illuminans et sanctificans*. Servitor al lui Christos, învățătorul său, el distribue credincioșilor darurile grației Mântuitorului lor, el este pecetea cu care vor fi însemnate la ziua eliberării ¹⁾.

Comparând învățătura lui Ulfila asupra Trinității cu vechile triade păgâne, este imposibil de a nu recunoște orecare înrudire cu învățătura episcopului got. Păgânismul în adevăr, grupând deii câte trei, ne presintă în locul întâi triada lui Odin, a lui Vili și a lui Ve-Odin spirit vivificator, existent în toate lucrurile, autorul ființelor spirituale, a format materia cosmică primordială (Urstoff), Vili, a cărui sens etimologic este voința, servește de intermediar la formarea lumii. În fine Ve, din veihs=sfînt, este puterea sfin-

¹⁾ Efes 4. 30.

țitoare care străbate universul. Lângă această triadă, noi avem o infinitate de altele, aceea a lui Odin, a lui Hoenix și a lui Lodur; aceea a lui Odin, a lui Thor și a lui Fricco etc. Dar nici una din aceste divinități nefiind eternă, Ulfila nu putea alătura direct doctrina sa la aceste triade, căci pentru el cele trei persoane din trinitatea creștină sunt veșnice. Fără îndoială păgânismul a sfârșit prin a stabili mai presus de aceste divinități muritoare și trecătoare, un Dumnezeu a-tot-puternic diriguind destinele lumii, a zeilor și a oamenilor, pe care l'a numit miotudr. Dar dacă episcopul Got ar fi putut să readucă într'un chip oarecare la această idee de un Dumnezeu suprem concepțiunea sa de Dumnezeul creștin, teodicea sa cu toate acestea diferă esențial de cea a păgânilor, căci el menține înainte de toate, unitatea și indivizibilitatea lui Dumnezeu, face să iasă neted transcendența sa, și-l separă de lume prin un abis, contrar păgânismului care, 'și complace a amesteca pe Dumnezeu cu oamenii. Dumnezeul său este *ingenitus, increatus, substantia incorporalis, inindigens*; nici odată o doctrină păgână, mai cu seamă cea pe care învățatul Got este chemat a o combate, nu s'a înălțat la o așa subtilitate de concepțiune.

Pornind deci din ideea de un Dumnezeu esențialmente transcendent, Ulfila trebuia să se întrebe cum este posibil de a umplea abisul dintre Dumnezeu și lume, cum finitul putea să intre în contact cu infinitul. El învinge dificultatea, pe care deja înainte de el atâtea nobile spirite s'a încercat de a o rezolvi, admitând cum am văzut, un intermediar, care este numit *creator creationis*, pentru că el crează și naște, cu toate că el este creat și născut prin Tatăl. Lumea scosă din nimica, este lucrarea Fiului și după cum păgânismul presupune tot-d'auna o materie cosmică primitivă, există o deosebire capitală între cele două cosmogonii păgână și creștină.

Triada lui Ulfila, cu totul superioară fără îndoială celei păgâne, cuprinde cu toate acestea urme de politeism; căci ea, nu este de cât un adevărat triteism. Nu există o unire intimă între cele trei persoane a trinității episcopului Got. În adevăr, singur părintele este adevărat Dumnezeu în înțelesul absolut al cuvântului, ȕice Ulfila; indivizibil, substanța sa n'a fost nici cluntită, nici modificată, când el a născut pe Fiul, căci efectul puterii și voinței sale au fost deajunse pentru a crea pe Fiul și a-i atribui puterile necesare la lucrarea sa, creatore și rescumpărătoare. Substanța părintelui n'a participat întru nimica în actul creației. Mântuitorul însuși, diferând esențial de ființa supremă, cu mai mult cuvânt încă de omeni, pe cari el a fost chemat a-i mântui. Și dacă Ulfila îl numește *secundus Deus*, acesta nici odată în sensul strict al cuvântului de *Deus*. Cât despre Sf. Spirit episcopul Got îi refușă pe de o parte calitățile de *Deus* și de *Dominus*, pe de alta el vede în el mai mult de cât o forță; el îl caracteriză afirmând existența sa personală; el este creat de Fiul, deosebit de creaturi și vrednic de o venerație divină. Sf. Spirit ni se arata dar ca o adevărată divinitate, inferioară, este adevărat, la două, după cum acela este la întâia. Triteismul este evident și noi ne găsim în urmă în prezența unui adevărat politeism, pe care l'ar putea cine-va numi creștin.

Cu toate acestea noi ne păzim de a pretinde că Ulfila ar fi voit, în cunoștință de cauză a învăța o ast-fel de doctrină. Din contră, noi avem convingerea intimă, că toate nevoințele episcopului Vizigot tindeau a face să iasă mono-teismul creștin cel mai strict. Și dacă, separând într'un chip toate hotăritor cele trei persoane ale treimei, neglijind de a preciza raporturile lor mutuale, el a cădut printr'un mod inconștient în triteism, se cuvine a atribui această deviere de la doctrina sfântă chiar nobililor mobile care l'au determinat a uni într'un fel ore-care învățămîntul creștin

cu vechea mitologie păgână și a-l face ast-fel clar și înțeles cât este posibil.

O cestiune ultimă ce ni se pune, este ca să știm dacă în traducerea lui Ulfila sunt urme de arianism. Pentru a o rezolvi trebuiesc consultate locurile din Scriptură care vorbesc de raportul între Părintele cu Fiul. Unul din aceste locuri este la Romani 9. 5. în care Ulfila a dat cuvîntul Θεός prin expresiunea gotică guth, care înseamnă Dumnezeu, Deja Angelo Mai, Castiglione și mulți alții după ei, s'aș sprijinit pe acest loc pentru a proba, ca arianismul nu se găsește în lucrarea capitală a episcopului Got, sau pentru că convertirea sa la această doctrină a fost posterioară, traduceri sale, sau că considerațiunile cu totul exterioare numai l'aș hotărît a merge pe urmele lui Arie, sau că marea sa venerație pentru cartea sfintă l'aș împiedicat de a-i schimba conținutul. Alți învățați ca Aschbach ¹⁾, a voit să vadă în locul din cestiune o probă de un fapt mai mult de cât discutabil, că Goții erau arianți ca formă, și ortodocși ca fond. Dar prezența arianismului a părut mai cu evidență multor teologi în traducerea lui Ulfila, la locul din Filipeni 2. 6. οὐχ ἀρπαγὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι Ἰσα θεῶ. În adevăr cuvîntul Ἰσος este tradus ori înlocuit în textul Gotic prin adiectivul Galeiks, care nu arată de cât un raport de asemănare. Dacă episcopul Got cu intențiune a tradus Ἰσος prin Galeiks, locul este de sigur întretesut de arianism, căci pentru a rămânea credincios contextului, autorul ar fi trebuit să se servescă de cuvîntul ἰσῆς care corespunde exact cu Ἰσος. În fine pentru a se imputa lui Ulfila arianismul, unii aduc încă absența epistolei către ebrei, pe care ucenicii lui Ariu o aruncă din canon. Cu toate aceste probe nu ni se pare lucrul așa bine probat. Episcopul Got, spirit de o apucătură puțin comună, care 'și făcu o obligațiune, de a tra-

¹⁾ Ulfilae partium ineditarum specimen. Mediol. 1819, praef. p. 17. citat de Krafft. p. 346.

duce sf. Scripturi atât de credincios cât a fost posibil, nu trebuia a se gândi ca să vîre în ea propria sa doctrină. El nu era unul din acei sectari, cariî îndrăsnesc a susține vederile lor personale cu dovadă din cuvîntul lui Dumnezeu citat greșit, sau unul din acei ómenî de școlă care știu să unescă tóte textele cerințelor sistemului lor. El era marele misionar, nobilul reformator al poporului sêu și asemenea lui Luter, iubind Biserica lui Christos și patria lui cu o dragoste egală, el trebuia ca și acest din urmă a da națiunei sale codicile sfint, într'o limbă frumósă, clară, dar înainte de tóte fidelă și curată de orî-ce amestec. Nouă ne vine greu a crede că Ulfila ar fi sacrificat în favórea doctrinei sale, fidelitatea textului. Nu putem díce atât și despre Skeireins.

Autorul Skeireins este un arian hotărît; cu tóte aceste ideea sa despre persóna lui Christos este fórte înaltă; paralelul ce ni-l trage între Iisus și înainte mergétorul sêu imediat îl va dovedi. Botezătorul ¹⁾, díce el, a pregătít numai spiritele pentru predicarea Evangheliei, el a arătat gloria și majestatea Domnului; aceste cuvinte: cel ce vine sus este mai presus de toți, stabilesc o linie de demarcare hotărítore între Mântuitorul și tótă creatura. Prin aceste cuvinte Botezătorul desemnéază gloria eternă a Mântuitorului, pe cere-l numește «ceresc» «venit de sus», pe când el însuși, vorbind de lucruri pămîntești, se numește «pămîntesc»; el este om și dovada sa dată dreptății nu-l va rădica mai presus de condițiile naturei omenești. Iisus Christos din contră, a manifestat prin creațiune atributele sale divine, prin lucrarea rescumpărátore caracterul sêu mesianic. El este venit din cerú, díce comentatorul, Ión Botezătorul a vestit numai majestatea divină a învėtųtorului sêu, cu seculú înainte, el s'a ridicat în contra certei impii a lui Sabelie și Marcel, cariî, îndrăsnind a afirma unitatea per-

¹⁾ Veđi Massmann, Ulfilas Skeireins p. 576—588.

fectă a Părintelui și a Fiului, n'au făcut din ei de cât o singură ființă. Revenind la această polemică contra lui Sabellius, autorul citează locul de la Ión 5. 19, 20, după care Fiul declară că el nu face nimica de la el, ci totul sub ordinul și chipul Părintelui, el conchide că Părintele și Fiul sunt două persoane esențialmente distincte. Cel întâi iubește, cel al doilea este iubit; cel întâi arată lucrările, cel al doilea le execută; Părintele de exemplu înviază morții și îi rechemă la viață; deasemenea Fiul prin imitare învie pre ori cine voește. În sprijinul acestei doctrine asupra deosebirei dintre cele două persoane comentatorul aduce încă locul de la Ión 5. 22. Părintele nu judecă pe nimeni, ci totă judecata sa a dat'o Fiului. Dacă dar, Părintele și Fiul era o singură și aceeași persoană, cum să se admită că aceeași persoană să judece și să nu judece? Și dacă cine-va opune acestui raționament locul de la Ión 5. 23, care revandica pentru Fiul, după opiniile episcopilor ortodoxi, o venerație egală cu cea a Părintelui, autorul nostru va răspunde că această interpretare n'are de cât aparența exactitudinii. Nu convine Fiului, asemenea și nu egală Părintelui, de cât o venerație asemenea acei a părintelui. Autorul comentariului nostru, subordonază dar cum am vedut, pe Fiul Părintelui, fără ca să-l facă vre-odată a-l pogori, cum face Arie, în rîndul creaturilor simple. Ridicat mai presus de toate ființele, el ocupă un loc unic față de părintele său, grație mai ales lucrării sale mântuitoare, a cărui origine se ridică dincolo de încorporarea sa și se află deja în lungile secole de preparare ale vechii alianțe, în învățăturile profesitorilor, trimișii viitorului Mesia. Dar el n'a îmbrăcat o formă corporală, de cât când puterea răului își ajunsese ultima sa limită și că așteptarea unei eliberări devenise era cea mai simțită în mijlocul sărmanei omeniri cădute. Atunci el a venit în lume, care s'a arătat ca o dreptate, în fine sacrificându-se a eliberat făptura, care suspina după el de atâtea

secole deja. Fără îndoială, Mesia ar fi putut prin atot-pu-ternicia sa a elibera pe ómenii de stăpânirea satanei, fără a lua un trup omenesc, dar el vrea liber și mișcat de dragostea sa cea ne-șpusă a suferi pedepsele meritate de crea-tura sa, după cum el voia din contră, că omul care s'ar fi hotărît liber pentru Satana, călcând poruncile lui Dum-neđeű, să primescă de asemenea liber învęțatura Mântui-torului sęu și să-și însușască grația sa, disprețuind vicle-niile diavolului. Resultă din aceste câte-va date, cu ultima evidență, că ręul după autorul nostru, nu este o necesitate înăscută naturei nóstre, ci fructul voinței libere a omului atras de satana la ręu. Din fericire el nu cunoștea încă teologia, care n'a roșit a numi pęcatul, care a produs a-tătea monstruoșități în lume, un felix culpa!

Mântuirea personală, noi urmăm în tot-d'auna ideile au-torului nostru, resid în credință, în acceptarea liberă a fruc-telor rescumpărării, din grație care, după voința lui Dum-neđeű s'aű arătat în Christos, este dată omului prin Chri-stos. Iisus ne mântuește prin învęțatura sa și prin lucrarea sa; ca învęțator, el predică dreptatea și ne recomandă în-deplinirea liberă a comandamentelor dumneđești; însă des-nodămîntul tragic al vieții lui Mesia în acęstă lume, este de asemenea pentru comentator punctul culminant a sote-riologiei sale. În adevěr, Christos murind pe cruce ne-a căș-tigat prin mórtea sa expiatorie (curățitoare) îndreptarea nós-tră înaintea lui Dumneđeű. Cu tóte acestea după Ión 3, 5, adaugă autorul nostru, botezul este indispensabil pentru a da credincioșilor harurile căștigate prin Christos. Botezul este cu totul deosebit de cel al lui Ión Botezătorul, căci acest din urmă nu este de cât o pregătire către cel întâi un botez de penitență, fágăduind numai ertarea pęcatelor, sub condiția unei pocăinți sincere. Botezul creștin din con-tră, asigură credincioșilor împreună cu ertarea reală a pę-catelor și căștigarea reală a Sf. Spirit, intrarea în împără-ția glorioșă a lui Dumneđeű.

Aruncând o privire retrospectivă asupra doctrinei pe care ne-am încercat a o resuma în linii generale, nu ne putem a ne împiedica de a recunoște o mare analogie cu aceea a lui Ulfila. Și dacă mai ținem socotélă de o mulțime de detalii de limbă și altele, mai ales de polemica arđătore care se arată în Skeirens contra ereticilor, la care, urmând istorisirile lui Auxentiu asupra învățatorului său, episcopul Got se deda cu pasiune, nu ne va acusa nimeni de presunțiune, atribuind acest comentariu lui Ulfila.

Nu intră în sufletul nostru de a face o critică doctrinei episcopului Got; învățați mai bine calificați de cât noi pentru un asemenea lucru l'ați făcut adesea. Noi însă nu ne putem opri terminând de a adăugi o observare. Pe deo parte nobilul apostol al Goților descris de catolici ca un eretic, a cărui învățătură ar fi fost de asemenea fatală împărăției lui Dumnezeu, ca și greșalele celei mai funeste învățături; pe de altă parte, el a fost lăudat de către arienii ca un purtător de drapel a partidului lor, ca un șef de falange compacte, care în timp mai mult de un secol amenința a străbate și a respinge colónele strânse, formate deja de catolici și de șeful lor. El n'a fost nici una, nici alta. În mijlocul discuțiilor teologice din epoca sa de care el trebuia să albească o eróre simțită, cu atât mai mult, cu cât caracterul său eminaminte practic și destinele însuși ale vieții îl mânau cu preferință pe câmpul cel mai nobil al activității sale misiunare, el știu a-și conserva autonomia sa. El n'a predicat de cât basat pe cuvântul lui Christos, învățatorul său; după cum și învățătura sa nu-i legată de cât cu slabe atingeri de diferite sisteme în vogă din timpul său. Fără îndoială, multe puncte din învățătura sa ne ducă spre arianism, la ceea ce convenim; dar orî-ce spirit liber de prevențiune ne va acorda, că un abis îl separă de Arie. Mai bine de cât tóte desvoltările, o repede expunere a învățăturii acestuia, (Ulfila) ne va îndruma să vedem dreptatea aserțiunii noastre.

și enorma distanță între opiniunile celor două partide teologice. Dumneșeu nu este părinte din totă eternitatea, ȳice Arie, era un timp cȳnd Fiul era încă în neființă. Creaturȳ ca și altele, Fiul nu este prin esența sa asemenea Pȳrintelui. Pȳnȳ aicea Ulfila pare de acord cu celebrul presbiter. Dar cȳnd Arie invață, cum spune Socrat, cȳ Iisus nu este de loc, prin natura sa, adevȳratul cuvȳnt și adevȳrata înțelepciune, cȳ nu este de cȳt figura, cȳ ignorȳnd natura, esența și misterul nestrȳbȳtut al Pȳrintelui, îi este cu totul strein, noi suntem departe de convingerile episcopului Got. Existența însăși a Fiului este contingentȳ, ea n'a fost creatȳ de cȳt pentru om, și dacȳ Pȳrintele n'ar fi cugetat la creațiunea nȳstrȳ, Fiul ar fi rȳmas fȳrȳ ființă; ast-fel sunt declarațiunile lui Arie. De asemenea nu dȳ înapoi în fața consecințelor logice ȳ premiselor sale: Fiul este prin natura sa supus schimbȳrilor, alterațiunei, pȳcatului chȳar, ca ingerii rebeli; el este greșibil și dacȳ n'a greșit, acȳsta nu probȳzȳ de cȳt absoluta sa perfecțiune omenȳscȳ. Ulfila din contrȳ, cum am vorbit, proclamȳ deschis cel puțin eternitatea relativȳ a Fiului, atributele sale, caracterul sȳu Dumneșesc, care nu i s'aũ dat prin o perfecțiune moralȳ; și prin chȳar natura sa. El creazȳ, mȳntuȳște liber lumea și nu servȳ de instrument pasiv pentru manifestarea voinței Pȳrintelui. Intr'un cuvȳnt, noi suntem aprȳpe de a admite cȳ *secundus Deus* a invȳțatului Got se confundȳ mai cu cuvȳntul (logos) din Ion; și dacȳ e o subordonare a persoanei a doua din trinitate fața de cea întâia, ea nu consistȳ într'o inferioritate ȳre-care a cuvȳntului, ci în acea prioritate a existenței Pȳrintelui, care este atȳt de micȳ, în cȳt mai scapȳ cugetȳrei omenești; cȳci Dumneșeul dragostei trebuia din totȳ vecȳnicia sȳ posȳdȳ obiectul dragostei sale. Ast-fel o asemenea invȳțȳturȳ nu este întreșutȳ de eresii și dacȳ nu s'ar numi biblicȳ, este cu tȳte aceste întim legatȳ cu Christologia Sf. Pavel. ȳisa nȳstrȳ este con-

firmată prin frumoasa profesiune de credință, pe care Ulfila, după spunerea lui Auxențiu, ne-a lăsat cu puțin înainte de morțea sa, ca un testament pentru poporul său. Noi nu putem să evităm de a da aici un loc acestui important document, cu atât mai puțin, cu cât în ora solemnă a morții cuvintele unui mare om au o greutate mai mare: Ego Ulfila episcopus et confessor semper sic credidi et in hac fide sola et vera tesmentum facio ad Dominum meum. Credo unum esse Deum patrem solum ingenitum et invisibilem et in unigenitum filium ejus Dominum et Deum nostrum, opificem et factorem universe creature, non habentem similem suum—ideo unus est omnium Deus, qui et de nostris? est Deus—et unum Spiritum Sanctum, virtutem illuminantem et sanctificantem,—ut ait Christus propter correctionem ad apostolos (suos): «Ecce ego mito promissum patris mei in vobis, vos ante sedete in civitatem Hierusalem quoad usque induamini virtutem ab alto»; item «et accipietis virtutem supervenientem in vos sancto spiritu»—Nec Deo nec dominum sed ministrum Christi.... nec... (sed) subditum et oboedientem in omnibus filio, in filium subditum et oboedientem.... in omnibus Deo patri.... per Christum..... Spiritu Sancto.....» Ce frumoasă dovadă despre credința în Christos cuprinsă în aceste cuvinte atât de simple și atât de atingătoare! Nimeni nu găsește trăsuri de o polemică ardentă, sau mai ales de o ură teologică prea comună acestei epoci; de loc urme de acea deplorabilă ceartă asupra expresiunilor de *ἰσοούσιος* și *ὁμοιούσιος*, care pe atunci rumpea legăturile cele mai strânse de afinitate și de prietenie și aducea diviziunea și confuzia în comunitățile creștine cele mai îndepărtate și chiar între păstorii cei mai simpli. Biblia, cuvântul lui Dumnezeu crescău cu simplitatea spiritului unui adevărat creștin, acesta-î regula credinței, norma credinței pentru Ulfila; Auxențiu, discipolul său, ne-o afirmă și frumoasa sa traducere a cărții divine ne

este mărturie. Voește cine-va să-l numescă teolog, noi îi vom revandica numele de un mare teolog biblic, care nu se lasă atras de nici o atracțiune de școlă. Că Fiul Iisus Christos este consubstanțial cu Părintele, saŭ nu, că este un ipostas metafisic saŭ nu, aceste chestiuni nu puteau de cât să escite mediocru interesul său. Dar ceea ce el știa cu evidența ultimă, este că Iisus Mântuitorul său și al lumii l'a chemat la lucrarea cea mai meritorie, cea mai frumoasă, care pôte fi destinată omului, de a aduce lumina Evangeliului în țări până atunci cuprinse de întunericul cel mai des al păgânismului.

Ei bine, prin o activitate neobositore mai mult de 40 de ani, Ulfila a îndeplinit misiunea ce i s'a încredințat. Prin nevoiŭi nesfirșite pentru înaintarea împărăției lui Christos, pentru fericirea morală și materială a poporului său, prin credincioșia constantă a scopului său nobil, într'un timp de turburări și desordini complete, el a meritat cu dreptul numele glorios de Moisi, cu care deja contemporanii săi l'au onorat. Posteritatea n'a întârziat de a întări acest epitet pentru Ulfila, veghetorul soldat al armatei lui Christos. Numaî uniŭi catolici, toŭ-d'auna gata de a arunca anateme aŭ îndrăsnit a-l condamna. Cât despre noi, avem convingerea intimă că adevărata Biserică creștină nu va refusa nici odată omagiile sale adevăratului episcop Got, apostolului păcei, care aduse atâtea miŭi de păgâni la piclôrele Mântuitorului ¹⁾.

CONCLUȘIE.

Descriind viața Episcopului Ulfila, apostolul Gintei Gotice, care a predicat Creștinismul la acest popor pe când năvălise în țerile noastre, Moldova și Valachia de altă dată, am dovedit tot-odată și existența neîndoibilă a Creștinismului la Romani pe acele timpuri. La început 'mŭi propusesem.

¹⁾ Veđi Ulfila, par Charles Knauer, pag. 47—66.

să-î scriu numai biografia sa, ca un articol pentru Revista «Biserica Ortodoxă Română». Cercetând în urmă izvoarele contemporane istorice și dovețile pe care mă puteam sprijini în descrierea biografiei lui Ulfila, am ajuns pe nesimțite la expunerea completă a creștinismului pe aceste locuri, în tot decursul secolului al patrulea. Ca izvoare și doveți necombătute am întrebuițat pe istoricil grecl bisericești contemporani, precum și cercetările critice asupra vieței lui Ulfila și pe care a scris'o Auxentiu, Episcopul din Dorostol (Siliștra), discipolul lui Ulfila. Acest document ni s'a conservat într'un manuscript din Biblioteca din Paris și pe care l'a descris și comentat cu multă erudiție și pricepere Germanul George Waitz și l'a publicat la Hanovra în 1840. Trebuie să știm de la început că prin secolul al IV-lea atât în Dacia Aureliană, dar mai ales în Tracia și Iliria predomină arianismul, saũ mai precis semi-arianismul. Mulți dintre acești eretici ș'aũ ales ca arenă de luptă, spre a-și susține doctrina lor, tocmai locurile aceste, unde erau în mai mare libertate și siguranță; nu se temeau mai mult de exilări și persecuții din partea împăraților ortodoxi. Așa întâlnim un număr însemnat de Episcopi arieni pe aceste locuri ca Paladie din Rațiarăda, Auxențiu de Dorostol, Dimofil, Maximiu din nordul Moesiei, Ursache de Singidon, Germiniu din Sirmiu, Valente de Mursa etc. etc. ¹⁾ Când dar ereticii Ariani aũ fost alungați de Teodosie din Constantinopol, și de alți imperatori din alte părți ale Orientului, ei se refugiară așunci pe aceste locuri, între Goți. Ast-fel ni se explică prezența unui număr așa de considerabil de Episcopi semi-ariani la Sinodul din Sirmiu ²⁾. În-tâlnim tocmai din Antiohia și pe un Episcop arian, anume Doroteiu, refugiat în Tracia ³⁾. Rămâne deci constatat, că în secolul al IV-lea Biserica de pe aceste locuri, ori creștinismul din ambele Dacii era infectat de erezia semi-ariană. Chiar Auxențiu, care ni-a lăsat câte-va notițe foarte prețioase asupra lui Ulfila învățatorul și predecesorul său, mai ales

¹⁾ Veđi Istoria Mitropoliei Moldovei și Sinodul din Sirmiu sub fiil Marelui Constantin, cum și Confesiunea de credință a Episcopilor din Sirmiu, care-î cu totul semi-ariană.

²⁾ Veđi Harduin, Historia Conciliorum, vol. I.

³⁾ Veđi Theodoret Ist. Bis. IX 12.

Testamentul aceluia este plin de semi-arianism în tot scrierea sa ¹⁾. Auxențiu a scris lucrarea sa în limba latină vulgară, pentru că acesta era limba oficială pe atunci în tot imperiul Roman. Apoi pentru populația creștină mai veche, înțeleg pe coloniștii din Dacia, pentru că numai acea limbă li era mai comună și mai înțelesă, cu toate că se scria pe atunci și grecește ²⁾. Pentru a dovedi că limba latină întrebuințată de Auxențiu era a cea vulgară, citez aicea din Waitz câte-va cuvinte ca exemplu: Așa: *pre* în loc de *prae*, *etas* pentru *aetas*, *cecus* pentru *coecus*, *Grecus*, *Iudeus*, *demon*, *quero*, *sepe* etc. etc. Apoi adese se întâlnește *ae* pentru *e*, ca *craeatus*, *incraeatus*, *craeatura* etc., *e* în locul lui *i* *intellegere* și *antecristi* etc. Nu se ține socată de *y* *presbiter*. Adesea consonanta *v* se schimbă în *b* ca *sibe*, *vibere laborabit* etc. de asemenea terminațiunea *bilis* înlocuită prin *vilis* ca *odvilis*, *invisivilis*, *incapavilis*, *incorruptivilis* etc. etc. *Varvaricum* în loc de *barbaricum*, *Eclesia* în loc de *Eccllesia*, *Cristiani* și *Cristus*, de unde la noi *Cristiani*. La multe cuvinte lipsește *h* ca *eretici*, *ora*, *esitare* etc., face uz de litera greacă *k* *Episkopus* etc. Mi par curioase și frazele: *Intra occidente, ad oriente, ad similitudine, completis in Episcopatum, mitto in vobis, sedete in civitatem*. Din exemplele aduse poate cetitorul să-și facă o idee despre schimbarea ortografică, pronunțarea cum și clunțirea multor cuvinte strefăcute, ajunse la noi din limba latină vulgară și despre care 'și bat atâta capul filologii Români, din zilele noastre, spre a le proba origina latină. Auxențiu a scris în Dorostol, prin urmare limba latină comună aceluși timp era așa cum o scria Auxențiu, ce și a propus a înmortaliza numele învățătorului și educatorului său, descriindu-i meritele și apărându-i învățătura ce profesă. Auxențiu știa de bună seamă și limba Gotă și cea Greacă ca și Ulfila, dar a preferit a scrie latinește, pentru că marea populație de peste Dunărea era pe lângă Goții și Coloniștii lui Traian, trecuți acolo sub Aurelian, când au

¹⁾ Vezi Textul manuscriptului lui Auxențiu publicat de George Waitz 1840.

²⁾ Vezi în Acta Sanctorum vol. II, luna April Epistola Bisericeii Gotice, din Dacia Traiană către Biserica din Capadocia.

năvălit Goșii în Dacia Traiană. Goșii de curând creștinați, nu erau încă preparați pentru a înțelege discuții religioase atât de subtile cum este arianismul, semiarianismul și ortodoxismul, și a aprofunda diferențele confesionale, ei se mulțameau și numai cu o credință mai vagă, cu idei generale despre Creștinism; Auxentiu dar a scris mai mult pentru această populație de cât cea Gotă. Acesta 'mi pare a fi cuvântul pentru care Auxentiu a scris notițele despre Ulfila și învățătura sa în limba latină. Nu numai până în secolul al IV-lea dar și până spre finele celui al VI-lea întâlnim încă tot limba latină, ca limbă oficială a Bisericii din Dacia Aureliană ¹⁾.

Importanța scrierei lui Auxentiu pentru noi Români mai este însemnată și din alt punct de vedere, pentru că numai cu istoria scriitorilor bisericești greci asupra lui Ulfila și a activității sale pastorale, noi nu puteam cunoaște atâtea date și fapte, fiind acele și defectuoase și confuze și contradictorii; pe când ajutați de scrierea lui Auxentiu se stabilesc foarte precis multe fapte și se face lumină mare asupra vechimei neîndoșă a Creștinismului în Dacia. Unde s'a născut Ulfila, de ce origină era? Când și unde s'a creștinat? Când și unde a predicat Creștinismul? Când și la ce comunitate religioasă a servit ca cleric și s'a hirotonit ca episcop? Ce confesiune a profesat la început Semi-arianismul s'aŭ Ortodoxismul? Când a devenit arian și cu ce ocazie? Când a trecut peste Dunărea și din ce cauze? La toate aceste chestiuni de mare însemnatate pentru noi Români, acum se poate răspunde hotărîtor și cu dovezi contemporane ncombătute. Să resolvim de o cam dată aceste întrebări.

Ulfila sau Vulfila sau Hulfila sau Unila s'a născut în Valachia de astăzi, probabil în Oltenia. Pe la 318, data nașterii sale, când nici o ramură de ale Goșilor nu trecură încă și nu se stabilisă nici în Tracia nici în Moesia. Prin urmare nu putem căuta peste Dunărea nașterea lui Ulfila. Apoi nu întâlnim nicăiri vre-o știre, că Ulfila ar fi venit ori ar fi fost trimis de aturea ca apostol la Goși. Este dar născut între Goși. Socrat istoric îl numește pe Ulfila Episcop al Goșilor—Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος—De ce origină a

¹⁾ Vezi discurs de inaugurare etc.

fost? Filostorg istoricul, care-l Capadocian și îmbrăcat și de arianism, vorbind despre Ulfila, ni spune că era Capadocian de origină și că familia lui a fost adusă de acolo ca sclavă în Goția, pe când acești barbari năvălind în Asia au luat mulți sclavi din Galatia și Capadocia. Această invasiune avu loc pe la 258 sub Cesariul Valerian și Galian, când a fost răpită și familia lui Ulfila din Capadocia—*τῆς τῆς Ἐχμαλώσεως γερόνεσαν καὶ οἱ Οὐλφίλα πρόγονοι*. Filostorg a putut să albească, ca om cult, cunoștințele foarte pozitive asupra lui Ulfila compatriotul său. Biserica din Capadocia conservă tradiția încă recentă pe atunci, că Goșii au fost creștinați de ea pentru că trecuse numai 60 de ani de la captivitatea Capadocienilor; aceasta o susține și Sf. Marele Vasile în Epistola sa 338 către Ascholiu, Episcopul din Tesalonic; aceasta se mai probază și prin frasa lui Filostorg, că Goșii luând sclavi dintre Capadocieni, mulți dintre aceia erau clerici și cari s'au profesat în această localitate, noua lor Patrie, în libertate cultul lor și între Goșii, convertind pe mulți dintre acești barbari la Creștinism—*καὶ πολλοὺς ἔλαβον ἐχμαλώτους ἄλλους τε καὶ τῶν κατειλιγμένων ἐν τῷ κληρω..... οὐκ ὀλίγους τε αὐτῶν εἰς τὸ εὐσεβὲς μετεποίησον* ¹⁾. Ulfila dar se trăgea din o familie Capadociană originară din localitatea numită Sadagoltina, luată în sclavie din Patria sa la 258 și s'a născut în Gotia ori Dacia Traiană din părinții creștini capadocieni, dar Gotisat; adică trăind între Goșii ne mai știind de vechea sa patrie, ș'a învățat limba și tratul acelor cu cari venea, devenindu-i Gotia ca a doua Patrie. Ulfila ș'a primit instrucția și educația sa în familie, în casa părintească, care evident că era creștină, învățând odată cu limba Grecă a familiei sale și cea Gotă a țării. Apoi din contactul cu Imperiul Roman, și în care în urmă a trăit peste 35 de ani, a învățat și limba latină, în care a și scris și predicat în urmă, după cum ne atestază ucenicul său Auxentiu—*quadraginta annis in Episcopatu gloriose florens, apostolica Gratia, Grecam et Latinam et Gothicam linguam sine intermissione in una et sola ecclesia Christi predicavit*. Trebuie să admitem că Ulfila avea o predispoziție și un devotament nelimitat.

¹⁾ Vezi pericopa din Filostorgiu.

pentru propagarea și lățirea creștinismului între Goșii păgâni. Numai ast-fel se explica sacrificiile sale îndelungate și persistența sa de o viață întrégă în predicarea Evangheliei lui Christos. Activitatea misionară a lui Ulfila se întindea asupra tuturor triburilor Gotice, ce invadasă și ocupasă Dacia Traiană. Istoricul Socrat ne povestește, că Ulfila a predicat Creștinismul nu numai la o parte dintre Goși, ci în tótă Dacia, din care causă și altele a provocat și o persecuție asupra creștinilor din Dacia Traiană.—'Επειδὴ δὲ Οὐλφίλας, οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρηνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον ταττομένους βαρβάρους τὸν χριστιανισμόν ἐξεδίδασκε, ὁ Ἀθανάριχος, ὡς παραχαρατομένης τῆς πατρῶου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χριστιανίζόντων τιμορίαις ὑπέβαλε ¹⁾). Din Epifanie mai cunóstem că un eretic fanatic, anume Audaeus sau Audeu izgonit din părțile Eufratului, pentru erezia lui primejdiósă și exilat între Sciții din Pontul Euxin, acesta neputând trăi și estinde erezia sa acolo, fiind prea barbari, a înaintat, ne spune, în Dacia Traiană la Goși, și aci ș'aŭ lățit erezia sa, ademenind pe mulți Goși și barbari la învățătura sa. Textul ne mai spune ca Audeu a mers până la locurile cele mai din lăuntru ale Goșilor predicând erezia sa—καὶ εἰς τὰ πρόσω βίωνων καὶ εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς Γοθίας, πολλοὺς τῶν Γότθων κατήχησεν. Acest Audeu a format curând și o biserică eretică aicea între Goși, a format monastiri și săvirșa ritualul bisericesc în ele după ideile sale greșite, mai ales în cestiunea Pashăi: ἀφ' οὐπερ καὶ Μοναστήρια ἐν τῇ αὐτῇ Γοθίᾳ ἐγένετο. Cu timpul înmulțindu-se sectanții, acest Audeu le aŭ consfințit și o ierarhie, având și doi Episcopi, Uraniu și Silvan. În ce direcție ș'a îndreptat activitatea sa predicatoră Audeu? De bună sémă trebuie să admitem cu tótă siguranța, că acest eretic ș'a răspândit învățătura sa falsă în altă parte decât cea în care predica Ulfila; ei erau contemporani, dar cu totul diferiți în confesiuni, unul ortodox altul eretic condamnat. Din istorisirea lui Epifanie să străvede că Audeu ș'a îndreptat activitatea sa misionară spre Moldova, Valahia până spre Buzeu și Transilvania de astă-zi. După Epifanie întâia persecuție în Gotia a fost îndreptată mai ales asupra audienilor de cătră Athanarih, care era șeful tribului Vest-

¹⁾ Veđi pericopa din Socrat.

Goșilor. Prin urmare în acea parte își răspândisă Audeu erezia sa ¹⁾.

Apoi dacă s'ar admite că Audeu își formasă societatea sa religioasă în Valahia și Oltenia, între Ortodoxi, atunci nu se poate explica cum acei eretici au fost exterminați, iar Ulfila cu comunitatea sa ortodoxă să fi putut a se refugia peste Dunărea. Ulfila dar trăia mai spre miază-zi, iar Audienii mai spre apus. Ast-fel se explică faptele în mod natural. Ulfila, care, cât timp a stat și păstorit Biserica creștină din Dacia Traiană, știm că era ortodox aprins; putea oare el suferi să se încuibe între coreligionarii săi Goși erezii și schisme, mai ales când el știa că Audeu a fost exilat din patria sa tocmai pentru înveștătura sa greșită și periculoasă? De aceea trebuie se admitem că Ulfila își îndrepta și el curând activitatea sa misionară și asupra Goșilor din acea parte spre a nimici erezia audiană, ce se răspândise cu atâta repețiune între barbari.

Din această luptă misionară-religioasă a lui Ulfila asupra ereziei lui Audeu și din opoziția ce întâlnea acesta din partea ereticilor, producându-se naturalmente o învrăjbire aprigă și prigoniri între membrii aceluiași popor a rezultat întâia persecuție asupra creștinilor din partea lui Atanarih. Ulfila, care era ortodox—'Ἀλλὰ γὰρ καὶ Οὐλφίλας ὁ παρ' αὐτοῖς τότε ἱερωμένος, τὰ μὲν πρῶτα οὐδὲν διαφέρετο πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν—veddend ridicată persecuția asupra păstoriiilor săi, în care mulți și dintre ortodoxi au suferit martirul, pe lângă ereticii Audienii, cari au fost atunci nimiciți și alungați—Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς Γοθθίας ἐδιώχθησαν αἱ πλείους, οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐκεῖ χριστιανοί, δωγμοῦ μεγάλου ἐνοσταντος ὑπὸ βασιλείως Ἑλλήνων,—s'au hotărât a-și părăsi țara și a se refugia în Moesia interioară, la pôlele munților Balcani împreună cu un însemnat număr dintre păstoriții săi. Athanarih fiind păgân, nu făcea deosebire între eretici și ortodoxi, ce-l persecuta pe toți de o potrivă, și-l urmărea pe creștinii ori unde-l găsea. Ulfila la etatea de 30 de ani fiind hirotosit ceteș și în urmă episcop la anul 348 sub Marele Constantin de cătră Eusebiu din Nicomidia, după Filostorg, dar pe atunci știm că numai trăia Impăratul Ma-

1) Vezi pericopa din Epifanie.

rele Constantin, p^ot^enici Eusebie; iar dup^e Socrat și Sozomen, se dice că a fost hirotonit în Constantinopol și ne spun hotărît că la început era ortodox, cum vom vedea, și numai mai târziu deveni semi-arian. Sf. Ioan Chrisostom în Epistola a XIV-lea, către Olimpiada atribuită lui, ne spune, că el l'ar fi hirotonit pe Ulfila de Episcop al Goșilor. În tot cazul știm, că Ulfila era în relație la început cu ortodoxii, și că a fost hirotonit în Constantinopol. După hirotonia sa în Episcop a mai trăit încă șapte ani între Goșii din Dacia Traiană, apoi din cauza persecuției întâia la 355 încetându-și activitatea sa directă misionară în Dacia Traiană, trecusă Dunărea și se refugiară cu un număr mare dintre frații credincioși în pământul Roman, cum se exprimă Auxentiū. Cu voia Imp^eratului Constanțiu se așăzară peste Dunărea făc^endu-și noi locuinți sub p^olele Balcanilor. Acesta a fost întâia persecuție, despre care vorbește și Filostorgiū: „A așăzat împ^eratul pe acest popor transfug în cuprinsul localității Moesiei după cum a voit fie-care și pe Ulfila și avea în cea mai mare cinste¹). Observăm că nu ni se spune numele șefului persecutător; dar în Auxentiū îl întâlnim cu numirea de Iudex, și care nume se referă după noi la Athanarih, pentru că iată ce ne spune un contemporan despre Athanarih: ²) Οὗτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιά, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαπά. — Ast-fel denumirea de împ^erat o lepăda, și-i plăcea cea de judecător. Așa dar în întâia persecuție în Dacia Traiană Athanarih conducătorul Goșilor de la Vest nu se numea nici Domn, nici Rege sau împ^erat, ci simplu Iudex. Martirii în această persecuție au fost foarte numeroși, după cum ne istorisește Epifanie, când au suferit martirul mulți Audieni eretici și au fost cu totul alungați și nimiciți din Dacia Traiană; dar între eretici au suferit schinguiiri și martirisări și mulți dintre ortodoxi—ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔκει χριστιανοί... ἐδεώθησαν ³). Nu putem însă preciza, cari sînt martirii Ortodoxi ce au suferit în această persecuție, pentru că nici Metafrast, nici Nicodim Aghioritul, nici Acta Sanctorum nu ne-au păstrat date precise și nici toate numele lor; iar acesta,

¹) Veđi pericopa din Filostorg.

²) Thesmistius orat. de pace, (anul 369) ediția Amberg. 1605 p. 100.

³) Veđi pericopa din Epifanie.

pentru că persecuția a avut loc în pământ barbar, unde nu putea străbate nimeni dintre creștini și dar numai din spusele celor ce scăpau din moarte, din faptul nimicirii Audienilor și din trecerea lui Ulfila peste Dunărea pricepem asprimea acestei persecuții.

Pe acest timp 348 Vest-Goții erau cărmuiți de Athanarih, iar Ost-Goții de Fritigern. Motivul persecuției întâi a fost certele dintre eretici și ortodocși, cari căutau fie-care să atragă cât mai mulți adepți dintre Goți în partea sa. Fie dar din cause pur religioase, fie poate și din cause politice voină Athanarih a stăpâni peste toți Goții, luând de pretext, că prin introducerea Creștinismului între Goți, aceștia s'ar fi alterat caracterul lor resboinic prin învățăturile pline de blândețe și pace ale Creștinismului. Athanarih, dîc, să ridică cu răsboi crâncen asupra lui Fritigern și-l învinge. Fritigern atunci se grăbește a cere ajutorul Romanilor spre ași resbuna asupra lui Athanarih Romanii, cari sufereau dese invazii peste Dunărea de la Goți, spre ași asigura liniștea în Provinciile transdanubiene și spre a predomina asupra unei părți măcar dintre Goți, au admis propunerea lui Fritigern și au trimis imediat legiuni și cohorte peste Dunărea de a ajuta pe Fritigern contra lui Athanarih. Iată cum se exprimă Socrat despre această vrăjmașie dintre conducătorii Goților: «Arătându-se Athanarih mai puternic, Fritigern se refugiază la Romani și cere ajutor în contra vrăjmașului. Se face cunoscut acesta împăratului Valente și ordonă armatei așezate în Tracia să ajute pe barbarii făcând expediție asupra barbarilor. Și câștigând biruința asupra lui Athanarih peste Dunărea, punând pe fugă pe răsboitori. Acesta au fost motiv ca să se facă mulți dintre barbarii creștini». Aceste lupte între Goți se petrec între anii 368—370. Ulfila era deja peste Dunărea cu o sumă de creștini petrecînd în pace și liniște, ocupându-se cu deosebire cu agricultura și cu păstoria. Cu toate acestea în Dacia Traiană erau încă mulți creștini rămași tăinuți, și a căror număr a crescut mult, mai ales după victoria lui Fritigern cu ajutorul armatelor Romane. Acesta ne o spune precis atât Epifanie—*Οὐ λείπει δὲ ρίζα σοφίας, οὐδὲ φύτευμα πίστεως ἀλλὰ εἰ δοκοῦσι πάντες ἀπηλάσθαι, πάντως εἰσὶν ἐκεῖθεν ἄθροιστοι. Οὐκ ἐνχωρεῖ γὰρ λείψαι τὴν πηγὴν τῆς πίστεως ¹⁾*,

¹⁾ Vezi pericopa din Epifanie.

precum și Socrat: Ἀὕτη πρόφρασις γέγονε τοὺς χριστιανούς γε-
 νέσθαι τῶν βερβερῶν πολλοῦ; ¹⁾). Nu trebuie să uităm că Ulfila
 trecând peste Dunărea s'a îngrijit de aprópe de sórta fra-
 ților sêi din Dacia Traiană. Tótă ocupația sa principală se
 resfrângea asupra lățirei creștinismului între Goții de peste
 Dunărea și în acest scop trimitea misionari, clerici învățați,
 devotați și disciplinați de el. Așa în epistola trimisă de
 către Biserica Gotă către cea din Capadocia ni s'a conser-
 vat dovada sigură că lucrul așa s'a petrecut. Iată ce cețim
 în acea Epistolă: «Apoi pornindu-se persecuție mare de
 către cei ce păcătuiau (persecutați pe creștini) în Gotia
 (Dacia Traiană) asupra Bisericeii lui Dumneșeu, când se
 apropiă S-ta și a Paștelor, a voit (Sf. martir Sava) să se
 ducă în alt oraș (de unde își desfășura lucrarea sa misio-
 nară) la Guthican presbiterul (care și acesta era un alt
 misionar) ca se săvîrșescă sêrbătórea. Pornind el, pe cale
 a vedut un bărbat óre-care, prea măreț și frumos la față,
 și i-a șis lui: Intórc-te și te du la Sansala (și acesta alt
 misionar) presviterul. Iar Sava i-a respuns șicându-i: San-
 sala s'a dus de acasă, căci Sansala fugisă din cauza per-
 secuției și petrecea în Panonia, atunci însă pentru șiua Sf.
 Paști au fost venit de curând la casa sa»...

(Va urma).

C. E.

¹⁾ Veđi pericopa din Socrat.

NECROLOG.

I. P. S. Miron Romanul, Mitropolitul Românilor greco-orientali sau ortodoxi din Transilvania și Ungaria a încetat din viață și a și fost înmormântat. Dăm aici câte-va note despre viața acestui bărbat, care a condus timp îndelungat biserica ortodoxă a fraților noștri de peste munți. I. P. S. Sa s'a născut în 23 August 1828 în Mezieș, sat în apropierea Beiușului. Părinții săi fiind cu ore-care dare de mână au putut să îngrijescă de instrucția sa, iar el spre bucuria lor de la început s'a arătat foarte zelos la învățătură. Studiile secundare și le a făcut la gimnasiul din Beiuș. La Oradea mare a ascultat studiile filosofice, fiind dintre cei d'întâi printre colegii săi. La 1846 s'a dus la *Arad*, unde a ascultat studiile teologice. În 1849 a intrat ca vice-notar și notar consistorial în serviciul administrativ bisericesc de aci. În serviciul administrativ a dat dovești de multă sirguință și pricepere, așa că a atras deosebita atențiune a superiorilor săi. În 1857 a primit schima monachală și a fost hirotonisit și diacon. E numit încă și profesor la Seminar, unde a lucrat cu cea mai mare trageră de inimă. În 1869 a fost ales deputat, iar guvernul unguresc l'a

numit inspector școlar al circumscripției Caraș-Severin. În 1870 a fost ales de sinodul eparchial ca Vicar episcopesc și președinte al Consistoriului din Oradea-mare. În 1873 a fost ales episcop la Arad, iar în 1874 a fost ales și numit Mitropolit al Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria. Aprópe 24 de ani sau un sfert de veac a condus acest bărbat destinele bisericii ortodoxe române de peste munți. Evenimente însemnate s'aú desfășurat peste poporul Român din aceste părți în acest timp! Nu e locul însă aici de a le studia și de a face reflecșiuni! Ne rugăm pentru odihna sufletului răposatului și dorim din suflet cu acest prilej, ca biserica fraților noștri să găsiască mângăere în dobândirea unui vrednic conducător al ei.

G...

DONAȚIUNI.

D-l Dumitru I. Georgescu din Gloden, jud. Dâmbovița a pardosit cu ciment biserica acelei parohii, cheltuind suma de lei 500, pentru care epitropia 'i exprimă mulțumiri publice.

Din partea parohiei Sălăgenii, județul Fălcoi se aduc căldurose mulțumiri Domnului Al. Gh. Agapi funcționar la sfinta Mitropolie din Iași pentru că a dat bisericii filiale Colțu Cornu pendinte de parohia Sălăgenii, un sfeșnic de alamă în valoare de 30 lei; locuitorilor parohiei Sălăgenii pentru că au contribuit cu suma de 330 lei la acoperirea bisericii cu tablă și D-lor Andrei Cristea și Gheorghe I. Damian pentru că au contribuit cel întâi cu 4 lei și cel de al doilea cu 2 lei la cumpărarea de cărți bisericești.

Se aduc mulțumiri publice d lui Gheorghe Ión Vîrtosu, care a oferit bisericii cu hramul Sfintul Dimitrie, din comuna Cesieni, plasa Ocolul, județul Romanașii, un potir, o stea și o copie aurite, toate în valoare de 60 lei.

Se aduc mulțumiri publice de către epitropia bisericii parohiale din comuna Novaci pioșilor donatori Gheorghe Haralambie șepoar din capitală împreună cu soția sa Ióna a dăruit bisericii din acea comună două icoane împărătești Maica Domnului și D-l nostru Iisus Christos, în valoare de 60 lei, una oca unt-de-lemn și una oca lumânării ceară curată.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Ióna Pr. C. Constantinescu, din comuna Gorunești, județul Vâlcea, care a dăruit bisericii filiale cu hra-

mul Intrarea în biserică din cătuna Boghea, aceiași comună, următoarele obiecte: Un molitfelnic și un ceaslov vechi, trei icoane mici în geam, patru candelă de sticlă, una ladă de Brașov și 28 volume revizita „Biserica Ortodoxă Română“ pentru biblioteca parohială.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor cari au contribuit la înfrumusețarea bisericii Adormirea din com. Teșila, plaiul și județul Prahova: D-nii Ión Petre Mărgărit, D. Océnu, I. I. Oceanu, și Haralambie Drăgănescu au podit cu mijlocele D-lor sf. altar, întrebuintând dușumele gróse. D-na Anca Niță Buzoianu a dăruit bisericii un felon, un epitrahil și o pereche de mânecuțe. D-l Ión Popescu din București a dăruit bisericii o sobă de fier.

D-l Ernest Gr. Várnov, proprietarul moșiei Sofrăcești, comuna Trifești, județul Roman, bine-voind a dăruți bisericii parohiale „Sfântul Nicolae“ din parohia II „Sofrăcești“, din acea comună, două candelă în valóre de 30 lei, și D-na Constanta Chica, dăruind aceleiași bisericii, o cădelniță de argint plache, în valóre de 30 lei. Se aduc numiților donatori mulțumiri publice.

Se exprimă mulțumiri publice locuitorilor mai jos notați din parohia Batotli, județul Mehedinți care au contribuit la cumpărarea a patru sfeșnice în biserică filială Sf. Gheorghe din acea comună bine lucrate și lustruite în valóre de lei 22. Pr. G. Ionescu, G. Boroș. Ión T. Popescu și Const. D. Braghină câte 2 l. G. D. Braghină, G. G. Boroș, D. Cosma, N. Oghiolan, Ion Baba, Ióna și Ión Piturnea câte 1 l. M. P. Cosma, Ion D. Braghina, D. N. Păun, G. C. Mareș, D. Soava, G. Ilincă, I. I. Braghină, Flórea Baban, I. Natuni, D. Bocioă, G. I. Braghină, C. P. Crac, Iancu Natini, G. Bica, I. Mihart, P. Turaleo, Const. G. Bala și Iovan St. Mareș câte 50 bani.

Epitropia bisericii parohia Miroslava, comuna Miroslava din județul Iași, aduce mulțumiri publice D-lui Anastasie Popovici locuitor în cotuna Uricanii din acea comună, care a cumpărat pentru biserică filială din cotuna Uricanii, un policandru de bronz în valóre de 50 lei; asemenea și D-na Natalia Ștefanu proprietară în cotuna Uricanii domiciliată în Iași, au dăruit tot numitei bisericii, o pólă de catifea pentru analog, în valóre de 15 lei.

D-na Petra Florea Popescu, din comuna Ișlaz, județul Romanați, a dăruit bisericii parohiale cu hramul sfinții Trei ȳerarhi, din acea localitate, un acoperămint pentru iconostas, țesut din pânză de casă; de borangie cu alesături de lână și mătăsuri, în valóre de lei 60 D-na Păuna Gazibărescu a oferit un felon, un epitrahil și două mânecuțe asemenea lucrate din pânză de casă cu alesături, în valóre de lei 30; iar D-l Eftimie Ivan, funcționar la regia monopoliurilor tutu-

nurilor, o masă de pluși, în valoare de lei 30. Pentru aceste ofrande li se aduc mulțumiri publice.

D-l Constantiu Cristea, din comuna Pățesci, județul Putna, dăruiind bisericii filiale din parohia comunei Mircești, același județ, una sădelniță în valoare de 17 lei, și D-l Ión Bușilă, din urbea Panciu, oferind bisericii parohiale „Sfinții Apostoli“ din acea urbă o broșură intitulată „Evhologiu“, li se aduc mulțumiri publice.

Următoarele persoane bine-voind a dona bisericii parohiale din comuna Singureni, județul Vlașca, obiectele de mai jos și anume: D-l Naum Theohari arendași al acelei moșii a dăruiit bisericii un rând de procovețe de mătase și 6 oca unt-de-lemn. Frosa Vișinău 2 perdele la icónele împărătești. Natalia Gh. Atanasiu, asemenea două perdele de catifea. Maria Chr. Ionescu idem 2 perdele pentru icóna Sf. Nicolae și Sf. Ión Botezătorul lucrute cu arnici. Radu Preda idem 2 perdele de borangic. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

Următoarele persoane bine-voind a dărui bisericii parohiale din comuna Copaciu, județul Vlașca mai multe obiecte și anume: Petre Țone o evanghelie legată în valoare de lei 13. Stoian Țigănilă a contribuit cu lei 100 pentru facerea învelișului la preastolul de la biserica veche. Elena Pr. Copăcenu a dăruiit un înveliș pentru iconostas de borungic cusut cu fir. Rada Pr. Stan una pereche perdele de atlas. Rada Dumitru trei perechi perdele de borangic în valoare de lei 15. Stanca G. Dumitru două perechi perdele. Dana Ilie Andrei o pereche perdele Stelian Georgescu 3 kilo unt-de lemn și 3 kilo lumânări precum și Epi-tropia numitei biserici a cumpărat cărțile necesare ediția sf. Sinod, și a făcut un rând de vestminte preotești în valoare de 200 lei. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

D-l Teodor Cristescu și soția sa Elena Cristescu proprietarii moșiei Cristești județul Iași au făcut pe spesele lor totă reparațiunea de care avea necesitate biserica cu patronul Sf. Voievođi de pe Țisă moșie, cheltuind în acest scop suma de lei 2480. Pentru care li se aduc numiților donatori mulțumiri publice.

D-l Alexandru Negruzț proprietarul Moșiei Voinești, din județul Iași a construit cu spesele sale o casă de zid, cu două rînduri, avînd șase odăi, cu destinațiune pentru locuința preotului paroh respectiv. Pentru această faptă laudabilă i se aduce mulțumiri publice.

D-na Aglaia O. Metaxa dăruiind bisericii parohiale „Precista“ din Târgu-Ocna, județul Bacău, una candelă de argint în greutate de 550 grame, iar bisericii filiale „Domnesca“ o icónă portativă îmbrăcată în argint, pentru memoria D-lui Gheorghe Metaxa și a D-nei Elena Teodor, mătușa sa, ambii decedați. Pentru care i se aduce mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice persónelor care au contribuit de a cumpărat două candelă mari de argint bun, cu accesoriile lor: Frosa G. Florescu 100 l. Ghiță N. Pribolanu 100 l. Elena V. Popa 100 l. Teodor Nica 90 l. Elena V. Constantinescu 40 l. Costache Mitu 5 l. Mihail Ardeleanu 5 l.

Preotul I. Moisescu din comuna Dediulesci județul, R.-Sărat a contribuit cu 205 lei la vopsitul acoperișului bisericii parohiale „Pogorirea Sf. Duh“ din acea comună. Se aduc piosului donator mulțumiri publice.

D-na Despina Ionescu, bine-voină a dăruit bisericii Popa-Tatu din Capitală două candelă de argint în valoare de lei 150, Se aduc numitelor Dómnice mulțumiri publice.

Din partea sfințel Episcopii a Hușilor se aduc călduróse mulțumiri D-lui Dimitrie Goean din Iași, pentru că a dăruit un rînd complet de vestimente preoțesce în valoare de 120 lei, bisericii parohiale Băsega din comuna Răducăneni, județul Fălciu.

Din partea sfințel Episcopii se aduc călduróse mulțumiri locuitorilor parohiei Făstăci din comuna Cosmești, județul Vaslui, pentru că cel dintăi au contribuit la cumpărarea unui rînd complet de vestimente preoțesce în valoare de 80 lei, pe care l-au dăruit bisericii parohiale din Făstăci, iar cel de al doilea au contribuit iarăși pentru cumpărarea unui rînd de vestimente preoțesce în valoare de 220 pe care l-au donat bisericii parohiale din Redni.

Din partea sfințel Episcopii a Hușilor se aduc călduróse mulțumiri persónelor mai jos notate cari au făcut donațiuni bisericii parohiale Buhăești din județul Vaslui și anume: D-lui Gheorghe Volenti, care a donat un rînd vestimente preoțesce de stofă de mătase în valoare de 250 lei și Parohului Ión Gheorghiescu și domnilor Costache Dascălu, Gheorghe Ión Luca și Florea Costache, care au donat o cădelniță în valoare de 32 lei și un clopot în valoare de 400 lei.

Din partea sfințel Episcopii a Hușilor se aduc călduróse mulțumiri D-lui Nicolae Bujoreanu, pentru că a dăruit bisericii parohiale „Sfințel Ilie“ din orașul Bărlad, mai multe obiecte în valoare de lei 530 și anume: Un garderob de mahon, în valoare de 80 lei; două sfeșnice de argint în valoare iarăși de 80 lei; un rînd veșminte bisericesti și anume: felon, epitrahil, stihar și naraclițe, precum și un rînd acoperăminte pentru sfințele vase, tóte în valoare de 350 lei și un șal de mătase cu lână în valoare de 20 lei.

Din partea sfințel Episcopii a Hușilor se aduc călduróse mulțumiri

Domnului Mihalaha Gb. Chiroșcă din comuna Blăgești, județul Tutova, peotru că a dăruit bisericii filiale cu hramul „Sfintului Nicolae“ din parohia Blăgești, un rind complect de vestminte preoțesci de adămască de mătase. precum și un rind acopereminte pentru sfințele vase tóte în valóre de 220 lei.

D-l G. Diamandi proprietarul moșiei Odăile Mierlari din comuna Jilava Mierlari pl. Sabarul, județul Ilfov, pend'nte de parohia Jilava, a bine-voit să facă din fondul veniturilor casei D-sale de a renoiit din nou biserica filială din cătunul Mierlari, în unire cu locuitorii menționatelor mai sus cătune, și una mie cinci-deci lei capital. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice din partea epitropiei Parohiei Ștefănescu-Lipovățu, județul Ilfov, plasa Dâmbovița-Moștiște, obștii locuitorilor din cătunu Ștefănescu de Sus; că pe lângă suma de lei 240 ce s'a pus din casa bisericii au avut buna-voință de a contribui cu suma de lei 430 pentru repararea bisericii din acea cătună cu hramul sf. Nicolae.

D-l Stanou R. Bechenu proprietarul moșiei Crețulésca-Lipovățu a cheltuit suma de lei 200 pentru văpsitul tinchelii cu ulei al acoperișului bisericii cu hramul sf. Impărați din cătunul Crețulésca-Lipovățu. Pentru acestă faptă pióasă Epitropia îi exprimă mulțumiri.

Se aduc mulțumiri publice din partea epitropiei parohiei Ștefănescu-Lipovăț, județul Ilfov, plasa Dâmbovița-Moștiște D-lui Gheorghe Sava Vasiliu care a vopsit acoperișul cu ulei și întregul corp pe dinafară cu apă la biserica cu hramul sf. Nicolae din cătunul Ștefănescu de sus cheltuind suma de lei 250.

D-l Alecu Isăcescu proprietarul moșiei Avrămeni, din comuna Avrămeni, plasa Bașeu-Prut, județul Dorohoi, a bine-voit a dăruí Bisericii parohiale din satul Avrămeni un rind complect de vestminte preoțesci, lucrate din mătase și fir, colóre liliachie, în valóre de 300 lei. Iar la biserica filială din satul Adăseni, parohia Avrămeni, s'a ouwpărat un rind complect de vestminte preoțesci de mătase și fir cu suma de 250 lei, pentru plata căroro a contribuit D-l Garabet Ciomac proprietarul moșiei Adăseni cu suma de 50 lei, Preotul paroh V. Teodorescu 11 l. C. Dulgheru 10 l. Gh. Drăslencă, V. Drăslencă și Domnica Buligésca câte 5 l. Ión Drăslencă și Tasia Alexóia câte 2 lei și obștia locuitorilor din satul Adăseni cu suma de 160 lei. Tutturor acestor persóne pióase, Epitropia parohiei Avrămeni le aduce mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor care au bine-voit a face donațiuni bisericii parohiale cu patronul Sfinții M. M. Voevođi din comuna Copalań, județul Botoșani și anume: Epitropul Thóder Andrei

Bălăuceă, nna, Evangheliu cu litere străbune legată cu piele și pluș în valoare de 26 lei. Locuitorul Dumitru Gh. Ștefan, un clopot în valoare de 180 lei, un felon, un epitrabil și un rînd procovețe în valoare de 10 lei. Locuitorul Gh. Moisie un steag în valoare de 35 lei. Locuitorul Dumitru a Diaconiței donă felinare în valoare de 10 lei și un steag (prapur) în valoare de 30 lei. Elisabeta Petru Bălăuceă, un acoperământ pe Sf. Masă în valoare de 20 lei. Manole Th. A. Bălăuceă sfînta cruce (Tronul de sus) în valoare de 25 lei, iar femeia Rarița Gh. Murarin a donat bisericii parohiale din Cristești donă brăe de lână spre a servi la pogorîrea decedaților în morminturi în valoare de 5 lei.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor cari au ajutat la construirea Bisericii capelă la cimitirul comunei Drăgănești din județul Vlașca. Ión Tărnașcop 74 l. 55 b. Costache Paichide 200 lei; Sotir Eftimiu 50 l. și una cruce pentru sf. Preastol în valoare de 30 l. Lazăr Eftimiu 50 l. Marin Buculescu 20 l. Ión Voinescu 20 l. Tudor Tărnașcop 30 l. Vasile Tănase 20 l. Ilie Adămescu 15 l. Preotul Ión Paraschivescu 20 l. Preotul Badea I. Abăluță 100 l. Ghiță D. Cojocaru 10 l. Lambru Brutaru 5 l. Ruse Tărnașcop 5 l. Alecu Bălici 2 l. Vasile Nicolaș 2 l. Iohan Hus 2 l. Dionisie Hristu 10 l. Marin Popescu 10 l. Marin Ionescu 5 l. Dumitru Sârbu 5 l. Ión S. Mania 5 l. Constantin Turcan 2 l. Stancu Oprea 4 l. Gheorghe Căpățână 2 l. Ióna B. Ilie 1 l. Stolca Ilie 1 l. Ion I. Ungurănu 5 l. Stanciu Bădău 10 l. Nicolae Glăvan 5 l. Neagu Maneciă 5 l. Oprea Adam 2 l. Dragomir P. Cănda 1 l. și Ión Coporan 2 l.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumire publică locuitorilor mai jos numiți din parohia Topologu, județul Constanța, cari au contribuit cu suma ce se arată în dreptul fie-cărui la pictarea tîmpiei de la biserică cu serbarea Sfinților Impărați din Țisa parohie și anume: Gh. Ionescu 20 l. Pavel Uceanu; Dimitrie N. Cristea, Niță Michăilă și G. Marinescu cu câte 70 l. Ión Olteanu și Nicolae Pandrea cu câte 35 l. Ión D. Butoi 50 l. Iosif Ionescu 35 l. Ión Bistrițanu 110 l. Dumitru I. Gavrilă 8 l. Gh. S. Tănase 30 l. Toma Voiașcu 25 l. Iosif Gh. Dumbravă 15 l. Christea Țuțu 30 l. Gh. Voinescu 15 l. Nicolae Solomon 65 l. Antochi Sațan 5 l. Șerban I. Tudorashe 10 l. Grigore Bucurenciu 20 l. Gavrilă Cojocaru 40 l. Gh. Banașu 5 l. St. Iorga 21 l. Vasile Matei 4 lei; Ión Corbuș 20 l. Gh. I. Chiujdea 4 l. Ión Pandrea 25 lei; Iordan Olteanu 30 l. Ión Tóder 50 l. N. Țuțuianu 5 lei; Gh. Dumbravă 20 l. Dumitru N. Mihailă 5 l. Radu Moise 10 l. Grigorie I. Tóder, V Gh. Banaș, Dumitru Pascu și Ión Noeanu câte 5 l. și Radu Manolache din Măcin 60 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțumiri persoanelor mai jos notate cari au bine-voit a contribui la facerea unui rînd de vestminte preoțesci în valoare de 200 lei, precum și a unui gardirop pentru con-

servarea odórelor bisericesci, la biserică parohială cu serbarea St. M. M. Gheorghe din parohia Saraiu, județul Constanța, după cum urmează: Nicolae Sava 80 l. Niță Odor 25 lei; Stan Crisbăsenu 20 l. Petre Moldovenu 10 l. I. Dumitrache 2 lei; Teodor Moga 2 lei; Dumitru Mușat 5 l. Gh. Miroca 2 l. Maria Burhai 2 l. Niță Parice 2 l. I. Gagiu 2 l. Bucur Tatoi 3 l. Ion Vasile 3 l. Ion Dumitru 5 l. Nicolae Micu 2 l. Gh. Grecu 3 l. I. R. Simion 3 l. Baba Stana 5 l. Dima Rumbetș 2 l. Dumitru Bădica 3 l. Maria Sterea 2 l. I. R. Brașovenu 2 l. Gheorghe Chirei 1 l. Gh. Gagiu 2 l. I. C. Neagu 1 l. Gh. Cojocaru 5 l. I. Moldovenu 1 l. P. C. Négu 1 l. Niță Boitan 1 l. Barbu I. Dumitru 1 l. Ion Vasiliu 1 l. N. Bănoilă 1 l. Dumitru Berț 2 l. C. Muntenu 1 l. I. Lipiș 5 l. I. Bobiș 5 l. I. Bucur 5 l. Vintilă Rosnovenu 3 l. Baba Voica 2 l. Manea Plopeanu 4 l. Nicolae Aldea 3 l. Gavrilă Brăteanu 10 l. N. Paraschiv 5 l. Gh. Lemnau 5 l. Toma Prundiș 3 l. Grigore Petrescu 5 l. Dumitru Coman 2 l. Sopă Moldovenu 2 l. I. Cojocaru 3 l. Nicolae Pasou 3 l. Gh. Știrbel 5 l. și Gh. Bratu 10 lei.

Epitropia bisericii comunei Plocea județul Teleorman aduce mulțumiri publice D-ului Radu Grigoriu proprietar în comuna Plocea a împrejmuit cimitirul acelei comune cu cheltuiala sa costând suma de lei 1027.

Epitropia bisericii Sf. Nicolae din urbea Buzău exprimă mulțumiri publice Onor. primării respective cum și la diferite persoane care au bine-voit a veni în ajutorul sus țisei bisericii pentru terminarea reparațiilor și anume: D-l Alexandru Marghiloman 200 l. Al. Păclenu 100 l. Procopie Casota 100 l. N. G. Stătescu 100 l. A. I. Că-tuneanu 50 l. N. Bărbulescu 50 l.

D-l C. C. Miclescu proprietarul moșiei Frunzenii din parohia Bărcănești comuna Socea-Cândeștii județul Neamț, a dăruit bisericii cu patronul Nașterea Marelui Domnului de pe proprietatea sa un rînd veșminte preoțesci complete și un rînd procovețe de mătase toate acestea în valoare de 250 l. asemenea a mai dăruit în diferite rînduri luminări de ceară curată în valoare de 70 l. Epitropia îi exprimă mulțumiri publice pișorul donator.

D-sora Victoria C, S. Ușurelu și D-l Gh. Manolache din comuna Vă-răștii, județul Ialomița, bine-voind a dona bisericii parohiale din asea comună, o pólă pentru iconostas și două sfeșnice mari de lemn, în valoare de lei 50, li se aduc mulțumiri publice.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțumiri publice locuitorilor Neacșu Pavel din cătuna Saragea, județul Constanța, care a dăruit bisericii din parohia Săteschioi un dulap în valoare de 50 l. pentru conservarea arhivei acelei bisericii și Petcu Milea care a dăruit tot pentru numita biserică o căldărușe, în valoare de 7 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțumiri publice locuitorilor din comuna Belle, județul Constanța, cari au bine-voit a dărui bisericii din acea comună suma de 550 lei pentru a se întrebuința la reparația bisericii și procurare de vestminte bisericesci.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțumiri publice locuitorului Radu Vlad din cotuna Docuzul, județul Constanța, care a bine-voit a dărui bisericii din acea cătună un rînd de vestminte bisericesci în valoare de 130 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumire publică Sachelarului Ión Constantinescu, parohul bisericii din cotuna Inancisme, parohia Cogelac județul Tulcea, care a dăruit pentru biserica Înălțarea Domnului din numita cotună un Ierusalim de mușama cu ramă și una candle de argint plache în valoare de 27 lei.

La biserica filială din cătunul Ruginosa comuna Brăești, s'a făcut donație de Gheorghe Nicolae, un rînd vestminte preoțesci în valoare de 100 lei și de Ion Cristea s'a dăruit bisericii parohiale un felon în valoare de 30 lei. Epitropia sus țisei bisericii aduce mulțumiri publice pioșilor donatori, petru generoasa lor faptă, spre a servi la îndem și altora.

Din partea sîntei Episcopii a Hușilor se aduce căldurose mulțumiri Domnului Dimitrie Castroianu, mare proprietar domiciliat în Iași, petru că a dăruit bisericii parohiale cu hramul „Sfintului Nicolae“ a parohiei Brăhășoia din județul Vaslui, 26 cărți bisericesci cu litere străbune, a căror valoare se ridică până la 400 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumiri publice locuitorilor lîtimi Drăgan, Gheorghe Eftimie, Nicolae Lica, Niță Ghieță, Dumitru Păun, Leonida Torne, Vasile Simeon, Matei Lica, Panait Stoean, Adam Petcu, Simeon Petcu, Gheorghe Iordan, Niță Piteș, Dinu Iordan, Constantin Șerban, Alexe Ion, Nicolae Oglindă, Dumitru Golan, Nicolae Ioniță, Gheorghe Buzăcan, Nicolae Stamate, Niță Zecher, Vlad Dobre, Iacov Marincoi și Sore Ionescu cari cu toți au contribuit la cumpărarea unui rînd de minie cu litere străbune, legate cu piele marochin, pentru biserica lor din cotuna Igramet, județul Constanța.

